

Ministerstvo vnitra
generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR

INTEGROVANÝ ZÁCHRANNÝ SYSTÉM A POŽÁRNÍ OCHRANA

Modul I

Ing. Květoslava SKALSKÁ
Dr. Ing. Zdeněk HANUŠKA
Ing. Milan DUBSKÝ

©MV-generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR
ISBN 978-80-86640-59-4

INTEGROVANÝ ZÁCHRANNÝ SYSTÉM

Dr. Ing. Zdeněk HANUŠKA

Ing. Milan DUBSKÝ

OBSAH

1	Integrovaný záchranný systém	7
1.1	Vznik a vývoj integrovaného záchranného systému (IZS)	7
1.1.1	Vývoj záchranných profesí a organizací v 90. letech minulého století	7
1.1.2	Podstata IZS	8
1.2	Právní předpisy IZS	9
1.3	Terminologie používaná v IZS, vysvětlení základních pojmů	11
2	Úrovně řízení v IZS	15
2.1	Koordinace složek IZS při společném zásahu	15
2.2	Koordinace zásahu na místě zásahu velitelem zásahu	16
2.3	Informace o operační a strategické koordinaci složek IZS	19
2.4	Ústřední koordinace záchranných a likvidačních prací	20
3	Úkoly státních a samosprávných orgánů v IZS	21
3.1	Úkoly státních a samosprávných orgánů	21
3.2	Vlastní úkoly HZS krajů v IZS a jejich servis pro samosprávu	25
4	Příčiny mimořádných událostí a související povinnosti právnických a fyzických osob	26
4.1	Havárie jako zvláštní druh MÚ a odpovědnost za havárii	26
4.2	Povinnosti osob vyplývajících ze zákona o IZS	28
5	Dokumentace IZS	29
5.1	Druhy dokumentace IZS	29
5.2	Podrobnosti k uzavírání dohod a smluv	33
5.3	Typová činnost složek IZS při společném zásahu jako zvláštní druh smluvního ujednání (součinnostní dohody)	35
6	Komunikace v IZS	37
6.1	Druhy a prostředky krizové komunikace využívané pro účely IZS	37
6.2	Technická centra tísňového volání (TCTV)	38
7	Ekonomické aspekty IZS	40
7.1	Zdroje financování složek IZS a činností v rámci IZS	40
7.2	Výdaje v IZS a možnosti jejich kompenzací	42
8	Krizové štáby a strategická úroveň řízení	43
8.1	Využívání krizových štábů pro koordinaci záchranných a likvidačních prací hejtmanem nebo starostou ORP	44

8.2	Podrobnosti k Ústřednímu poplachovému plánu IZS	46
8.3	Informace o chráněném pracovišti krizového štábu ministra vnitra a Ústředního krizového štábu v objektu Ministerstva vnitra- generálního ředitelství HZS ČR	48
9	Využití IZS při mezinárodní spolupráci	49
9.1	Mezinárodní smlouvy a dohody	49
9.2	Poskytování pomoci do zahraničí	51
10	Působnost Ministerstva vnitra v krizovém řízení, civilním nouzovém plánování, IZS a ochraně obyvatelstva v běžném a válečném stavu	53

1 Integrovaný záchranný systém

1.1 Vznik a vývoj integrovaného záchranného systému (IZS)

Integrovaný záchranný systém (dále jen „IZS“) je určen pro koordinaci záchranných a likvidačních prací při mimořádných událostech včetně havárií a živelních pohrom. Je jím naplňováno ústavní právo občana na pomoc při ohrožení zdraví nebo života.

IZS vznikl z potřeby každodenní činnosti záchranářů, zejména při složitých haváriích, nehodách a živelních pohromách, kdy je třeba organizovat společnou činnost všech, kdo mohou svými silami a prostředky, kompetencemi nebo jinými možnostmi přispět k provedení záchrany osob, zvířat, majetku nebo životního prostředí. Je to systém spolupráce a koordinace složek, orgánů státní správy a samosprávy, fyzických a právnických osob při společném provádění záchranných a likvidačních prací, tak, aby stručně řečeno, „nikdo nebyl opomenut, kdo pomoci může a vzájemně si nikdo z nich nepřekážel“. To je zejména v hektickém období mimořádných událostí velice nesnadný úkol, který musí mít svá pravidla.

1.1.1 Vývoj záchranářských profesí a organizací v 90. letech minulého století

Masivní společenské změny na začátku 90. let minulého století přinesly vedle pozitivních změn i určité negativní jevy. Bouřlivý rozvoj motorismu (zdvojnásobení počtu vozidel) znamenal znásobení počtu dopravních nehod. Přitom Policie ČR, do té doby téměř výlučný gestor řešení dopravní nehodovosti, byla vázána více než čtyřnásobným nárůstem trestné činnosti. Společenský odpor proti přípravám na válku v bipolárním světě se po jeho zániku přenesl i na zdravé činnosti v oboru civilní obrany a ochrany, zlikvidována byla různá dekontaminační zařízení v podnicích, zanikaly sklady ochranných prostředků, kryty apod. Se snižováním početního stavu Armády ČR a počtu jejích posádek došlo k poklesu její kapacity pomáhat při velkých živelních pohromách a průmyslových havárií a snížil se počet armádou vycvičených záchranářských specialistů. Nové možnosti v realizaci koníčků a zájmů osob vedly k prudkému poklesu zájmu o činnost v tradičních sdruženích občanů a současně poklesla i pozornost orgánů veřejné správy o činnost těchto sdružení. Téměř zanikla zdravotnická sdružení Červeného kříže, někdy i velmi výrazně poklesly počty dobrovolných záchranářů (např. Horská služba). Za této situace se ukázalo výhodou, že zákon o požární ochraně ukládá obci zřídit jednotku SDH obce. Díky tomu a díky staleté tradici dobrovolní

hasiči zůstali početně nejvýznamnější základnou pro účinné zvládnání mimořádných událostí v každodenním životě.

Profesionální hasiči, převážně působící a organizovaní v hasičských záchranných sborech okresů, dokázali zásadním způsobem a velmi rychle změnit své zaměření, v současné době boj s požáry činí jen asi 20 % zásahů. Převažující náplní jejich činnosti se postupně staly záchranné práce, tzv. technické zásahy. K této nové činnosti ovšem hasiči potřebují spolupráci specialistů a proto vznikla myšlenka IZS, zpočátku jen na základě usnesení vlády č. 246 v roce 1993, později zákon o okresních úřadech stanovil povinnost organizovat IZS prostřednictvím havarijních komisí okresů. To se naplňovalo s různou intenzitou a kvalitou až do katastrofálních povodní na Moravě v roce 1997. Diametrální rozdíly ve zvládnání dopadů povodně mezi okresy, které měly funkční havarijní komise a ostatními okresy, spolu s vynikajícími výkony hasičů znamenaly zelenou pro princip IZS a ustavení Hasičského záchranného sboru ČR (dále jen „HZS ČR“) jako gestora IZS, což bylo završeno v roce 2000 schválením zákona o HZS ČR a zákona o IZS.

1.1.2 Podstata IZS

IZS není institucí, úřadem, sborem, sdružením ani právnickou osobou. IZS je skutečně systém práce s nástroji spolupráce a modelovými postupy součinnosti (typovými činnostmi) a je součástí systému pro zajištění vnitřní bezpečnosti státu. Jedná se o systém smluvních ujednání podle předpisy stanovenými pravidly.

Výjimkou a určitou institucí IZS se od roku 2004 staly operační a informační střediska, což jsou dispečerským způsobem organizovaná a nejmodernější technologií vybavená zařízení pro příjem a distribuci tísňových volání na jednotné evropské číslo tísňového volání 112. Tato centra mají své zaměstnance a stavební a technické vybavení a jsou relativně autonomní součástí hasičských záchranných sborů krajů (dle jen „HZS krajů“), které je personálně a materiálně zabezpečují.

Kontrolní otázka:

Jaká je právní subjektivita IZS, kdo je jeho statutárním představitelem v kraji?

IZS je systém, tudíž nemá žádnou právní subjektivitu ani statutární orgány na žádné úrovni.

1.2 Právní předpisy IZS

Právní úprava oblasti IZS vychází přímo z některých ustanovení Ústavy ČR a Listiny, resp. z ústavního zákona o bezpečnosti České republiky (č. 110/1998 Sb.). Působnost v oblasti IZS je kompetenčním zákonem (č. 2/1969 Sb.) svěřena Ministerstvu vnitra, které je tak gestorem právní úpravy IZS. Celá oblast IZS je zastřešena zákonem o IZS a jeho dvěma prováděcími vyhláškami a prováděcím nařízením vlády. Právní úprava oblasti IZS vznikla společně s krizovým zákonem (č. 240/2000 Sb.) a zákonem o hospodářských opatřeních pro krizové stavy (č. 241/2000 Sb.). Tyto tři zákony jsou vzájemně propojeny množstvím odkazů a souvislostí.

Základním právním předpisem pro IZS je zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon o IZS řeší působnosti, oprávnění a povinnosti všech subjektů, které přicházejí do styku s přípravou na mimořádné události a při záchranných a likvidačních pracích a při ochraně obyvatelstva. Pravidla stanovená zákonem o IZS jsou platná i v případech, kdy je vyhlášen některý z tzv. krizových stavů na území postiženém mimořádnou událostí nebo na celou ČR a platí i za válečného stavu. Zákon o IZS se naopak nevztahuje ani na předcházení mimořádných událostí, tzn. prevenci vzniku takových událostí, nebo na činnosti spojené s obnovou území postiženého mimořádnou událostí. K řešení značného počtu mimořádných událostí, k jejichž vyřešení postačuje jedna věcně příslušná složka, je využíváno speciálních zákonů, které mají v takových případech přednost. Zákon o IZS je využíván v těch případech, kdy je k provádění záchranných a likvidačních prací nutná současná spolupráce více subjektů - složek IZS.

Vyhláška č. 328/2001 Sb., o některých podrobnostech integrovaného záchranného systému, ve znění vyhlášky č. 429/2003 (dále jen „vyhláška o IZS“)

Vyhláška o IZS se mimo jiné zabývá zejména koordinací záchranných a likvidačních prací, činností operačních středisek IZS a dokumentací IZS. Vyhláška je dále rozhodujícím předpisem pro územní havarijní plánování a pro vnější havarijní plány jaderných elektráren.

Vyhláška č. 380/2002 Sb., k přípravě a provádění úkolů ochrany obyvatelstva

Tato vyhláška je zaměřena výhradně na oblast ochrany obyvatelstva, definuje činnosti jako je evakuace, varování, ukrytí a nouzové přežití obyvatelstva.

Nařízení vlády č. 463/2000 Sb., o stanovení pravidel zapojování do mezinárodních záchranných operací, poskytování a přijímání humanitární pomoci a náhrad výdajů vynakládaných právními osobami a podnikajícími fyzickými osobami na ochranu obyvatelstva, ve znění nařízení vlády č. 527/2002 Sb.

Nařízení vlády je zaměřeno a využíváno především na poskytování humanitární pomoci a záchranné práce v zahraničí, které je prováděno záchrannými týmy ČR.

Dalšími právními předpisy upravujícími oblast IZS jsou nařízení krajů, které stanovují požární poplachový plán kraje. Zmocnění k vydávání těchto nařízení obsahuje zákon č. 133/2000 Sb., o požární ochraně, ve znění pozdějších předpisů. Nedílnou součástí požárních poplachových plánů krajů jsou, na základě nařízení vlády č. 172/2001 Sb., poplachové plány IZS krajů. Tato složitá konstrukce je zvolena proto, že zákon o IZS neobsahuje žádná zmocnění pro vydávání právních předpisů krajů nebo obcí.

Oblast IZS je rovněž upravena směrnicemi a metodikami publikovanými ve Věstníku vlády pro orgány krajů a obcí.

Směrnice Ministerstva vnitra ze dne 8. října 2004 č.j.: PO–365/IZS–2004, kterou se stanoví jednotná pravidla organizačního uspořádání krizového štábu kraje a obce, jeho uvedení do pohotovosti, vedení dokumentace a některé další podrobnosti (Věstník vlády pro orgány krajů a orgány obcí částka č. 4/2004);

Směrnice stanoví, mimo jiné, vzory žádostí orgánů veřejné správy o pomoc v případě mimořádných událostí doporučovanou strukturou krizových štábů apod.

Metodická pomůcka Ministerstva vnitra č. j.: PO – 1590/IZS – 2003 ze dne 30. června 2003, kterou se doporučují zásady pro jednotné rozlišování a vymezení preventivních, záchranných, likvidačních a obnovovacích (asanačních) prací spojených s předcházením, řešením a odstraněním následků mimořádných událostí (Věstník vlády pro orgány krajů a orgány obcí částka č. 6/2003);

Metodika byla zpracovaná z potřeby usnadnit úkoly veřejné správy spojené s ekonomickými aspekty přípravy a vykonávání záchranných a likvidačních prací.

Kontrolní otázka:

Používá se koordinace záchranných a likvidačních prací podle zákona o IZS i za válečného stavu?

Ano, ve válce musí fungovat složky, které vytváří IZS, vznikají požáry, je velký počet zraněných apod. a ústavní právo na ochranu života a majetku musí být uplatňováno.

1.3 Terminologie používaná v IZS, vysvětlení základních pojmů

Mimořádná událost a záchranné a likvidační práce

IZS se zabývá koordinací záchranných a likvidačních prací při **mimořádných událostech**, což je škodlivé působení sil a jevů vyvolaných činností člověka, přírodními vlivy, a také havárie, které ohrožují život, zdraví, majetek nebo životní prostředí a vyžadují provedení záchranných a likvidačních prací. Tato definice také do jisté míry dává působnost zákona o IZS, neboť ne každá událost z mimořádných příčin splňuje podmínky uvedené definice. *Příklad dopravní nehody dvou vozidel: ve smyslu zákona o IZS je tato nehoda mimořádnou událostí, pokud při nehodě došlo ke zranění osoby natolik vážnému, že musela být přivolána zdravotnická záchranná služba, nebo museli přijet hasiči k vyproštění osob, případně k provedení činností k uvolnění komunikace. Pokud došlo „jen“ k úplné devastaci automobilů, ale nedošlo ke zranění osob nebo ohrožení jiných osob nebo jiným příčinám, které by vyžadovaly provedení záchranných a likvidačních prací, tato nehoda není mimořádnou událostí ve smyslu zákona o IZS. Pro úplné objasnění je třeba dodat, že policejní vyšetřování příčin takové nehody se nepovažuje za záchranné nebo likvidační práce.*

Záchrannými pracemi jsou činnosti k odvrácení nebo omezení bezprostředního působení rizik vzniklých mimořádnou událostí, zejména ve vztahu k ohrožení života, zdraví, majetku nebo životního prostředí, a vedoucí k přerušení jejich příčin. **Likvidačními pracemi** jsou činnosti k odstranění následků způsobených mimořádnou událostí. Hranice mezi oběma činnostmi je někdy těžko rozpoznatelná, ale má svůj význam z hlediska náhrad v případě tzv. havárií. Rozdílem v obou definicích je slovo „bezprostředně“. Potřebné záchranné práce a likvidační práce je nutné provést vždy, přičemž likvidační lze „odložit“ nejpozději do doby

ukončení časově prioritní záchrany. Příkladem může být opět autonehoda spojená s únikem olejí, at' již z motoru, nebo z nákladu. Záchrannými pracemi, které se musí provést bezprostředně, je vyproštění zraněných z vraků, případně uhašení hořícího vozidla. Odklizení vraků mimo vozovku a očištění vozovky od oleje je také nutné provést, před obnovením provozu, ale až po záchranných pracích a jsou to likvidační práce.

Použití integrovaného záchranného systému, příklady

§ 3 zákona o IZS stanoví jedinou větu: „IZS se použije v přípravě na mimořádné události a při potřebě provádět současně záchranné a likvidační práce dvěma nebo více složkami IZS“. Tato prostá definice činí značné problémy, zejména pořadím řazení jejich dvou částí.

Zatímco jedinou „společnou a současnou“ přípravou na záchranné a likvidační práce jsou společná cvičení nebo metodická zaměstnání složek IZS, základ přípravy na záchranné a likvidační práce spočívá v individuální činnosti jednotlivých složek, v přípravě specializační činnosti. To znamená, že když se hasiči připravují zejména na hašení požárů a technické zásahy, zdravotníci na pomoc zdravotně postiženým, policisté na ochranu osob, majetku, života a zdraví, havarijní služby na odstraňování poruch a další složky na své specializace, je to pro IZS nezbytné, ale složky IZS to nedělají na základě zákona o IZS, ale na základě svých předpisů nebo účelu, pro které byly zřízeny.

IZS se v režimu zákona o IZS používá jen tehdy, jestliže dvě nebo více složek IZS provádí svou činnost společně a alespoň určitý čas současně, přičemž pro současnost (překryv časů) lze použít i dobu jejich povolání operačními středisky. *Například to, že Policie ČR přijede k požáru ještě v době zdolávání za účelem vyšetření požáru, bude tuto svoji činnost (která není záchrannou ani likvidační prací) provádět následně, možná i v součinnosti s hasičským vyšetřovatelem, ale ne v rámci zásahu, ale až po jeho skončení. Naopak, jestliže policisté na žádost hasičů odklánějí dopravu za účelem včasné dopravy vody, pak se účastní záchranných a likvidačních prací a lze mluvit zásahu složek IZS. Podobně, jestliže sanitka odveze od požáru zraněnou osobu, do doby jejího příjezdu do nemocnice lze mluvit o zásahu složek IZS. Jestliže si za hodinu poté vyžádá velitel hasičů ke zdolání požáru věcnou pomoc spočívající v dovozu písku na hašení od stavební firmy, činí tak (a finančně vyrovná) podle zákona o požární ochraně, nikoliv podle zákona o IZS.*

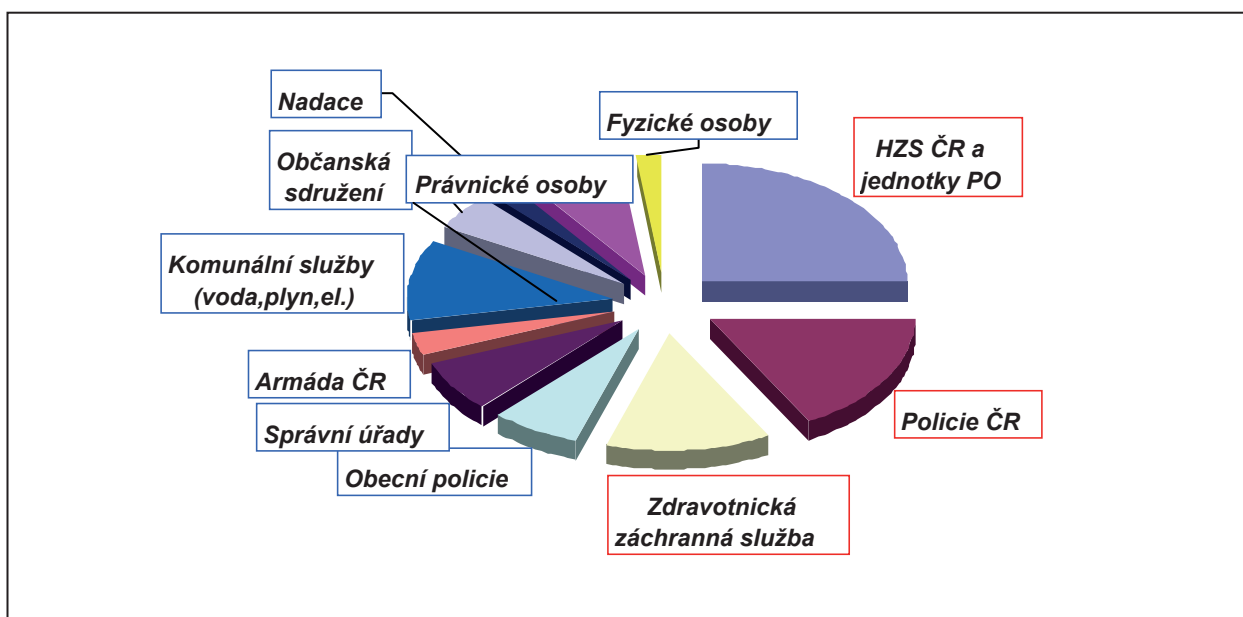
Základní složky IZS a ostatní složky IZS

Základními složkami IZS podle § 4 odst. a) zákona o IZS jsou Hasičský záchranný sbor ČR a jednotky požární ochrany zařazené v plošném pokrytí území kraje, dále Policie ČR a zdravotnická záchranná služba ČR, které jsou:

- schopny rychle a nepřetržitě zasahovat,
- mají celoplošnou působnost na území celého státu,
- obsluhují telefonní linku tísňového volání.

Pokud tedy má obec jednotku sboru dobrovolných hasičů, která je začleněna do plošného pokrytí území kraje (vydává se jako nařízení kraje na základě zákona o požární ochraně), je tato jednotka základní složkou IZS.

Obr. č. 1 Složky IZS

Celý systém řeší i plánovitou pomoc **ostatních složek IZS** podle § 4 odst. 2 zákona o IZS. Ostatními složkami jsou vyčleněné síly a prostředky ozbrojených sil (Armády ČR), ostatní ozbrojené bezpečnostní sbory (např. městská policie), ostatní záchranné sbory (Báňská záchranná služba), orgány ochrany veřejného zdraví (hygienická stanice), havarijní, pohotovostní, odborné a jiné služby (např. tzv. komunální služby) a zařízení civilní ochrany. Důležitými ostatními složkami IZS jsou i neziskové organizace a sdružení občanů, která se zabývají záchrannými pracemi, je možno uvést Horskou službu, Vodní záchrannou službu, Speleologickou záchrannou službu. Je důležité také vědět, že zařazením složky v IZS se nemění její právní subjektivita, způsob zřízení, organizace nebo způsob financování. Složka

IZS se však musí podřídit zásadám koordinace při společném zásahu. Složkami IZS jsou také tzv. obecně prospěšné společnosti (o. p. s.), tuto právní formu např. získala profesionální část Horské služby o. p. s., která se vyčlenila z občanského sdružení Horská služba.

Vztah zvláštních předpisů složek IZS k zákonu o IZS

K řešení značného počtu mimořádných událostí, k jejichž vyřešení postačuje jedna věcně příslušná složka IZS, je využíváno speciálních zákonů (zákon o požární ochraně, o Policii ČR, vodní zákon atd.) pokud tyto zákony řeší záchranné a likvidační práce.

Věcná a osobní pomoc, plánovaná pomoc na vyžádání

Zákon o IZS obsahuje v § 2 písm. g) a h) velmi srozumitelné jednoduché definice věcné a osobní pomoci. Jedinou nejasností se jeví chápání poskytnutí odborné služby, která je také považována za věcnou nebo osobní pomoc (poskytnutí stravování, vyprošťovací práce jeřábem, posudek znalce apod.).

Plánovaná pomoc na vyžádání je věcnou (výjimečně osobní) pomocí, kterou poskytují ostatní složky IZS. Od běžné osobní nebo věcné pomoci se odlišuje svou „plánovaností“, tedy tím, že se předem s nabízeným druhem činností počítá pro využití při určitých typech mimořádné události z toho důvodu, že základní složky IZS vůbec nemají potřebné síly a prostředky pro druh činnosti (např. psi cvičení pro pátrání v lavinách), nebo je mají v omezené míře a tak dislokované, že je efektivnější využít v konkrétním místě ostatní složku IZS (např. čluny vodní záchranné služby, vrtulníky Armády ČR). Plánovanost se zabezpečuje uzavřením zvláštního typu smluvního ujednání s názvem „dohoda o plánované pomoci na vyžádání“. Tyto dohody odpovídají svým účelem a formální strukturou příkazním, resp. mandátním dohodám užívaným v komerční oblasti. Teprve uzavření dohody o plánované pomoci na vyžádání učiní z poskytovatele pomoci nebo služby ostatní složku IZS, přičemž okruh ostatních složek IZS není nijak omezen, naopak zákon o IZS ve svém § 21 stanoví, které subjekty jsou takovou dohodu povinny uzavřít, tedy jsou povinny plánovanou pomoc na vyžádání poskytovat.

2 Úrovně řízení v IZS

2.1 Koordinace složek IZS při společném zásahu

Organizační a operační řízení

Téměř každá organizace při svém vnitřním chodu využívá hierarchicky strukturované oprávnění k rozhodování od vedoucího organizace po běžného dělníka nebo úředníka. Takové řízení se obvykle nazývá organizační řízení a je vyjádřeno organizačním řádem organizace nebo obdobným řídicím aktem. Záchranářské, vojenské, bezpečnostní a další organizace mají také organizační řízení, současně ale musí stanovit mimořádné oprávnění k řízení při výkonu činností mimo vlastní organizaci. Takové řízení se nazývá operační a mimořádné pravomoci získané při operačním řízení jsou často zakotveny v právních předpisech, protože jejich využívání je tak oprávněné i vůči fyzickým a právnickým osobám mimo organizace. Prakticky každé použití IZS se děje v rámci operačního řízení a v právních předpisech jsou zakotvena oprávnění operačních středisek IZS, oprávnění velitele zásahu, starosty obce s rozšířenou působností (dále jen „ORP“), hejtmana kraje a Ministerstva vnitra při koordinaci záchranných a likvidačních prací.

Operační a informační střediska IZS

Začlenění do IZS lze jen obtížně realizovat bez toho, aby základní složka IZS neměla vlastní operační středisko, dispečink nebo tzv. stálou službu, které jsou schopny realizovat komunikaci s vnějším světem. Operační střediska základních složek IZS jsou schopny přijímat tzv. tísňová volání (150, 155, 158). Za účelem vzájemné komunikace zákon o IZS stanovuje funkci koordinujících operačně komunikačních prvků, kterými jsou operační a informační střediska IZS (dále jen „OPIS IZS“). Úlohu OPIS IZS plní operační a informační střediska hasičských záchranných sborů krajů. Ta jsou fyzicky ve všech krajských městech. Vedle OPIS IZS jsou v krajských městech zřízena technická centra tísňového volání (TCTV) primárně určená k přijímání tísňového volání jednotného evropského čísla tísňového volání 112. TCTV jsou tak technicky vybavena, že tato volání předávají všem základním složkám IZS.

Stupně poplachu IZS a jejich účel

Stupeň poplachu (tři stupně 1., 2., 3. a čtvrtý zvláštní) předurčují potřebu sil a prostředků pro záchranné a likvidační práce (v závislosti na rozsahu a druhu MÚ) na místě zásahu nebo na území, kde probíhá více zásahů. Potřebný stupeň zásahu vyhláší OPIS IZS při prvotním povolání složek IZS na místo zásahu nebo ho vyhláší a zejména upřesňuje velitel zásahu. Vyhlášení třetího nebo zvláštního stupně poplachu umožňuje starostovi ORP, resp. hejtmanovi kraje, resp. Ministerstvu vnitra převzít koordinaci záchranných a likvidačních prací za podmínek stanovených zákonem o IZS.

Taktická, operační a strategická úroveň řízení při MÚ

Podle toho, kdo při zásahu při mimořádné události provádí vlastní koordinaci záchranných a likvidačních prací, se pojmově rozlišují tři tzv. úrovně řízení:

- taktická úroveň řízení při MÚ – koordinuje velitel zásahu
- operační úroveň řízení při MÚ – koordinuje operační a informační středisko některé ze základních složek IZS,
- strategická úroveň řízení při MÚ – koordinuje starosta ORP, hejtman kraje nebo Ministerstvo vnitra (MV-GŘ HZS ČR).

2.2 Koordinace zásahu na místě zásahu velitelem zásahu

Za místo zásahu se považuje prostor, kde se mimořádná událost projevuje svými účinky nebo kde se projevy mimořádné události předpokládají. Zde za záchranné a likvidační práce odpovídá **velitel zásahu**, kterým, je pokud zvláštní zákon nestanoví jinak (např. při akcích na zabezpečení veřejného pořádku) **hasič** - velitel jednotky požární ochrany s právem přednostního velení podle zvláštního právního předpisu (vyhl. č. 247/2001 Sb.). Velitelem zásahu může být i velitel jednotky SDH obce, kterou obce zřizují ve smyslu zákona o požární ochraně (zák. č. 133/1985 Sb.). Velitel zásahu řídí provádění záchranných a likvidačních prací a koordinuje činnost složek IZS na místě zásahu.

Oprávnění velitele zásahu a štáb velitele zásahu

Velitel zásahu má ze zákona o IZS pravomoc:

- zakázat nebo omezit vstup osob na místo zásahu a nařídit, aby místo zásahu opustila osoba, jejíž přítomnost není potřebná, nařídit evakuaci osob, popřípadě stanovit i jiná dočasná omezení k ochraně života, zdraví, majetku a životního prostředí a vyzvat osobu, která se nepodřídí stanoveným omezením, aby prokázala svoji totožnost; tato osoba je povinna výzvě vyhovět,
- nařídit bezodkladné provádění nebo odstraňování staveb, terénních úprav za účelem zmírnění nebo odvrácení rizik vzniklých mimořádnou událostí,
- vyzvat právnické osoby nebo fyzické osoby k poskytnutí osobní nebo věcné pomoci,
- zřídit štáb velitele zásahu jako svůj výkonný orgán a určit náčelníka a členy štábu. Členy štábu jsou zejména velitelé a vedoucí složek integrovaného záchranného systému. Členy tohoto štábu mohou být dále fyzické osoby a zástupci právnických osob, se kterými složky integrovaného záchranného systému spolupracují nebo které poskytují osobní nebo věcnou pomoc,
- rozdělit místo zásahu na sektory, popřípadě úseky a stanovit jejich velitele, kterým je oprávněn ukládat úkoly a rozhodovat o přidělování sil a prostředků do podřízenosti velitelů sektorů a úseků.

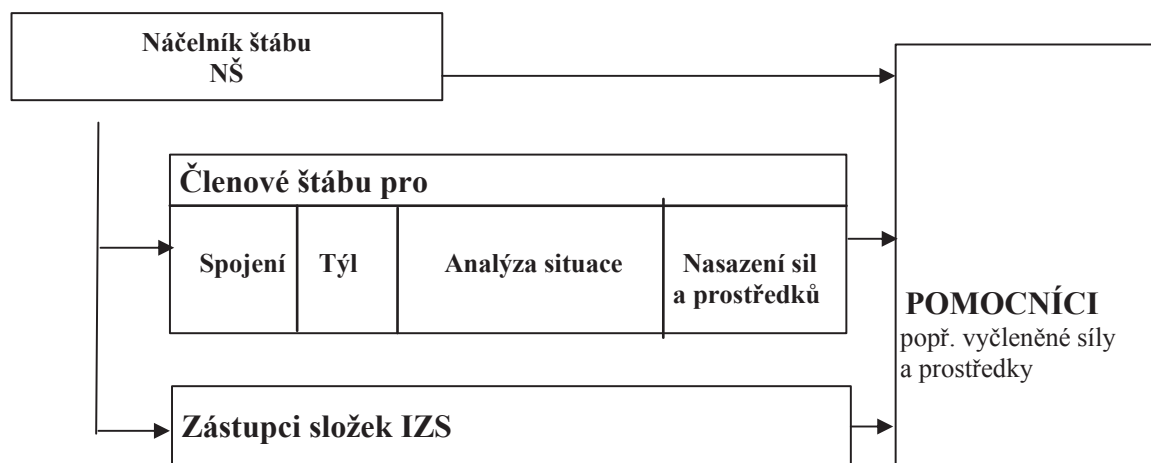
Štáb velitele zásahu (dále jen „štáb“), který má právo velitel zásahu ustanovit jako nástroj koordinace složek IZS a svůj výkonný orgán na místě zásahu, má zpravidla následující strukturu (velmi často postačuje náčelník štábu a spojař):

- náčelník štábu,
- člen štábu pro spojení,
- člen štábu pro týl,
- člen štábu pro analýzu situace na místě zásahu,
- člen štábu pro nasazení sil a prostředků,
- zástupci složek IZS, v případě zásahu v rámci integrovaného záchranného systému,
- pomocníci členů štábu.

Náčelník štábu odpovídá za činnost štábu. Navrhuje veliteli zásahu složení štábu, zastupuje velitele zásahu po dobu jeho nepřítomnosti a zajišťuje styk s veřejností na místě zásahu. Člen štábu pro spojení zabezpečuje koordinaci spojení na místě zásahu mezi jednotkami a složkami integrovaného záchranného systému a spojení jednotek s příslušným operačním střediskem.

Člen štábu pro týl organizuje materiální zabezpečení jednotek, včetně podmínek péče o hasiče a osoby vyzvané k poskytnutí osobní pomoci, evidenci výdajů a nákladů na zásah a poskytování neodkladné péče osobám postiženým mimořádnou událostí. Člen štábu pro analýzu situace na místě zásahu provádí analýzu situace na místě zásahu za účelem přípravy rozhodnutí velitele zásahu. Člen štábu pro nasazení sil a prostředků organizuje součinnost jednotek a složek integrovaného záchranného systému na místě zásahu a jejich evidenci.

Obr. č. 2 Štáb velitele zásahu

Náčelník štábu a členové štábu jsou určeni k výkonu funkce ve štábu velitelem zásahu, který vedle náčelníka štábu, do štábu vždy určí alespoň člena štábu pro týl a člena štábu pro spojení. Náčelníkovi a každému členu štábu může velitel zásahu určit pomocníky nebo jim přidělit síly a prostředky, pokud to vyžaduje plnění jim uložených úkolů. Pomocníkem člena štábu mohou být vedle hasičů i fyzické osoby a zástupci právnických osob, které při zásahu poskytují osobní nebo věcnou pomoc nebo se kterými jednotky nebo složky integrovaného záchranného systému na místě zásahu spolupracují.

Velitelé a vedoucí dalších složek IZS

Velitelé nebo vedoucí dalších složek IZS působících na místě zásahu mají nedotčenou velitelskou pravomoc (resp. pravomoc nadřízeného) vůči členům své složky. To, že jsou koordinováni, znamená, že přijímají úkoly, definují potřeby součinnosti pro jejich splnění a obousměrně si vyměňují další informace s velitelem zásahu. Pokud je zřízen štáb velitele zásahu, jsou do něj začleněni.

Organizace a členění místa zásahu

Vedle členění na úseky a sektory se místo zásahu v případě potřeby člení podle svého účelu. Může tak být vytyčen nástupní prostor, prostor pro odpočinek jednotek, týlový prostor, úložiště zraněných, heliport pro přistávání vrtulníků apod. Není to zbytečné, základním předpokladem úspěchu většiny velkých zásahů je udržení organizovanosti činnosti záchranářů.

V případech, že se při zásahu uvolňují některé nebezpečné látky (tzv. CBRN), používá se další způsob členění místa zásahu na tak zvanou nebezpečnou zónu a vnější zónu. V nebezpečné zóně mohou pracovat jen záchranáři vybavení ochrannými prostředky v určitém stanoveném režimu, ve vnější zóně se odbývají další činnosti, zejména dekontaminace osob, které přicházejí nebo jsou přineseny z vnější zóny. Podle potřeby se provádí uzávěra vnější zóny před vstupem nepovolaných osob. Sama nebezpečná zóna může být sektorem a mít svého velitele.

2.3 Informace o operační a strategické koordinaci složek IZS

Součinnost operačních středisek složek IZS

Operační a informační středisko IZS povolává na žádost velitele zásahu k zásahu ostatní složky IZS, případně ve spolupráci s operačními středisky dalších základních složek IZS (Policie ČR a ZZS) povolává síly a prostředky těchto dvou složek IZS. OPIS má mezi středisky koordinační roli, může požadovat uveřejnění informací ve sdělovacích prostředcích, ovládá systémy varování a vyrozumění pro obyvatelstvo a je spojovým uzlem mezi místem zásahu a třetí řídicí úrovní IZS - strategickou.

Nasazování složek IZS podle poplachového plánu IZS

Nasazení složek IZS probíhá výběrem vhodných složek IZS z poplachového plánu IZS (krajského, ústředního – MV), které mají schopnost (ovládají určitou činnost a jsou pro ni vybaveni) zasáhnout touto svou schopností u určitého typu mimořádné události. Poplachové plány IZS jsou ve své podstatě seznamem disponibilních sil a prostředků složek IZS a jejich schopností, současně obsahují potřebné informace (kontaktní údaje, časové limity) pro jejich povolávání.

Podmínky a možnosti koordinace záchranných a likvidačních prací hejtmánem nebo starostou ORP nebo Ministerstvem vnitra na strategické úrovni

Tak zvaná strategická koordinace záchranných a likvidačních prací představuje přímé zapojení starosty obce s rozšířenou působností, hejtmána kraje nebo Ministerstva vnitra do koordinace záchranných a likvidačních prací. To nastává v situaci, kdy velitel zásahu o jejich koordinaci požádá. V případě hejtmána kraje a Ministerstva vnitra stačí, když je mimořádná událost ohodnocena nejvyšším stupněm poplachu podle poplachového plánu IZS, rozhodnutí zda převezmou koordinaci záchranných a likvidačních prací je na jejich uvážení. Ke své koordinaci a rozhodování mohou, ale nemusí, využívat jako pracovní orgán krizový štáb. Strategická koordinace záchranných a likvidačních prací je možná osobní přítomností hejtmána nebo starosty ORP na místě zásahu s využitím štábu velitele zásahu nebo z OPIS IZS, u kterých jsou pro tento účel vybaveny místnosti, nebo s využitím vlastních prostor a krizového štábu krajského úřadu nebo městského úřadu ORP.

Účelem strategické úrovně při koordinaci záchranných a likvidačních prací je:

- a) zapojení sil a prostředků a oprávnění v působnosti Ministerstva vnitra, ostatních ministerstev a jiných správních úřadů, hejtmánů krajů a starostů obcí ve prospěch a v souladu s potřebami záchranných a likvidačních prací a ochrany obyvatelstva podle územně příslušného poplachového plánu IZS, v souladu s vnějšími havarijními plány a havarijním plánem kraje, popřípadě s využitím zahraniční pomoci,
- b) stanovení priorit záchranných a likvidačních prací při rozsáhlých mimořádných událostech zejména mezi různými místy zásahu,
- c) zabezpečení materiálních a finančních podmínek pro činnost složek při provádění záchranných a likvidačních prací,
- d) zajištění návaznosti záchranných a likvidačních prací s opatřeními pro krizové stavy.

Strategickou úrovní řízení nezaniká taktická úroveň řízení, tedy funkce pravomocí a odpovědnosti velitele zásahu.

2.4 Ústřední koordinace záchranných a likvidačních prací

Mezikrajová součinnost složek IZS

Nejpřirozenější možností, jak získat rychlou a účinnou výpomoc při záchranných a likvidačních pracích je požádat o ni své sousedy. To využívají kraje a uzavírají k tomu

dohody o vzájemné pomoci, které fungují ve všech krajích. Mezikrajovou součinnost zajišťují OPIS krajů, ale není zcela bezproblémová.

Organizační struktura mnoha složek IZS nekopíruje krajské uspořádání. Například záchranné útvary Armády ČR mají stanovenou územní působnost, Horská služba je organizována podle pohoří.

Úloha MV-GŘ HZS ČR při ústřední koordinaci

K ústřední koordinaci záchranných a likvidačních prací přistupuje Ministerstvo vnitra prostřednictvím MV-GŘ HZS ČR především v případech, kdy je o to oprávněnými orgány požádáno (hejtman, starosta ORP, velitel zásahu) nebo se souhlasem Ministerstva zahraničních věcí, jestliže je zapotřebí mezinárodní spolupráce v širší míře než umožňují regionální příhraniční dohody. V době krizových stavů mohou o ústřední koordinaci rozhodnout některé orgány na ústřední úrovni (vedoucí Ústředního krizového štábu, ministr vnitra, Ústřední povodňová komise).

Nasazování složek IZS podle Ústředního poplachového plánu IZS

Síly a prostředky začleněné v Ústředním poplachovém plánu IZS (dále jen „ÚPP IZS“) jsou nasazovány a operačně řízeny OPIS MV-GŘ HZS ČR přímo, pokud je stanoveným způsobem vyhlášeno zahájení (pozn. – existuje i ukončení) ústřední koordinace záchranných a likvidačních prací. Pokud není zahájena ústřední koordinace, potřebné síly a prostředky složky IZS jsou povolány a předány místně příslušnému OPIS kraje do operační působnosti. Na základě dohody s Armádou ČR je každé nasazení armádních sil a prostředků současně ohlašováno situačnímu a operačnímu centru Ministerstva obrany.

3 Úkoly státních a samosprávných orgánů v IZS

3.1 Úkoly státních a samosprávných orgánů

Působnosti stanovené krajskému úřadu, obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností a obecním úřadům ostatních obcí při koordinaci záchranných a likvidačních prací zákonem o IZS jsou výkonem státní správy v přenesené působnosti.

Působnost a úkoly Ministerstva vnitra a MV-GŘ HZS ČR

Usměrňování a výstavba IZS přísluší Ministerstvu vnitra podle § 12 odst. 1 písm. m) zákona č. 2/1969 Sb. (tzv. kompetenční zákon) a § 7 zákona o IZS.

Úkoly Ministerstva vnitra a rozhodující část úkolů krajského úřadu a obcí s rozšířenou působností v IZS a v ochraně obyvatel plní **Hasičský záchranný sbor ČR** (jeho generální ředitelství na Ministerstvu vnitra a HZS krajů vůči orgánům krajským úřadů a orgánům obcí s rozšířenou působností), který je organizační složkou státu a orgánem státní správy. Poskytuje tak krajům a obcím s rozšířenou působností „servis“. Hejtmani krajů a starostové obcí s rozšířenou působností tak mají zejména kontrolní funkci a výkonnou funkci mají v případě, že převezmou koordinaci záchranných a likvidačních prací.

Působnost a úkoly Ministerstva zahraničních věcí, Ministerstva zdravotnictví, Ministerstva dopravy a spojů, Ministerstva financí a dalších ústředních správních úřadů

Ministerstvo zahraničních věcí spolurozhoduje s Ministerstvem vnitra o poskytování humanitární pomoci do zahraničí. Ministerstvo zdravotnictví je oprávněno koordinovat činnost zdravotnických záchranných služeb krajů při rozsáhlých mimořádných událostech, které přesahují hranice krajů, pokud se kraje nedohodnou samy. Ministerstvo dopravy a spojů provozuje pro potřeby správních úřadů a složek IZS tzv. dopravní informační systém. Ministerstvo financí spravuje v rozpočtové kapitole všeobecná pokladní správa zvláštní rezervu pro mimořádné potřeby IZS. Správa státních hmotných rezerv skladuje pro potřeby složek IZS některé materiály a v případě potřeby je jim vydává formou tzv. nezbytných dodávek. Ministerstvo životního prostředí, resp. Ministerstvo zemědělství koordinují vznik soustavy povodňových plánů resp. nálezových plánů, které jsou součástí havarijních plánů krajů. Celá řada ústředních správních úřadů se metodicky podílí na vzniku vnějších havarijních plánů, přičemž Státní úřad pro jadernou bezpečnost má důležitou úlohu při tvorbě vnějších havarijních plánů jaderných zařízení.

Působnost a úkoly krajského úřadu a hejtmána kraje (orgánů kraje)

Orgány kraje organizují, usměrňují a sjednocují IZS na území kraje. Pod těmito vágními výrazy je nutné si představit celou škálu činností, které spočívají ve zpracování dokumentace a jejím schvalování (hejtman kraje schvaluje jak havarijní plán kraje, vnější havarijní plány, tak poplachový plán IZS kraje), v organizaci společných jednání a cvičení složek IZS. Servis

pro uvedené úkoly obvykle zabezpečuje HZS kraje, krajský úřad má ovšem vlastní oddělení (odbor), který plnění těchto úkolů souvisejících s krizovým řízením sleduje. Krajský úřad je oprávněn i uzavírat součinnostní dohody o vzájemné pomoci při mimořádných událostech s příslušným územním celkem sousedního státu.

Hejtman, vedle své výkonné pravomoci organizovat cvičení a koordinovat záchranné a likvidační práce, zajišťuje prostřednictvím Bezpečnostní rady kraje kontrolní funkci vůči IZS. Základní složky IZS jsou na základě nařízení vlády povinny podávat výroční a jiné zprávy o své činnosti k projednání BRS kraje.

Působnost a úkoly obecního úřadu ORP a starosty ORP

IZS byl až do konce roku 2002 budován především jako systém okresní. Jedním z důvodů bylo, že i základní složky IZS byly organizovány na okresní úrovni a přednosta okresního úřadu jako představitel státní správy měl zákonem stanoveny pravomoci při přípravě a koordinaci záchranných a likvidačních prací. S reformou státní správy došlo k 1. 1. 2003 k přenesení některých úkolů okresního úřadu a pravomocí přednosty okresního úřadu na obecní úřad obce s rozšířenou působností a starostu této obce. Je zřejmé, že ORP nemohou tyto úkoly bez komplexního servisu HZS krajů plnit. Úkolů je totiž celá řada, a tak HZS kraje pro potřeby ORP mimo jiné:

- koordinuje záchranné a likvidační práce,
- organizuje součinnost mezi obecním úřadem obce s rozšířenou působností a územními správními úřady s působností v jeho správním obvodu a ostatními obcemi,
- organizuje instruktáže a školení v přípravě složek IZS zaměřené na jejich vzájemnou součinnost,
- seznamuje ostatní obce, právnické a fyzické osoby ve svém správním obvodu s charakterem možného ohrožení obyvatel s připravenými záchrannými a likvidačními pracemi,
- zpracovává vnější havarijní plán, pokud to vyplývá ze zvláštního právního předpisu a zóna havarijního plánování nebezpečného podniku nepřesahuje správní obvod obecního úřadu obce s rozšířenou působností,
- zajišťuje havarijní připravenost stanovenou havarijním plánem kraje a vnějšími havarijními plány a ověřuje ji cvičeními.

Rozsah oprávnění a úkolů starosty ORP resp. úřadu ORP v mezích správního obvodu ORP je tak velmi podobný postavení a úkolům hejtmána, resp. krajského úřadu v kraji s výjimkou organizování a usměrňování IZS a uzavírání mezinárodních dohod. Vedle toho však musí ještě pro svou obec plnit úkoly ze zákona o IZS pro obecní úřad a starostu obce.

Úkoly obecního úřadu a starosty obce

Zákon o IZS stanoví orgánům obce, aby zajišťovaly připravenost obce na mimořádné události a podílely se na provádění záchranných a likvidačních prací a na ochraně obyvatelstva. Za tím účelem **obecní úřad každé obce** má převážnou část úkolů směřovaných do oblasti ochrany obyvatelstva (zejména varování, evakuace a nouzového přežití). Přímou v oblasti vztahující se k záchranným a likvidačním pracím patří úkoly:

- organizuje přípravu obce na mimořádné události,
- podílí se na provádění záchranných a likvidačních prací s IZS.

Starosta každé obce při zajišťování úkolů obce v rámci jejich podílu na provádění záchranných a likvidačních prací:

- zajišťuje varování osob nacházejících se na území obce před hrozícím nebezpečím,
- organizuje v dohodě s velitelem zásahu nebo se starostou obce s rozšířenou působností evakuaci osob z ohroženého území obce,
- organizuje činnost obce v podmínkách nouzového přežití obyvatel obce,
- je oprávněn vyzvat právnické a fyzické osoby k poskytnutí osobní nebo věcné pomoci.

Je třeba znovu zdůraznit, že v případech výše uvedených úkolů obce je obec plní v přenesené působnosti státní správy a tyto úkoly nejsou zákonem přeneseny na HZS kraje, jako je tomu u obecního úřadu s rozšířenou působností.

Významným nástrojem obce při provádění záchranných a likvidačních prací i v úkolech na úseku ochrany obyvatelstva je jednotka sboru dobrovolných hasičů obce, kterou obec zřizuje na základě § 67 zákona č. 133/1985 Sb., o požární ochraně, ve znění pozdějších předpisů. Další složkou IZS, která se podílí na provádění záchranných a likvidačních prací je obecní (městská) policie, která pokud je zřízena, je často do IZS začleněna jako ostatní složka na základě dohody o plánované pomoci na vyžádání.

3.2. Vlastní úkoly HZS krajů v IZS a jejich servis pro samosprávu

Při výkonu státní správy

HZS krajů mají při výkonu státní správy dva druhy úkolů. Jednak vykonávají výše popsaný servis pro výkon státní správy krajských úřadů, dále však mají vlastní úkoly z oblasti IZS odvozené od působnosti Ministerstva vnitra. Z oblasti IZS se jedná zejména o tři vlastní úkoly:

- a) řídí výstavbu a provoz informačních a komunikačních sítí IZS, v rámci toho je možné zmínit zejména služby OPIS IZS včetně provozování linky 112, správu radiové komunikace IZS apod.,
- b) organizuje školení, instruktáže a další vzdělávací aktivity v rámci složek IZS, ke kterým může využívat odborná učiliště požární ochrany (Frýdek Místek, Brno, Chomutov, Borovany), Institut ochrany obyvatelstva v Lázních Bohdaneč i některá účelová zařízení HZS krajů,
- c) zabezpečuje varování a vyrozumění v rámci kraje, což je nejen starost o varovné sirény, ale především nikdy nekončící aktualizace různých plánů vyrozumění, které obsahují všechny krizové, havarijní a podobné plány.

Při přípravě složek IZS a při organizaci cvičení

HZS krajů jsou prostředníkem pro přenos informací mezi krajskou úrovní IZS a složkami IZS, které nemají vlastní krajské zastoupení, zejména složkami IZS obcí (SDH obcí příp. obecní policie) a složkami IZS působících na bázi občanských sdružení. Vedle toho těmto složkám umožňují využít své lektory i svá zařízení pro výcvik, např. lezecké věže. Nejdůležitější z těchto aktivit je organizování společných cvičení, kterých se v každém kraji pořádá několik desítek každý rok. HZS krajů obvykle nesou všechny nebo největší část nákladů na tato cvičení, zpracovávají dokumentaci, vyhodnocují cvičení atd.

Při provádění záchranných a likvidačních prací

Při naprosté většině zásahů IZS jsou veliteli zásahů příslušníci HZS krajů, kteří následně zpracovávají zprávu o zásahu, která obsahuje velmi komplexní soubor údajů o zásahu a je považována za úřední dokument. Z tohoto dokumentu vycházejí HZS krajů při vypořádání případných škod, náhrad, kompenzací apod., které při zásazích IZS vzniknou. Tyto řídké záležitosti obvykle vyřizuje krajský úřad, ale podklady zpracovává HZS kraje.

4 Příčiny mimořádných událostí a související povinnosti právnických a fyzických osob

4.1 Havárie jako zvláštní druh MÚ a odpovědnost za havárii

Mimořádné události jsou někdy vyvolány nepříznivými přírodními vlivy, ale v drtivé většině jsou zapříčiněny činností člověka, jeho nepozorností, nešikovností, zlým úmyslem apod. Zvláštní místo mezi těmito mimořádnými událostmi má havárie, kterou definuje zákon o IZS jako mimořádnou událost „vzniklou v souvislosti s provozem technických zařízení a budov, při nakládání s nebezpečnými látkami a při jejich přepravě nebo při nakládání s nebezpečnými odpady.“ Protože pod pojem technických zařízení lze zahrnout všechny technologické celky a výrobní dopravu, lze stručně říci, že havárie se vztahuje k výrobním cyklům podniků.

Zvláštní definice havárie je nutná, protože platí zásada objektivní odpovědnosti za svůj majetek. To znamená, že odpovědnost za havárii technologického zařízení vůči společnosti má majitel zařízení, nikoliv dělník, který např. svou nedbalostí havárii zavinil. Ten může mít trestně právní odpovědnost, pracovněprávní odpovědnost nebo odpovědnost za škodu podle občanského zákoníku. Objektivní odpovědnost je vyjádřena zákonným pojištěním některých činností, v ČR stanoví povinné pojištění některých činností tři zákony:

- zákon o prevenci závažných havárií, který nařizuje povinné pojištění velkým výrobcům a uživatelům nebezpečných látek,
- atomový zákon, který nařizuje povinné pojištění rizikovým subjektům jaderného průmyslu,
- zákon o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla, který každý zná, protože se vztahuje na všechny vlastníky motorových vozidel včetně fyzických osob.

Kontrolní otázka:

Řidič cisterny v nepřiměřené rychlosti nezvládl řízení, havaroval a vyteklý olej z cisterny kontaminoval pozemek u silnice. Komu bude směrována faktura za provedení odtěžení kontaminované zeminy, její odvoz a skládkování?

Odpověď: Majiteli cisterny, který má za provoz cisterny objektivní odpovědnost, případně pokud udá svoji pojišťovnu, zašle se faktura přímo pojišťovně. I za předpokladu, že řidič bude za svoji chybu soudně nebo jinak potrestán, jeho podíl na náhradě způsobené škody je věci vyrovnání mezi jím a jeho zaměstnavatelem, případně plnicí pojišťovnou. To se netýká orgánu životního prostředí nebo jiného orgánu, který likvidaci nařídil, ani složek IZS, které se na likvidačních pracích podílely. Pro všechny tyto osoby je jediným partnerem pro vyřízení objektivně zodpovědná osoba.

Preventivní, záchranné, likvidační a obnovovací práce

Ve výkladu základních pojmů byly vysvětleny pojmy a rozdíly mezi záchrannými a likvidačními pracemi, které se váží přímo na činnosti složek IZS na místě mimořádné události v čase jejího vzniku a odezvy na ni. Je samozřejmé, že mimořádné události něco předchází, a že po skončení likvidačních prací a odjezdu složek IZS je obvykle nutné se událostí dále zabývat. Jsou proto definovány tzv. preventivní a obnovovací (asanační práce) a je nutné uvést, že tyto dva druhy činností nejsou náplní složek IZS, a že jejich využívání pro tyto práce není příliš žádoucí.

- Za preventivní práce se považují činnosti a opatření materiálního, plánovacího, organizačního a vzdělávacího charakteru, které mají za účel předejít možnosti vzniku mimořádné události, snížit pravděpodobnost jejího vzniku nebo snížit škodlivé působení mimořádné události po jejím případném vzniku.

Jako příklady je možné uvést výstavbu hrází, instalaci hasicích přístrojů, vyznačování únikových cest apod.

- Za obnovovací práce se považují činnosti spočívající v revitalizaci životního prostředí a činnosti směřující k únosné obnově životního prostředí, společenského života a materiálních hodnot; obecně jde o činnosti směřující k obnově území, které neodstraňují riziko ohrožení života a životního prostředí a nemají charakter záchranných a likvidačních prací, žádné riziko zde již nehrozí.

Jako příklad je možné uvést vysoušení objektů po povodni, rekultivace požářiště apod.

Protože vypořádání mimořádných událostí je málokdy jednoduché, vydalo Ministerstvo vnitra ve Věstníku pro orgány krajů a orgány obcí č.6/2003 metodickou pomůcku, kterou se doporučují zásady pro jednotné rozlišování a vymezení preventivních, záchranných,

likvidačních a obnovovacích (asanačních) prací spojených s předcházením, řešením a odstraněním následků mimořádných událostí. Vedle již uvedených definicí obsahuje pomůcka i časové rozlišení jednotlivých druhů prací (odkdy, dokdy) a zejména pomůcka uvádí, z jakých zdrojů lze hradit náklady na jednotlivé práce.

4.2 Povinnosti osob vyplývajících ze zákona o IZS

Povinnosti právnických a podnikajících fyzických jsou dvojího charakteru. Jednak aktivní, což se především týká jejich účasti při zásahu a plněním určitých povinností vůči svým zaměstnancům. Dále pasivní povinnosti něco strpět, zejména omezení, která jsou vázána k oblasti ochrany obyvatelstva (strpět evakuaci apod.), strpět vstup na své pozemky nebo do objektů a jiná majetková omezení, trpnou povinností je i poskytování údajů pro plánovací účely.

Povinnosti právnických a podnikajících fyzických osob

Základní povinností je poskytnutí osobní nebo věcné pomoci na výzvu velitele zásahu, starosty obce, případně OPIS IZS. Pokud je právnická osoba zahrnuta do havarijního plánu kraje nebo vnějšího havarijního plánu, má povinnost zajišťovat ochranná opatření vůči svým zaměstnancům a organizovat záchranné práce se svými a vůči svým zaměstnancům.

Další povinnosti původce havárie:

Na základě objektivní odpovědnosti za majetek má původce havárie, vedle povinností shodných jako právnická osoba zařazená v havarijním plánu kraje (tedy včetně povinností vůči svým zaměstnancům), především povinnost provádět sama záchranné a likvidační práce, tedy nejen poskytnout osobní nebo věcnou pomoc. Zásadním rozdílem od jiné právnické osoby je povinnost původce havárie spolupracovat při odstraňování následků havárie a ještě uhradit orgánům veřejné správy a složkám IZS náklady spojené s těmito činnostmi.

Povinnosti fyzických osob

Fyzické osoby mají především za povinnost strpět různá omezení vyplývající z provádění záchranných a likvidačních prací, např. evakuaci. Zákon o IZS dává oprávnění starostovi obce a veliteli zásahu vyžádat od fyzické osoby poskytnutí osobní nebo věcnou pomoc. Toto

ustanovení je jen zdánlivě nadbytečné, protože příslušníci HZS ČR a Policie ČR mají toto právo ze zvláštních zákonů obecně. Existují ale i zásahy, u kterých tyto složky nejsou a dále se díky tomuto oprávnění může starosta lépe zapojit do řešení mimořádné události a organizovat v pozici člena štábu velitele zásahu pomoc občanů při záchranných a likvidačních pracích. Fyzická osoba může pomoc odmítnout ze standardních důvodů (vážené osobní ohrožení, nezletilé děti, starší lidé, těhotné ženy, zdravotně postižení, vrcholní politici apod.).

5 Dokumentace IZS

5.1 Druhy dokumentace IZS

Havarijní plány kraje a vnější havarijní plány

Havarijní plány krajů a vnější havarijní plány jsou součástí dokumentace IZS. Jejich základní struktura je shodná, obsahují informativní část (popis území a analýza rizik), operativní část (v podstatě se jedná o konkrétně rozpracovaný poplachový plán IZS) a jednotlivé složky IZS mají v havarijních plánech vlastní operační plány konkrétních činností (zdravotnický traumatologický plán, veterinární pohotovostní plán, policejní plán ochrany veřejného pořádku apod.). Nejdůležitější součástí havarijních plánů je analýza rizik, z jejichž výsledků by měl havarijní plán vycházet, bez jejího kvalitního zpracování nemůže být ani havarijní plán kvalitní. Proto by jej měli zpracovávat kvalifikovaní profesionálové. Zejména pro oblast vnějších havarijních plánů se analýza rizik stává samostatným vědním oborem.

Vlastní zabezpečení výsledků těchto plánů, kterými jsou naplánovaná opatření pro případ mimořádné události určitého druhu, je prováděno smluvně na základě dohod o plánované pomoci na vyžádání, resp. dohod poskytnutí věcné nebo osobní pomoci.

Dohody o poskytnutí pomoci

Síly a zejména prostředky, které z důvodu jejich jen občasného nebo výjimečného použití není ekonomické zařazovat nebo pořizovat přímo pro složky IZS jsou zabezpečovány formou dohod, kterými může hasičský záchranný sbor kraje nebo starosta obce předem sjednat způsob a rozsah osobní nebo věcné pomoci pro potřebu záchranných a likvidačních prací.

Jedná se o klasické obchodní smlouvy. Často se tak sjednávají jeřáby a další těžká technika, potřebná pro likvidační práce, velmi rozšířená je tato forma pro zabezpečení opatření havarijních plánů na ochranu obyvatelstva jako je ubytování a stravování. Právnícké, případně fyzické osoby, které takovou dohodu uzavřou, nemají z dohody žádnou zvláštní výhodu oproti své obvyklé činnosti, ale také nemusí garantovat žádné zvláštní podmínky spočívající v upřednostňování takové pomoci nebo v časových limitech jejího poskytnutí.

Dohody o plánované pomoci na vyžádání

Dohody o plánované pomoci na vyžádání jsou předem uzavřenými písemnými dohodami o poskytnutí speciální služby (záchranné činnosti) nebo o poskytnutí sil a prostředků pro pomoc ORP, krajskému úřadu, Ministerstvu vnitra nebo základním složkám IZS za účelem zajištění záchranných a likvidačních prací, ve kterých jsou stanoveny podrobnosti k začlenění ostatní složky IZS do IZS. Jsou v nich stanoveny časové limity pro nasazení sil a prostředků, ostatní složky k provádění záchranných a likvidačních prací po oznámení, sestava sil a prostředků a činnosti, které se zavazuje vykonávat, potřebné podrobnosti k vyrozumění ostatní složky IZS (resp. pověřené osoby složky IZS) a další potřebné údaje. Bez uzavření dohody o plánované pomoci na vyžádání se síly a prostředky subjektu (i když je uveden v § 4 odst. 2 zákona o IZS) nemohou považovat za ostatní složku IZS a nemají ani nárok na určité minimální výhody z toho plynoucí (získání grantů, povinné ručení zásahových vozidel apod.).

MV-GŘ HZS ČR stanovilo pro sjednocující podobu obou typů dohod pokyn, který je závazný pro HZS krajů. Dohody o plánované pomoci na vyžádání a dohody o poskytnutí osobní nebo věcné pomoci podle pokynu MV GŘ HZS obsahují:

- a) identifikační údaje smluvních stran,
- b) předmět dohody,
- c) závazky smluvních stran a podmínky jejich plnění,
- d) ustanovení o náhradách podle § 29 a § 30 zákona o IZS (tj. ekonomické ujednání),
- e) ostatní ujednání (tj. podmínky aktualizace dohody, její rozšiřování, časová platnost dohody a podmínky ukončení dohody, počty výtisků a další),
- f) podpisovou doložku.

Přílohy dohody:

- Č. 1 Přehled osob pověřených pro zabezpečování pomoci a způsob jejich vyrozumění (tato příloha dohody slouží především pro aktualizaci),
- Č. 2 Přehled sil a prostředků určených k poskytnutí plánované pomoci na vyžádání, rozsah osobní nebo věcné pomoci a dobu potřebnou pro poskytnutí sil a prostředků v případě vyžádání pomoci (tato příloha dohody shrnuje informace, které se vkládají do poplachových plánů nebo do databází sil a prostředků).

Zpráva velitele zásahu a statistiky

Složky IZS zpracovávají vlastní dokumentaci o své činnosti při záchranných a likvidačních pracích a forma a úprava této dokumentace je upravena jejich interními předpisy. HZS ČR a potažmo všechny jednotky požární ochrany vycházejí z jednotného formuláře „Zpráva o zásahu“, který je uzpůsobený pro všechny obvyklé typy mimořádných událostí a je zpracováván i za další složky IZS, pokud byl zásah v prvním nebo druhém stupni poplachu. Zprávu o zásahu zpracovává velitel zásahu. Ve Zprávě o zásahu jsou základní časové údaje, informace o mimořádné události, popis průběhu záchranných a likvidačních prací včetně údajů o přítomných složkách IZS, o využití věcné nebo osobní pomoci, o výskytu nebezpečných látek a další relevantní údaje. Zpráva může obsahovat i zpracované situační náčrtky.

Společná Zpráva o zásahu složek IZS je úředním dokumentem, který si zpracovává velitel zásahu v případě vyhlášení třetího nebo zvláštního stupně poplachu na základě dílčích dokumentů zúčastněných složek a předává jej HZS kraje k případnému dalšímu využití. Údaje z tohoto úředního dokumentu jsou totiž považovány za věrohodné pro řízení o vyrovnání úhrad a škod vyplývajících ze zásahu, případné přestupkové řízení apod. U tak rozsáhlých a závažných mimořádných událostí, při kterých byl vyhlášen třetí stupeň poplachu, jsou následná řízení různého druhu (i trestně právní) vysoce pravděpodobná.

Dále jsou zprávy o zásahu využívány ke statistickým odhadům počtu zásahů IZS, které jsou zveřejňovány ve statistikách požární ochrany. Přesné počty zásahů složek IZS nejsou známy, protože statistikové požární ochrany mají k dispozici jen údaje o těch zásazích složek IZS, při kterých velel příslušník HZS ČR, případně při kterých byl vyhlášen třetí nebo zvláštní stupeň poplachu. Těchto zásahů je sice převažující většina, ale ne všude jsou hasiči. Potvrzený (tj. spodní hranice) společný počet zásahů složek IZS se pohybuje kolem 70 tisíc ročně.

Poplachový plán IZS kraje a jeho vazby na ostatní dokumenty

Poplachové plány IZS krajů jsou samostatnou součástí požárních poplachových plánů krajů, jsou tedy součástí nařízení kraje (právního předpisu) a tím je dána jejich závaznost. Jsou seznamem všech sil a prostředků složek IZS, se kterými může být disponováno při taktické, operační nebo strategické koordinaci záchranných a likvidačních prací. Poplachové plány krajů jsou sestavovány na základě dohod o plánované pomoci na vyžádání. Vycházejí ze zpracovaných havarijních plánů krajů a v nich obsažených analýz rizik, tedy sestava sil a prostředků IZS kraje nemusí být schopná zasáhnout na jakýkoliv typ mimořádné události, ale měla by akceptovat místní průmyslové a přírodní podmínky (např. pro Jihomoravský kraj není podstatná Horská služba). Sestava sil a prostředků zařazených do poplachových plánů krajů je tedy oprávněně různá kraj od kraje. Pro místně málo pravděpodobné události mohou kraje plánovat s pomocí vyžádanou prostřednictvím ústředního poplachového plánu kraje IZS nebo od sousedících krajů. Poplachové plány IZS krajů v nařízení kraje jsou propojeny s tzv. operativní dokumentací poplachového plánu IZS (seznamy spojení, adresy apod.), se kterou pracuje a udržuje ji aktuální OPIS IZS kraje.

Dokumentace o společných školeních, cvičeních apod.

Společné školení, výcvik, instruktáže a cvičení jsou věcným obsahem tzv. organizování a usměrňování IZS a přípravy na mimořádné události, což je hlavní část působnosti orgánů krajů a orgánů ORP. Tyto úkoly krajů a ORP plní HZS krajů. Vzhledem k tomu, že takové společné zaměstnání musí krajský úřad resp. základní složky IZS financovat ze svých rozpočtů, je nutné (mimo jiné pro účely kontrolní činnosti) zpracovávat dokumentaci o těchto společných zaměstnáních. Minimálním obsahem takové dokumentace musí být data o lektorech a účastnících, časové údaje, údaje o cíli, námětu a účelu takového zaměstnání.

Zásadní význam pak má řádná dokumentace u prováděných cvičení. Nejen, že řádně naplánované a zdokumentované cvičení má větší efektivitu, ale při případných úrazech nebo při vzniku škod v průběhu cvičení je dokumentace průkazným podkladem pro umožnění řádného vyrovnání a odškodnění oprávněných osob. HZS ČR disponuje vzorovým zpracováním dokumentace cvičení, které je využitelné i pro cvičení jiných složek IZS bez účasti hasičů. Pro taktické cvičení by měl být minimálně zpracován scénář cvičení, plán provedení cvičení a vyhodnocení cvičení. Zásadní důležitost pak má dokument (pokyn), kterým je cvičení nařízeno. Oprávnění k vydání takového „nařízení“ o provedení cvičení IZS

má pouze ministr vnitra, generální ředitel HZS ČR, hejtman kraje nebo ředitel HZS kraje. I prověřovací (předem neohlášené a utajené) cvičení musí mít z uvedených důvodů předem připravenou dokumentaci, i když redukovaného rozsahu s minimálním scénářem (jen rozehra) a bez plánu provedení!

5.2 Podrobnosti k uzavírání dohod a smluv

Kompetence k uzavírání dohod, rámcové smlouvy

Kompetenci k uzavírání dohod o plánované pomoci na vyžádání má MV-generální ředitelství HZS ČR nebo hasičský záchranný sbor kraje pro sestavení poplachových plánů a dále ve prospěch subjektů, které podle zákona o IZS mají oprávnění žádat o pomoc. Toto oprávnění vyžadovat pomoc složek IZS začleněných do poplachového plánu má MV-generální ředitelství HZS ČR, hejtman, starosta ORP velitel zásahu.

Kompetenci k uzavírání dohod o způsobu a rozsahu osobní nebo věcné pomoci pro potřebu záchranných a likvidačních prací má hasičský záchranný sbor kraje nebo starosta jakékoliv obce.

Samozřejmě, že uzavírat jakékoliv smluvní vztahy s podobným věcným obsahem má každý subjekt s vlastní právní subjektivitou, nemohou se ovšem zahrnovat do poplachových plánů IZS ani do územních havarijních plánů. Omezení stanovené právními předpisy o IZS má zásadní účel – zaručit, že smlouvy budou trvale prověřovány a aktualizovány, což je úkolem a odpovědností HZS krajů. Druhým důvodem je skutečnost, že smluvní vztahy tohoto druhu mají význam jen v případě, že jsou k dispozici v kteroukoliv denní nebo noční hodinu. To mohou nejlépe zaručit OPIS IZS.

Protože některé ostatní složky IZS jsou centrálně řízené, jsou MV-GŘ HZS ČR uzavírány tzv. rámcové smlouvy, které umožňují, aby územní útvary a pracoviště (územní dekoncentráty) centrálně řízených organizací uzavíraly bez obav z překročení vlastní kompetence příslušné místně omezené dohody IZS. Rámcové dohody vedle toho obvykle i nastavují centrální evidování takových dohod pro potřeby ústředí.

Odpovědnost za zpracování dohod, práce s dohodami

Po vzniku IZS a havarijních komisí okresů v 90tých letech minulého století nastala exploze v uzavírání smluvních vztahů za účelem zabezpečení záchranných a likvidačních prací. Téměř každý referát obrany a ochrany okresních úřadů uzavřel desítky součinnostních dohod a dalších smluvních vztahů. Při následné kontrolní činnosti bylo zjištěno, že již po dvou až třech letech se jedná povětšinou o mrtvé dokumenty. Nejen že nebyly aktuální a nereagovaly na změny telefonních čísel, adres a personální změny, mnohdy existovaly i dohody se zaniklými partnery. Zbývající část byla silně poznamenána věcnou prázdnotou a deklarativností, neexistovala vzájemná provázanost.

Vznikající právní úprava si vytkla za cíl neutěšený stav vylepšit. Uzavírání dohod a jejich aktualizace byla svěřena HZS krajů, dohody musí obsahovat ustanovení o bezodkladné aktualizaci při změnách a dohody jsou minimálně jedenkrát ročně prověřovány.

Rozdíly oproti příkazním a mandátním smlouvám

Z věcného hlediska účelu a obsahu jsou zejména dohody o plánované pomoci na vyžádání mandátními resp. příkazními smlouvami podle obchodního resp. občanského zákoníku. Tato forma se ale nepoužívá z několika důvodů. Především komerční vztahy by měly být založeny na principu dobrovolnosti a oboustranné výhodnosti, ústava zakazuje nucené práce s určitými výjimkami, mezi kterými je i „**služba vyžadovaná na základě zákona v případě živelních pohrom, nehod, nebo jiného nebezpečí, které ohrožuje životy, zdraví nebo značné majetkové hodnoty.**“ To je v ústavních mezích zabezpečeno zvláštním zákonem, kterým je zákon o IZS, ve které jsou vyjmenovány subjekty, které jsou plánovanou pomoc na vyžádání povinny poskytnout. Jedná se o § 21 odst. 2 zákona o IZS:

- a) ministerstva, územní správní úřady, orgány krajů a obcí v mezích své působnosti,
- b) právnické a fyzické osoby, které jsou vlastníkem nebo uživatelem stavby civilní ochrany nebo stavby dotčené požadavky civilní ochrany,
- c) zdravotnická zařízení,
- d) ostatní složky IZS uvedené v § 4 odst. 2,
- e) vojenské záchranné útvary,
- f) ostatní osoby, které se k tomu smluvně zavázaly.

Dalším důvodem, proč pro zajištění IZS nejsou využívány klasické komerční vztahy je neexistující právní subjektivita některých subjektů disponujících silami a prostředky (viz níže

typové činnosti). Konečně komerční vztahy jsou poměrně složité v konstrukci smluvních ustanovení o případných sankcích z důvodů neplnění závazků. Pokud však subjekt uzavře písemný závazek pro zabezpečení potřeb IZS, jeho případné nesplnění může být velmi citelně pokutováno přímo ze zákona o IZS.

5.3 Typová činnost složek IZS při společném zásahu jako zvláštní druh smluvního ujednání (součinnostní dohody)

Nejdůležitější základní i ostatní složky IZS jsou řízeny kombinací metod přímého a metodického řízení (Policie ČR a Armáda ČR jsou zcela centrálně řízeny a jejich právní subjektivita je odvozena od ministerstev vnitra a obrany, HZS krajů a ZZS mají krajskou právní subjektivitu, přičemž situaci HZS krajů komplikuje vztah s jednotkami HZS obcí, problémem ZZS je jejich provázanost činností s dalšími zdravotnickými zařízeními atd.). Cestou sjednocování postupů mohou být interní předpisy jednotlivých složek IZS. U čistě státních organizací a centrálně přímo řízených je omezeně schůdná cesta společných interních předpisů. Tak je řešeno společnými směrnici, např. využívání vrtulníků Armády ČR a Policie ČR pro potřeby lezců-záchranářů složek IZS a dalších záchranářských činností. Společné směrnice ale nelze závazně použít pro samosprávné organizace, občanská sdružení nebo právnické osoby, tedy pro většinu složek IZS.

Mnohostrannými „parasmloouvami“ se proto staly nadrezortní metodické materiály, které mají sloužit jako sjednocující standard pro rezortní interní předpisy. Jedná se o tzv. typové činnosti složek IZS při společném zásahu, které jsou vydávány v Katalogu typových činností složek IZS při společném zásahu. Jedná se zřejmě o nejnáročnější, ale nejperspektivnější formu usměrňování IZS.

Podstatou typových činností je jejich zaměření na nejnižší možnou úroveň, tj. na konkrétní druh mimořádné události, pro který je zpracován v tzv. „společném listu složek IZS“ modelový sled záchranných a likvidačních prací a z toho vyplývajících úkolů, které mají složky IZS při zásahu na tuto mimořádnou událost. Pro jednotlivé složky IZS je pak deklarativním způsobem zpracován „list složky“, ve které se složka IZS přihlásí ke splnění jí připadajících úkolů. Tento list je schvalován jednotlivě nejvyšším možným představitelem složky IZS. Celý soubor společného listu a listů jednotlivých složek IZS je pak doplněn tzv. listem velitele zásahu a předložen Výboru pro civilní nouzové plánování ke schválení a následně vydán. Prozatím jsou zpracovávány takové typové činnosti, které se vztahují ke

složitým nebo jinak problematickým (sebevraždy) mimořádným událostem, které se vyskytují velmi zřídka (letecká nehoda) nebo se sice dosud nevyskytly, ale nová rizika moderní společnosti, zejména terorismus, nutí společnost k přípravě na ně (špinavá bomba, B-agens). Postupně ale jsou přípravné práce směřovány k obvyklejším mimořádným událostem.

Vztah typové činnosti k interním předpisům složek IZS

Cílem typových činností je formulovat obecným a jednoduchým způsobem (srozumitelným jazykem s vysvětlením odborných pojmů) činnost jednotlivých složek IZS při konkrétním společném provádění záchranných a likvidačních pracích při určitém druhu mimořádné události. Přímo v typové činnosti jsou uváděny odkazy na interní předpisy jednotlivých složek a typová činnost obsahuje i seznamy všech relevantních právních předpisů a souvisejících interních norem jednotlivých složek. Po vzájemném odsouhlasení společného listu a listu velitele zásahu jednotlivými složkami IZS, si složky IZS samy zabezpečí případnou úpravu vlastních interních norem (až do úrovně popisu práce a kvalifikačních předpokladů jednotlivce). Tvorba interních předpisů jednotlivých složek IZS je zjednodušena tím, že určitá související vysvětlení mohou být prováděna odkazem na typovou činnost, které jsou od počátku plně zveřejněny na internetu, bez omezení přístupu.

Typové činnosti a interní předpisy tedy stojí vedle, vzájemně se doplňují a nemohou být v rozporu.

Metodický charakter typové činnosti a její závaznost

Byl založen Katalog typových činností složek IZS při společném zásahu (dále jen „katalog“). Výbor pro civilní nouzové plánování tak učinil svým usnesením č. 189/2004, ve kterém současně uložil Ministerstvu vnitra zpracovávat a aktualizovat jednotlivé typové činnosti složek IZS při společném zásahu, zabezpečit jejich redakci a jejich průběžné vydávání. V usnesení se dále předpokládá, že jednotlivé typové činnosti zařazené do katalogu budou metodickým společným materiálem zainteresovaných složek IZS.

Závaznost každého metodického materiálu je dána formou jeho publikování a vážností, jakou je prosazován. To, že patronaci nad katalogem má Výbor pro civilní nouzové plánování a jednotlivé listy podepisují nejvyšší představitelé složek IZS zabezpečuje, že formálně by měly být typové činnosti respektovány ve všech zúčastněných složkách IZS. Další práce s typovou činností již závisí na každé složce IZS samostatně. V samotném HZS ČR jsou

relevantní části typové činnosti, kterými jsou společný list, list jednotek požární ochrany a list velitele zásahu, učiněny závaznými formou publikace pokynů generálního ředitele HZS ČR ve sbírce interních aktů řízení (SIAŘ).

Možnost praktického využití typové činnosti

Základním využitím typových činností je jejich sjednocovací a usměrňovací funkce pro IZS jako náhrada smluvních ujednání.

Samotné listy budou mít dále výukové použití průřezově pro všechny složky IZS. Velmi důležité jsou pro plánování cvičení složek IZS, zejména při vytváření scénářů cvičení, protože uvedené posloupnosti úkolů a grafické algoritmy by měly zajistit komplexnost scénářů a smysluplnost operačních skoků ve scénářích.

Listy velitele zásahu by měly být využívány ve fyzické podobě check-listů, protože se jedná o zpracování typových činností u takových mimořádných událostí, které se nedějí každý den a velitelé zásahu je nemají plně zažitě a podobnou pomůcku potřebují. Existují dokonce projekty, že některé k tomu vybavené složky IZS (např. Policie ČR) by mohly zajišťovat zaslání příslušného check-listu z operačního střediska v datové formě veliteli zásahu během jízdy k mimořádné události.

6 Komunikace v IZS

6.1 Druhy a prostředky krizové komunikace využívané pro účely IZS

Integrovaná telekomunikační síť Ministerstva vnitra

Zákon o IZS ukládá umožnit státním orgánům, samosprávným orgánům a složkám přístup do účelové telekomunikační sítě Ministerstva vnitra, pokud to vyžaduje potřeba krizové komunikace, nebo příprava na mimořádnou událost.

Od roku 2001 probíhá připojování pracovišť HZS ČR na telekomunikační síť Ministerstva vnitra prostřednictvím technologií Vanguard k zabezpečení hlasových a datových komunikací. V současné době je touto technologií vybaveno cca 250 pracovišť HZS ČR. Technologie mimo jiné usnadňuje vzájemné propojení OPIS IZS a hromadné digitální rádiové sítě PEGAS (viz následující texty).

Radiové spojení, digitální radiová síť PEGAS

Jedná se o společnou celoplošnou síť digitální radiové sítě pro složky IZS, která nahrazuje používané vysílačky různých výrobců, které jsou sice mnohdy technicky vynikající, ale nejsou vzájemně kompatibilní. Stát tak nákladem blížícím se 5 mld. Kč zabezpečil prostřednictvím francouzské firmy systém PEGAS (pokrytí i terminály), který je založen na bázi standardů TETRAPOL.

Radiová síť PEGAS byla v roce 2003 z technického infrastrukturního hlediska dokončena s 95% pokrytí území (platí pro vozidlový terminál). V roce 2004 byly koncové terminály téměř plně distribuovány v Policii ČR, která využívá tuto síť pro bezpečnostní účely v oblasti hlasových služeb a začala využívat datové přednosy umožňující vstup do databází. Pro potřeby komunikace složek IZS byly vyčleněny otevřené kanály s celoregionálním pokrytím, přičemž dosah lze v běžné činnosti zmenšit (v podstatě okresní modul) nebo v případě rozsáhlých živelních pohrom zvětšit. V závěru roku 2004 byly realizovány dodávky koncových zařízení sítě pro vybavení HZS ČR s předpokladem zahájení rutinního provozu (tj. úplný přechod na digitální komunikaci) v roce 2006. Současně jsou interními předpisy stanovena optimalizační pravidla využívání sítě PEGAS základními složkami IZS.

Mobilní telefony pro krizové řízení

Stát se rozhodl upustit od dříve používané technologie oddělených telefonních ústředen zajišťujících přednostní spojení orgánů státní správy v době krizových stavů (tzv. redukce) a nahradit tyto potřeby spojením na bázi mobilních telefonů s krizovým číslem.

Výhoda krizových telefonních čísel spočívá v přednostním spojení uživatele krizového čísla v případě mimořádných událostí proti jiným účastníkům. O přednostní spojení krizovými čísly žádá operátora zpravidla MV-GŘ HZS na žádost HZS kraje, obce nebo kraje.

6.2 Technická centra tísňového volání (TCTV)

Koncepce operačních a informačních středisek IZS krajů

V roce 2003 byl Ministerstvem vnitra schválen koncepční materiál „Zaměření rozvoje operačních a informačních středisek IZS (OPIS IZS) na úrovni krajů“. Kroky realizované na

jeho základě jsou současnou nejvýraznější kvalitativní změnou v oblasti IZS. Jeho podstatou je postupná redukce počtu OPIS IZS.

Útlum činnosti „okresních“ OPIS IZS byl do konce roku 2005 realizován v šestnácti případech, přičemž je využívána varianta sloučení několika „okresních“ OPIS IZS do jednoho tzv. sektorového OPIS IZS nebo varianta úplného zrušení okresního OPIS IZS s převedením jeho úkolů přímo na OPIS IZS příslušného kraje.

Přímá integrace operačních středisek složek IZS se připravuje v Ostravě (budování nového integrovaného bezpečnostního centra). Očekávaným přínosem snižování počtu operačních středisek a případné další integrace bude zejména snížení výdajů na modernizace technologií OPIS IZS a efektivnější využití personálu, případně i celkové snížení počtu personálu.

Jednotné evropské číslo tísňového volání 112

Jedním ze závazků souvisejících se vstupem do Evropské unie bylo zavedení jednotného evropského čísla tísňového volání na bezplatnou linku 112. V Česku byla přijata varianta zavedení linky 112 se současným zachováním tradičních linek tísňového volání (150, 155, 158).

Technologie, provedení a možnosti technických center tísňového volání (TCTV)

Na základě usnesení vlády č. 391/2000 ve znění usnesení vlády č. 350/2002 byla vybudována při všech OPIS IZS krajů TCTV 112 určených pro příjem a odbavování jednotného evropského čísla tísňového volání 112 ve prospěch především zahraničních návštěvníků republiky. Nová technologie umožňuje přijímat a odbavovat tísňové hovory 112 a také příjem tísňového čísla 150. Příjem tísňových hovorů je zabezpečován v češtině, němčině a angličtině a je k dispozici datový přenos identifikovaných údajů (o čísle volajícího, adrese telefonní stanice a jejím majiteli, poloze mobilního telefonu a dalších informací vytěžených operátorem při příjmu volání) na cílové operační středisko základní složky IZS podle druhu oznamované mimořádné události. Využití datových přenosů údajů o mimořádné události z TCTV 112 je zatím zvládnuto jen HZS ČR a Policií ČR, zdravotnická záchranná služba mimo výjimek (např. Zlín a Jihlava) zatím datové přenosy nevyužívá. TCTV 112 jsou vzájemně zálohovaná, což zaručuje, že se člověk v tísni vždy dovolá, i když některé z TCTV 112 je plně vytíženo nebo je v poruše. TCTV mají jen omezené místní vazby, obecně platí, že

volajícího z Ostravy by mělo plnohodnotně obsloužit TCTV v Karlových Varech. V průběhu jednoho kalendářního měsíce odbavují TCTV 112 cca 500 tis. tísňových hovorů.

TCTV jsou často laicky zaměňována za operační střediska, kterými nejsou. Operátor TCTV není oprávněn nasazovat síly a prostředky, pouze přijímá a částečně vyhodnocuje informace z tísňového hovoru (je schopen odhalit zlomyslné volání) a tyto informace předává jednomu, dvěma nebo všem třem (současně) operačním střediskům základních složek IZS.

7 Ekonomické aspekty IZS

HZS ČR je garantem systému požární ochrany a IZS a současně jejich rozhodující složkou. Tyto systémy zabezpečují relativně vysoký občanský komfort evropských parametrů, který zabezpečuje poskytnutí účinné pomoci občanům při požárech a jiných mimořádných událostech v rozmezí 7 až 20 minut na území celé republiky.

Financování obou systémů je velmi složité. Zejména financování systému požární ochrany je koncipováno jako vícezdrojové. Přes neustávající snahy o systémové řešení zapojení dalších zdrojů (např. chybí spoluúčast pojišťovacího sektoru v majetkovém pojištění, v oblasti zdravotního pojištění je spoluúčast omezená) jsou oba systémy dosud naprosto závislé jen na třech hlavních zdrojích - státním rozpočtu, povinném podílu podnikajících subjektů (podnikoví hasiči) a krajských a obecních rozpočtech. Při vývoji rozpočtů veřejného sektoru tak hrozí, že nenalezne-li se cesta k posílení zdrojů a k zapojení dalších zdrojů do financování obou systémů, bude nutné uvedený občanský komfort výrazně posunout směrem k vyšším časům, což by mělo za následek zvyšování počtu obětí (např. dopravní nehody) a kvadratický nárůst výše hmotných škod. Aktuálním palčivým problémem je zejména financování důležitých prvků obou systémů závislých na entuziasmu jejich členů.

7.1 Zdroje financování složek IZS a činností v rámci IZS

Rozpočtování potřeb pro přípravu IZS a zásahy IZS

Zákon o IZS v § 31 odst. 4 stanoví, že „Způsob finančního zabezpečení jednotlivých složek integrovaného záchranného systému při výkonu činností stanovených těmito složkám zvláštními právními předpisy není tímto zákonem dotčen.“ Ustanovení v podstatě říká, že

všechny základní složky IZS a nejdůležitější ostatní složky IZS, kterými jsou Armáda ČR a obecní (městské) policie, nemohou nárokovat žádné zvláštní finanční prostředky z titulu provádění záchranných a likvidačních prací v rámci IZS, protože tato činnost vyplývá z jejich poslání (působnosti a úkolů), které je definováno v jejich zákonech (zvláštní právní předpis), který současně stanoví finanční zabezpečení této činnosti. Jedná se o následující právní předpisy (spojuje je ochrana životů, zdraví a majetku) a z nich vyplývající finanční postavení:

- zákon o požární ochraně stanoví financování jednotek SDH obcí z rozpočtů obce se zohledněním státního podílu na úhradu výjezdů mimo obec a udržení akceschopnosti jednotek SDH vybraných obcí;
- zákon o HZS ČR stanoví financování organizačních složek státu HZS krajů v rámci vlastních rozpočtů v rozpočtové kapitole Ministerstva vnitra, přičemž MV-GŘ HZS ČR je jako útvar Ministerstva vnitra financováno přímo z jeho rozpočtu;
- zákon o Policii ČR stanoví financování ozbrojeného sboru z rozpočtové kapitoly Ministerstva vnitra;
- zákon o péči o zdraví lidu stanoví, že zdravotnické záchranné služby krajů zřizují kraje a vyčleňují příspěvek pro jejich provoz;
- zákon o ozbrojených silách stanoví financování Armády ČR z rozpočtové kapitoly Ministerstva obrany včetně záchranných útvarů;
- zákon o obecní policii stanoví financování obecní (městské) policie, která je organizační složkou obce, z rozpočtu obce.

Druhou skupinu ostatních složek IZS tvoří složky IZS, které byly na základě nějakého zvláštního zákona zřízeny, i když nikoliv přímo pro záchranné a likvidační práce. Patří sem síly a prostředky Státního úřadu pro jadernou bezpečnost a jím řízených organizací, Celní správa, hygienických orgánů, státní veterinární správa apod. Ostatní složky IZS spadající do komplexu veřejné správy, které jsou tímto ustanovením zákona o IZS také vyjmuty z možnosti uvažovat o zvláštním finančním zabezpečení svého působení v IZS. Zvláštní je financování Báňské záchranné služby, kterou na základě hornického zákona financují privátní subjekty, obdobně jako jednotky HZS podniků. Případné zapojení jejich sil a prostředků do IZS, včetně financování, je tak závislé na společenské odpovědnosti a dobré vůli majitelů (obdobně havarijní služby). V těchto případech totiž platí, že mohou

plánovanou pomoc na vyžádání odmítnout s poukázáním dostatečnosti svých kapacit pouze na vlastní úkoly ze zákona, přestože byly pro záchranné a likvidační práce zřízeny.

Ustanovení § 34 odst. 4 zákona o IZS ovšem nijak neřeší finanční zabezpečení třetí skupiny ostatních složek IZS, jejichž působení totiž žádný zvláštní právní předpis vůbec neřeší. Jediný způsob jejich financování jsou tak dotace, nebo ochota krajů, platit za každý jejich zásah formou platby náhrad.

Dotace a jiná podpora IZS

Ministerstvo vnitra poskytuje neinvestiční dotace ze své rozpočtové kapitoly pro občanská sdružení působící nejen na úseku IZS, požární ochrany, krizového řízení a ochrany obyvatelstva. Celkem se tato suma od roku 2001 pohybuje v rozmezí 10 až 20 mil. Kč ročně pro všechny tři uvedené oblasti dohromady. Od roku 2005 se o tyto granty mohou ucházet i subjekty, které nejsou občanským sdružením, ale působí na neziskovém principu.

7.2 Výdaje v IZS a možnosti jejich kompenzací

Určité problémy činí výklad některých ustanovení zákona o IZS o ekonomických aspektech společných nákladů na přípravu složek IZS (např. cvičení), resp. náhrad za náklady a škody vzniklých ze zásahů IZS. Není totiž zcela naplněno příslušné ustanovení § 31 odst. 1 zákona o IZS, že uvedené výdaje plánují kraje ve svých rozpočtech. Výdaje jsou ve skutečnosti zahrnovány do rozpočtů jednotlivých složek IZS. To pak vede k nejasnostem při směřování úhrad a vytváření zdrojů pro čerpání jejich finančního vyrovnání.

Náhrady právnickým a fyzickým osobám za pomoc, způsobené škody

Zákon o IZS stanoví, že náhrady za osobní a věcnou pomoc při záchranných a likvidačních pracích poskytuje právnickým a fyzickým osobám krajský úřad, v jehož územním obvodu byla pomoc poskytována. Ustanovení se vztahuje i na náhrady za ušlé příjmy (mzdy) podnikajících fyzických osob a fyzických osob.

Stát garantuje fyzickým a právnickým osobám i finanční úhradu škody na majetku nebo na zdraví, která vznikla při poskytování osobní nebo věcné pomoci nebo v důsledku provádění záchranných a likvidačních prací. Pokud došlo k takové škodě v České republice, finanční úhradu poskytuje místně příslušný krajský úřad (podle místa vzniku škody), pokud

škoda vznikla v rámci oficiální mezistátní pomoci v zahraničí, poskytuje ji Ministerstvo vnitra. Náhrada škody se neposkytuje osobám, které zavinily vznik havárie.

Kompensace nákladů od původce havárie

Zákon o IZS umožňuje, aby obce, kraje nebo základní složky IZS, které vynaložily určité náklady za osobní a věcnou pomoc při likvidaci havárie nebo zajišťovaly některé práce (s výjimkou záchranných prací) při likvidaci následků havárie nebo utrpěly škody v důsledku havárie, požadovaly tyto náklady nebo úhrady za práce a škody od osoby, která za havarované zařízení nese objektivní odpovědnost (původce havárie). Takto lze, mimo jiné, požadovat úhradu škod z povinného ručení vozidla, které v důsledku havárie způsobilo škodu.

Úhrady za provádění likvidačních a obnovovacích prací

Zákon o IZS nebrání tomu, aby složky IZS požadovaly úhrady nákladů i za likvidační a obnovovací práce, které nejsou jejich úkolem a přesto je v dohodě s odpovědným orgánem nebo odpovědným vlastníkem nebo ve veřejném zájmu provedou. Není např. úkolem žádné složky IZS, aby odtahovala poškozená vozidla nebo vraky vozidel po autohavárii. Pokud to složka IZS v dohodě s majitelem nebo se správcem komunikace provede, má nárok na úhradu nákladů. Takto získané prostředky může v kalendářním roce vrátit do svého rozpočtu.

8 Krizové štáby a strategická úroveň řízení

Krizové štáby, mimo jiné úkoly, pomáhají zajišťovat svým vedoucím (předsedovi vlády, hejtmanovi resp. starostovi ORP) koordinaci záchranných a likvidačních prací, pokud se pro ni rozhodnou. Samotná úprava činnosti krizového štábu (dále jen „KŠ“) je stanovena sjednocující směrnicí vydanou v přenesené působnosti ve Věstníku vlády pro orgány krajů a orgány obcí č. 4/2004, kterou je „4. Směrnice Ministerstva vnitra ze dne 8. října 2004 č. j.: PO-365/IZS-2004, kterou se stanoví jednotná pravidla organizačního uspořádání krizového štábu kraje a obce, jeho uvedení do pohotovosti, vedení dokumentace a některé další podrobnosti“ (dále jen „směrnice o KŠ“). Směrnice o KŠ platí pro všechny KŠ krajů a obcí, přičemž množina tzv. určených obcí je de facto téměř totožná s ORP, které všechny zahrnuje. Protože oprávnění strategicky koordinovat záchranné a likvidační práce podle zákona o IZS končí u starostů ORP, omezuje se další text na ORP. Obcím, které nejsou ORP

nebo určenou obcí, ponechává směrnice o KŠ, s výjimkou způsobu komunikace, na výběr, zda vůbec a jaký KŠ zřídí.

Činnost KŠ je nutné rozdělovat na práci stálé pracovní skupiny KŠ a zasedání KŠ. Činnost stálé pracovní skupiny KŠ je zejména při řešení záchranných a likvidačních prací nepřetržitá. Oproti tomu zasedání KŠ nebývá nepřetržité a je svoláváno dle potřeby (např. jedenkrát nebo i vícekrát denně nebo podle rozhodnutí vedoucího KŠ), protože vedoucí představitelé složek IZS a příslušných orgánů, účastníci se jeho zasedání, musí přenést závěry ze zasedání KŠ a zajistit jejich realizaci. Přitom je možné, aby se zasedání KŠ uskutečňovalo mimo objekty HZS ČR (např. na krajském úřadě) a byla přitom zajištěna jeho administrativní podpora činnosti „sekretariátem KŠ“. Z toho vyplývá, že je nutná zejména přímá spolupráce stálé pracovní skupiny KŠ a operačního a informačního střediska IZS.

8.1 Využívání krizových štábů pro koordinaci záchranných a likvidačních prací hejtmanem nebo starostou ORP

Koordinace s využitím krizového štábu

KŠ bývá nastaven a připravován pro řešení krizových situací univerzálně pro všechny možné potřebné úkony ve prospěch obyvatelstva a veřejné správy. Pro řešení koordinace záchranných a likvidačních prací u jedné mimořádné události je jeho svolání často zbytečné, obecně ze dvou základních příčin. Předně jsou záchranné a likvidační práce časově omezené, svolání krizového štábu určitou dobu trvá a než zahájí svou práci, je už řešení obvykle v plném běhu, případně u konce. Dále je nejčastěji už ze zkušeností přesně odhadnutelné, jaké vzniknou potřeby složek IZS i jaký druh opatření bude zapotřebí po zvládnutí záchranných a likvidačních prací. Zákon o IZS proto nechává plně na zvážení odpovědného funkcionáře, zda chce využívat KŠ. Směrnice o KŠ pak dává možnost, aby byla svolána jen ta část KŠ, která je nezbytně nutná pro daný typ mimořádné události (je zbytečné povolávat veterináře a hygieniky k řešení sesuvu půdy).

Koordinace s využitím štábu HZS kraje v jeho prostorách

Každý ředitel HZS kraje má svůj štáb, který je specializován na oblast operačního řízení, tj. nasazování sil a prostředků, na oblast spojení a komunikace a na ochranu obyvatelstva na místě účinků mimořádné události. Tím je štáb předurčen pro koordinaci záchranných a likvidačních prací a obvykle je tak schopen splnit většinu úkolů pro potřeby

záchranných a likvidačních prací. Směrnice o KŠ ukládá HZS krajů, aby tyto štáby poskytl potřebný servis hejtmanům krajů, případně starostům ORP, pokud o to mají zájem. Dále je v objektu každého HZS kraje připraveno určité základní technické zázemí (vybavené místnosti a další prostory) pro činnost části nebo i celého KŠ kraje, pokud se hejtman nebo starosta ORP rozhodnou svolat část nebo i celý KŠ do objektu HZS kraje. Takové prostory vznikly a většinou jsou zachovány a udržovány i v objektech územních odborů HZS krajů, které sídlí ve většině okresních měst. Velkou výhodou práce KŠ v objektu HZS kraje je bezprostřední sousedství s komunikačním centrem, kterým je operační a informační středisko HZS kraje.

Koordinace na místě zásahu s využitím štábu velitele zásahu

U části nejzávažnějších, ale místně i časově omezených mimořádných událostí, u kterých je nutná včasnost a rychlost rozhodování a optimální osobní přítomnost, která zmenšuje komunikační zpoždění (např. havárie vlaků, autobusů, zřícení domů), může hejtman nebo starosta ORP provádět koordinaci přímo na místě bez svého KŠ, přičemž potřebný servis mu zajistí štáb velitele zásahu, do kterého mohou být případně začleněny i osoby hejtmanova (starostova) doprovodu, zejména pro týlové materiální záležitosti a opatření ochrany obyvatelstva.

Komunikace krizových štábů a jejich hierarchie

Směrnice o KŠ stanovila tzv. čtyři úrovně krizových štábů, od nejvyšší do nejnižší, v pořadí ústřední, krajskou, ORP a ostatních obcí. KŠ jednotlivých úrovní jsou povinné navzájem komunikovat, stanoveným způsobem (formuláře hlášení, časy atd.) a prostřednictvím OPIS IZS. Zejména u plošně rozsáhlých mimořádných událostí je vzájemná komunikace KŠ oboustranně bohatá.

Obsahem předávaných informací cestou OPIS IZS na kraje (krizové štáby krajů) nebo obce (krizové štáby určených obcí) jsou zejména:

- upozornění a výstrahy na možný výskyt závažných mimořádných událostí,
- informace o vzniku a vývoji závažných mimořádných událostí,
- informace o spuštění varovacího systému, včetně doplňkových informací,
- informace o vyhlášení ústřední koordinace záchranných a likvidačních prací,
- informace o vyhlášení krizových stavů včetně informací o činnosti krizových orgánů,

- nabídky pomoci z vyšší úrovně,
- požadavky na informace pro vyšší úroveň.

Obsahem předávaných informací z kraje (krizové štáby krajů) nebo obce (krizové štáby určených obcí) cestou OPIS IZS na vyšší úroveň jsou zejména:

- situační zprávy,
- požadavky na zajištění pomoci,
- informace vyžádané z vyšší úrovně.

Hlášení mezi krizovými štáby, žádosti o pomoc

Zejména v prvních fázích řešení dopadů mimořádných událostí je klíčovým úkolem přenos, rychlé zpracování a správná interpretace informací. Z toho důvodu směrnice o KŠ ve své příloze závazně stanovila jednotnou podobu žádosti o pomoc a prvního hlášení, spolu s jednotnou identifikační průvodkou krizové komunikace. Tato část směrnice o KŠ je závazná nejen pro orgány krajů a ORP, ale i pro orgány ostatních obcí, ať již zřídí nějaký KŠ a podávají hlášení nebo jen žádají o pomoc.

8.2 Podrobnosti k Ústřednímu poplachovému plánu IZS

§ 7 odst. 2 písm. c) zákona o IZS ukládá Ministerstvu vnitra zpracovat Ústřední poplachový plán IZS (dále jen „ÚPP IZS“). Jeho účel a použití jsou stručně popsány v § 20 odst. 1 zákona o IZS a v § 19 vyhlášky o IZS.

ÚPP IZS je základním dokumentem pro ústřední koordinaci záchranných a likvidačních prací. Obsahuje přehled sil a prostředků, které jsou k dispozici k účinnému nasazení kapacit sil a prostředků (tzv. odřadů) k zásahu nejpozději do 24 hodin kdekoliv na území ČR v případě tak rozsáhlé mimořádné události, že nestačí vlastní kapacity krajů ani využití mezikrajské vzájemné výpomoci pro provedení záchranných a likvidačních prací. Tím je dán výběr odřadů zařazených do ÚPP IZS, jsou to většinou jedinečné odřady, které mají „schopnosti“ provádět vysoce specializované a technicky sofistikované činnosti nebo činnosti, k nimž je potřeba určitá míra logistické soběstačnosti a vysoká mobilita. Výraz „schopnost“ je mezinárodním kritériem pro vytváření přehledů odřadů, případně k deklarování nabídky mezinárodní pomoci. V současné době je v ÚPP IZS zařazeno 44 odřadů schopných

zasáhnout při všech typech mimořádných událostí. Odřady je možné kombinovat a zvyšovat tak rejstřík jejich „schopností“, tedy použitelnosti i pro netypické mimořádné události. Pro zabezpečení využitelnosti ÚPP IZS uzavřelo MV-GŘ HZS ČR několik desítek dvoustranných dohod o plánované pomoci na vyžádání, rámcových dohod o spolupráci a dohod o poskytnutí věcné a osobní pomoci s orgány veřejné správy i s podnikatelskými subjekty. Za obsah a aktualizaci ÚPP IZS odpovídá podle zákona o IZS MV-GŘ HZS ČR.

Vlastní obsah textové části ÚPP

Základní textová část je sjednocující dokument, který poměrně stručně charakterizuje výše popsany účel, použití ÚPP a některé další formálně nutné údaje. Z věcného obsahu obsahuje především tři důležité ustanovení. Stanoví, že síly a prostředky složek IZS jsou do ÚPP začleňovány jako logisticky samostatné **odřady** pod velením jediného velitele. Pokud některé síly a prostředky nejsou schopny působit alespoň po určitou dobu samostatně, je umožněno, aby byly začleněny do jiného odřadu, který bude povolán a nasazen k řešení MÚ (např. kynologové). Druhým důležitým ustanovením textové části ÚPP je informace o obsahu a rozsahu **operativní části ÚPP**, která jinak není vlastní součástí dokumentu jako takového a je uložena, aktualizována a používána pouze na OPIS GŘ HZS ČR. Operativní dokumentace obsahuje veškeré seznamy sloužící pro spojení a vyrozumění složek IZS uvedených v přílohách 1 a 2 ÚPP IZS. Tím je zajištěna ochrana osobních dat, protože operativní dokumentace musí obsahovat i osobní adresy a telefonní čísla funkcionářů působících ve štábech a ve složkách IZS. Konečně zásadní důležitost má ustanovení, že síly a prostředky zařazené v ÚPP jsou zařaditelné do územních havarijních plánů pouze prostřednictvím OPIS GŘ HZS, tedy jinými slovy se souhlasem GŘ HZS ČR.

Síly a prostředky uvedené v tabulce č. 1 přílohy č. 1 ÚPP IZS

Tabulka č. 1 přílohy č. 1 ÚPP je soupisem naprosto jedinečných (v Česku) a speciálních odřadů využitelných pro záchranné a likvidační práce. S takovými odřady může přímo disponovat Ústřední krizový štáb nebo Ministerstvo vnitra. Jejich využití kraji je možné pouze prostřednictvím OPIS MV-GŘ HZS ČR za předpokladu, že jejich požadavku bude dána priorita.

Tabulka č. 1 obsahuje všechny odřady Armády ČR s výjimkou odřadů vyčleňovaných záchrannými útvary Armády ČR. Armáda ČR má specifické postavení a úkoly a skutečně

není možné, aby možnost povolání, nasazení nebo využití určité speciální síly a prostředky (zejména chemické, zdravotnické, vrtulníkové a ženíjní) Armády ČR byla i v regionech. Dokonce ani OPIS MV-GŘ HZS ČR tyto síly a prostředky nepovolává zcela samostatně a automaticky přímo, ale vždy v součinnosti s operačním střediskem Generálního štábu Armády ČR.

V příloze č. 1 je dále začleněna tzv. USAR jednotka HZS ČR (viz níže kapitola poskytování pomoci do zahraničí) a Záchranný útvar HZS ČR. Poslední součástí ústředně koordinovaných složek IZS, které je oprávněn přímo povolání a nasadit pouze OPIS GŘ HZS ČR, nikoliv regiony, se staly mobilní i stacionární kapacity Státního ústavu jaderné, chemické a biologické ochrany Příbram-Kamenná.

Síly a prostředky uvedené v tabulce č. 2 přílohy č. 1 ÚPP IZS

V této tabulce jsou zařazeny odřady, které mohou být začleněny i do poplachového plánu toho kraje, ve kterém sídlí.

Základem odřadů začleněných v tabulce č. 2 přílohy č. 1, se staly hasičské odřady. Každý ze 14 HZS krajů je na základě interních norem HZS ČR povinen být připraven sestavit jeden „universální“ (vyhledávací, požární, povodňový, chemický a ekologický) záchranný odřad, který může být nasazen v jiném kraji podle situace. Druhou velkou skupinou odřadů určených hlavně k plnění úkolů souvisejících zejména s ochranou obyvatelstva, jsou odřady záchranných útvarů Armády ČR. Kraje mohou začleňovat odřady záchranných útvarů do svých PP IZS krajů podle jejich územní působnosti. Tabulku č. 2 doplňují vrtulníkové kapacity Policie ČR a skupiny pro radiační detekci Celní správy ČR.

8.3 Informace o chráněném pracovišti krizového štábu ministra vnitra a Ústředního krizového štábu v objektu Ministerstva vnitra- generálního ředitelství HZS ČR

Cílem investice bylo vybudovat moderní multifunkční pracoviště, schopné nezávisle fungovat i při nebezpečí ohrožení mimořádnou událostí nebo teroristickým útokem pro:

- operační řízení HZS ČR, jednotek PO,
- ústřední koordinaci záchranných a likvidačních prací,
- kontaktní místo podle příslušných mezinárodních smluv,
- krizový štáb Ministerstva vnitra,

- Ústřední krizový štáb.

Vzniklé pracoviště je schopné plnit všechny tyto funkce nezávisle na okolí. K tomu účelu je vybaveno vodním a energetickým hospodářstvím a dále větracími, izolačními a filtračními technologiemi, zajišťujícími dostatek nezávadného ovzduší a vody.

9 Využití IZS při mezinárodní spolupráci

9.1 Mezinárodní smlouvy a dohody

Dohody na úrovni krajů

Kraje na základě zákona o IZS mají možnost vzájemného poskytování pomoci mezi sousedícími regiony různých států a to na základě příhraničních dohod podle zákona o IZS. Krajský úřad je oprávněn uzavírat tyto dohody „s příslušným územním celkem sousedního státu“, jedná se tedy o dohody na regionální úrovni. Podmínkou je zveřejnění dohody ve Věstníku vlády pro orgány krajů a orgány obcí.

Dohody o vzájemné pomoci se Slovenskem, Polskem Německem, a Rakouskem - tzv. přeshraniční dohody

ČR má uzavřeny mezistátní dvoustranné dohody o pomoci při katastrofách a živelních pohromách se všemi sousedními zeměmi a s Maďarskem, což umožňuje záchranným jednotkám v případě mimořádné události překračovat státní hranici ve zjednodušeném režimu. Dohody jsou součástí právního systému ČR, protože proběhly ve všech zemích ratifikačním procesem a jsou zveřejněny ve Sbírce mezinárodních smluv.

Výkon funkce Národního styčného bodu

➤ **EU-MIC, NATO-EADRCC, MAAE, UN-OCHA**

Základem a součástí prakticky každé mezinárodní úmluvy o odezvě na mimořádné události je vzájemné vyrozumění a varování a procedury s tím spjaté. Jednoduchým a osvědčeným způsobem je systém tzv. kontaktních bodů, což je stálá služba (často operační středisko), které vykonává funkci „poštáka“. Směrem zvenku přijme informaci o mimořádné události a předá jí kompetentnímu orgánu a obráceně rozesílá na ostatní kontaktní body

(místa) smluvních států informaci o mimořádné události v mateřském státě upravenou do smluveného formátu. V ČR plní funkci kontaktního bodu pro nevojenské hrozby ve více případech OPIS MV-GŘ HZS ČR.

Podle úmluvy o přeshraničních účincích průmyslových havárií plní úlohu kontaktního místa ČR pro oznamování přeshraničních účinků průmyslových havárií. Plní funkci a úkoly kontaktních bodů pro EU-MIC, NATO-EADRCC, UN-OCHA a MAAE podle příslušných dokumentů, např. podle rozhodnutí rady Evropské unie o vytvoření mechanismu Společenství pro zabezpečení posílení spolupráce při pomocných zásazích civilní ochrany č. 2001/792/EC, Euratom, ze dne 23. října 2001, nebo v souladu s Rezolucí Valného shromáždění OSN č. 57/150 ze dne 10. prosince 2002, k posílení koordinace humanitární a záchranářské pomoci při katastrofách.

Použité zkratky organizací:

EU-MIC – monitorovací a informační středisko Evropské komise;

NATO-EADRCC- Euroatlantické koordinační středisko pro katastrofy Severoatlantické aliance;

UN-OCHA- Úřad Organizace spojených národů pro koordinaci humanitárních záležitostí;

MAAE- Mezinárodní agentura pro atomovou energii;

Euratom – Evropské společenství atomové energie;

Důsledky členství v Evropské unii od 1. 5. 2004

➤ akční program Společenství pro oblast civilní ochrany (1999/847/EC)

Po vstupu do Evropské unie se staly pro ČR závazné dokumenty EU, které se zabývají i odezvou na mimořádné události, tedy předmětem činnosti IZS. Důležité je rozhodnutí Rady č. 1999/847/EC z 9. prosince 1999 ustavující Akční program Společenství v oblasti civilní ochrany (dále jen „program“). Platnost programu byla dodatkem prodloužena na roky 2005 – 2006. Tento program nemá v úmyslu vytěsnit vlastní opatření členských zemí na tomto poli, ale v souladu s principem vzájemné pomoci má tento systém podporovat a doplňovat. Dvěma hlavními prioritami Programu jsou prevence katastrof a veřejná informovanost.

Program byl ustaven k tomu, aby přispěl k ochraně obyvatelstva, životního prostředí a majetku v případě přírodních a antropogenních katastrof. Účelem programu je napomáhat rozvoji spolupráce v této oblasti, doplňovat národní postupy a metody činnosti v civilní ochraně, podělit se o zkušenosti, vzájemně si pomáhat snižovat ztráty na lidských životech,

počtu zraněných, materiálních a ekonomických škodách a škodách na životním prostředí. Program rovněž nabízí další různé akce a opatření – pracovní semináře, výměnu expertů a společná cvičení. Cílem těchto akcí je zkvalitnit stupeň připravenosti Společenství a vzájemně se podělit o zkušenosti a nové poznatky.

➤ **databáze MIC EU (USAR tým, další odborníci, apod.)**

Severoatlantická aliance (NATO) vytvořila databázi zásahových prostředků a schopností (assets and capabilities), která má zajistit připravenost členských států, na dožádání poskytnout pomoc jinému členskému státu na jeho území v případě teroristického útoku. Do databáze byly zařazeny předurčené zdroje, jejichž případné nasazení je uvažováno v „reálném čase“, avšak síly a prostředky nemusí být v pozici „stand by“ – v pohotovosti. Vyslání závisí na rozhodnutí národních orgánů při zhodnocení požadavku o pomoc.

Následně pak stejnou sestavu sil a prostředků přihlásila do databáze Společného informačního systému pro krizovou komunikaci CECIS (Common Emergency Communication Information System), kterou vytváří evropské instituce. Databáze v CECIS je určena pro širší využití, než jen jako nástroj odezvy na teroristické útoky, vznikla s ideou napomáhat provozovat jakousi burzu poptávky a nabídky předurčených kapacit pro mezinárodní pomoc při velmi závažných mimořádných událostech (pohromách, technologických haváriích, katastrofách).

9.2 Poskytování pomoci do zahraničí

Zákonem o IZS je Ministerstvu vnitra dána pravomoc rozhodovat v dohodě s Ministerstvem zahraničních věcí o humanitární pomoci poskytované státem do zahraničí a zapojování do mezinárodních záchranných operací.

Poskytování humanitární pomoci

Podle usnesení vlády č. 302/2004 je humanitární pomoc koordinována Ministerstvem zahraničních věcí, přičemž rozhodnutí o poskytnutí finančních prostředků na humanitární pomoc přísluší ministru zahraničních věcí do 5 mil. Kč, vládě nad 5 mil. Kč. Systém informování o potřebě humanitární pomoci nebo záchranné operace je založen na přenosu informací prostřednictvím kontaktních bodů státu (viz kapitolu OPIS-MV-GŘ HZS ČR).

Při rozhodování o realizaci humanitární pomoci hrají důležitou roli zastupitelské úřady ČR v zahraničí, a to zejména v postiženém teritoriu a spolupráce s těmito úřady při přípravě, koordinaci a realizaci humanitární pomoci. ČR se také podílí na spolurozhodování při poskytování humanitární pomoci ze strany Evropské komise prostřednictvím Výboru pro humanitární pomoc (ECHO), který je jedním z největších světových poskytovatelů humanitární pomoci.

Trendem posledních let, vzhledem k úsilí donorů zlepšit koordinaci a efektivitu pomoci, je poskytování humanitární pomoci prostřednictvím mezinárodních organizací, nejčastěji prosazovanou formou je forma finančních příspěvků. V rámci zlepšení koordinace byl vyvinut instrument CAP (Consolidated Appeal Process – společné výzvy vládních i nevládních organizací na jednotlivé potřebné země, publikovaný každý rok v listopadu OCHA na následující rok) a instrument Flash Appeal v případě náhlých událostí. Z hlediska koordinace a efektivnosti finanční pomoci je nejčastěji užívaný způsob poskytnutí účelového příspěvku některé z mezinárodních organizací (vládních, nevládních), které v postiženém místě operují - nejčastěji OSN (WFP, UNHCR, UNICEF a další) či mezinárodní organizace červeného kříže (ICRC, IFRC). Možné je i poskytnutí finanční pomoci prostřednictvím české nevládní organizace, která v místě působí.

Vysílání sil a prostředků – záchranné týmy

Nařízením vlády č. 463/2000 Sb. byla závazně stanovena některá důležitá pravidla zapojování do mezinárodních záchranných operací. Úkoly Ministerstva vnitra na tomto poli plní MV-GŘ HZS ČR. Hlavní zásady zapojování sil a prostředků České republiky do mezinárodních záchranných operací a poskytování humanitární pomoci do zahraničí jsou shrnuty v materiálu Zapojení České republiky do mírových a záchranných operací a humanitární pomoci, který byl přijat usnesením vlády ČR č. 458 ze dne 9. května 2001. Na základě získaných zkušeností byly tyto zásady doplněny usnesením Bezpečnostní rady státu č. 10 ze dne 16. listopadu 2004 k Vytvoření podmínek pro zapojení občanů České republiky do civilních misí EU a dalších mezinárodních vládních organizací.

➤ Procedury před odletem (odjezdem)

Oficiálně vysílané záchranné týmy jsou odesílány k poskytnutí pomoci výhradně na základě žádosti postiženého státu. Jen za takto vysílané síly a prostředky přijímá stát odpovědnost. V zahraničí mnohdy působí i další týmy, které vysílají jiné instituce (např. nadace), občanská sdružení nebo privátní sektor. Není zájem tomu bránit, ale stát nemůže tyto

iniciativy ani garantovat ani finančně podporovat. Před vycestováním oficiálního záchranného týmu nebo experta zajišťuje MV-GŘ HZS ČR základní pojištění, víza apod.

➤ **Zkušeností s nasazováním USAR týmu**

USAR jednotka (z anglického Urban Search and Rescue) je připravována, vybavována a v praxi využívána jako základní prvek a materiální báze pro zapojování České republiky do mezinárodních záchranných operací v zahraničí. MV-GŘ HZS ČR spolu s HZS hl. m. Prahy a HZS Moravskoslezského kraje vybavuje a cvičí tuto speciální jednotku zejména pro vyhledávací a záchranné operace v sutinách zřícených objektů. Jednotka je však variabilně skládána tak, aby odpovídala potřebám v místě mimořádné události a podle jejího typu, byla již využita nejen při zemětřeseních, ale např. také při povodních ve Francii. Hlavní část jednotky tvoří příslušníci HZS ČR a dále mohou být součástí jednotky zdravotníci, členové kynologických organizací, příslušníci Armády ČR, Policie ČR a dalších složek IZS. Jednotka za dobu své existence byla nasazena např. v Turecku, na Tchaj-wanu, ve Francii, v Iránu, Pákistánu apod. Předpokladem úspěšného nasazování záchranných odřadů je především zvládnutí logistiky a to nejen pro přesuny do cílové země (je citelně postrádáno velké nákladní letadlo), ale důležité je i zajištění logistiky přímo na místě.

10 Působnost Ministerstva vnitra v krizovém řízení, civilním nouzovém plánování, IZS a ochraně obyvatelstva v běžném a válečném stavu

Úkoly vyplývající z dodatkového protokolu z 8. června 1977 k Ženevským úmluvám z 12. srpna 1949 týkající se civilní obrany – článek 61

Působnost Ministerstva vnitra potažmo MV-GŘ HZS ČR v záchranných profesích je založena v § 12 odst. 1, písm g) a písm. m) kompetenčního zákona č. 2/1969 Sb. takto:

g) požární ochranu; m) krizové řízení, civilní nouzové plánování, ochranu obyvatelstva a integrovaný záchranný systém. Zákon o IZS definuje ochranu obyvatelstva v § 2 písm. e) takto: „ochranou obyvatelstva plnění úkolů civilní ochrany¹⁾, zejména varování, evakuace, ukrytí, a nouzové přežití obyvatelstva a další opatření k zabezpečení jeho života, zdraví a majetku,“ přičemž odkaz je na čl. 61 Dodatkového protokolu k Ženevským úmluvám publikovaného ve Sbírce zákonů sdělením č. 168/1991. V tomto předpisu, ke kterému ČR přistoupila v roce 1990 se používá výhradně pojem „civilní obrana“. Výraz „civilní obrana“ v Ženevských protokolech v užším pojetí (civile defence) je téměř ekvivalentní výrazu

„civilní ochrana“ používanému v zákoně o IZS. O některých úkolech civilní ochrany v užším pojetí se podrobněji hovoří ve vyhlášce č. 380/2002 Sb., k přípravě a provádění úkolů ochrany obyvatelstva.

Věcný obsah Ženevských konvencí se z uvedeného důvodu netýká jen ozbrojených konfliktů, ale přiměřeně se využívá i pro oblast průmyslových havárií, znečištění moří, odezvy na terorismus apod. Věcným obsahem Ženevských konvencí je zajištění podmínek pro záchranné práce, zdravotnické služby včetně první pomoci, boj s požáry, zjišťování a označování nebezpečných oblastí, ochranu veřejného pořádku, zatemňování, bezodkladné pohřební služby a další úkoly.

Za běžného i válečného stavu tedy musí být ve státech respektujících Ženevské úmluvy zajištěny úkoly, které za běžného stavu plní v ČR ve značné míře zejména základní složky IZS buď samostatně, nebo ve vzájemné spolupráci.

Úkoly plněné v rámci IZS

Zákon o IZS je proto na rozdíl od krizového zákona platný i pro dobu válečného stavu. Lze tedy stručně konstatovat, že veškeré úkoly IZS budou plněny i za válečného stavu. K tomu je nutné přihlížet při obranném plánování. Součástí obranného plánování je nutné posílení složek IZS při válečném stavu, např. u příslušníků, zaměstnanců a členů složek IZS je možné zajistit jejich zproštění branné (mobilizační) povinnosti.

Úkoly plněné v rámci civilního nouzového plánování

V rámci úkolů civilního nouzového plánování je řešena, mimo jiné, i oblast tzv. kritické infrastruktury, která se zabývá budováním a ochranou objektů a zařízení nutných pro chod státu. Ve světle Ženevských protokolů je ovšem třeba věnovat pozornost zabezpečení funkčnosti požární ochrany a dalších civilních záchranných a ochranných systémů, např. budování požárních nádrží, dostatečně husté sítě objektů záchranné služby a stanic jednotek požární ochrany, monitorování prostředí apod.

Úkoly IZS plněné v rámci ochrany obyvatelstva

Díky tomu, že zákon o IZS spojuje řešení záchranných a likvidačních prací s oblastí úkolů ochrany obyvatelstva došlo i k faktickému propojení obou oblastí na základě hlavní a nejpočetnější výkonné složky IZS, kterou jsou sbory profesionálních i dobrovolných hasičů.

V běžné době postačují síly HZS ČR na zajištění značné části specializovaných činností v ochraně obyvatelstva, zejména v oblasti varování, evakuace a dekontaminace. Na základě dohod IZS k územním havarijním plánům jsou zajištěny určité segmenty kapacit využitelné i k plnění některých potřebných opatření k ochraně obyvatelstva za případného válečného stavu.

Zbývající úkoly

Celý výše naznačený rejstřík úkolů vyplývajících ze Ženevských úmluv by měl být pro běžný stav kapacitně naplněn v havarijních plánech krajů, jejichž realizace závisí zejména na akceschopnosti složek IZS. Na druhé straně je zřejmé, že pro válečný stav není možné zatěžovat IZS dalšími úkoly (budování provizorních úkrytů, zatemňování, plošné odmořování, pohřební služby apod.).

POŽÁRNÍ OCHRANA

Ing. Květoslava Skalská

Ing. Milan Dubský

OBSAH

1	5
1.1	Historický vývoj požární ochrany	5
1.2	Právní předpisy požární ochrany	7
2	8
2.1	Činnosti se zvýšeným, vysokým a bez požárního nebezpečí	8
3	15
3.1	Dokumentace požární ochrany	15
3.2	Školení a odborná příprava zaměstnanců o požární ochraně	17
4	18
4.1	Úkoly státního požárního dozoru	18
4.2	Orgány vykonávající státní požární dozor	19
5	20
5.1	Organizace, působnost a úkoly HZS ČR	20
5.2	Síly a prostředky požární ochrany mimo HZS ČR	22
5.3	Kategorie jednotek požární ochrany	23
5.4	Vzdělávací a metodické úkoly HZS ČR	24
6	28
6.1	Plošné pokrytí území ČR jednotkami požární ochrany	28
6.2	Mezikrajská a mezinárodní spolupráce v požární ochraně	30
6.3	Zdroje financování požární ochrany	33
7	37
7.1	Úkoly orgánů kraje	37
7.2	Mechanismus dotací na zabezpečení akceschopnosti, pořízení a obnovu požární techniky pro jednotky SDH vybraných obcí	38
8	38
8.1	Samostatná působnost obce – úkoly v požární ochraně	38
8.2	Přenesená působnost obce – úkoly obecních (městských) úřadů	39
8.3	Vybrané obecní úřady a jejich úkoly	5;
9	42
9.1	Zřizování jednotky SDH obce	42
9.2	Souhrnný přehled dokumentace požární ochrany, kterou obec musí mít na základě právních předpisů	43
9.3	Ekonomické aspekty související s jednotkami SDH obcí	44

1.1 Historický vývoj požární ochrany

- *postupná specializace a vyčlenění represe a prevence*
- *rozšiřování úkolů hasičů od zdolávání požárů k reakci na mimořádné události obecně*

Historický vývoj požární ochrany

Oheň provází lidstvo již od počátku jeho existence a také přísloví „dobrý sluha, ale zlý pán“ vystihuje smysl krocení a zdolávání tohoto živlu. První zmínky o jeho organizovaném krocení sahají ke starému Římu a prvním „hasičským profesionálům“ v Japonsku. O tom, že ne vždy vystačily vědra vody z obecní kašny, či jiného vodního zdroje a jiné způsoby zdolání, svědčí v naší zemi první zmínky ze 14. století. Ty odrážely snahu požárům předcházet, a když k nim dojde, tak je organizovaně likvidovat. Občanům bylo uloženo opatrné zacházení s ohněm tak, aby se nestalo žádné neštěstí. Likvidaci požáru měl řídit rychtář a starší sousedé, kterým pomáhali občané podle svých profesí.

Další podmínky ke společnému dobrovolnému zdolávání požárů přineslo 17. století v Novém Městě pražském. První požární řád vymezil místa, např. ve dvoře obecním, na kterých musela ve městě stát „hasičská“ technika - vozy obité žebříky a s háky, malé stříkačky a velké stříkačky

K založení prvního profesionálního sboru došlo 23. března 1853 v Praze, kdy se magistrát rozhodl vzít do své péče úklid pražských ulic. Dne 16. srpna téhož roku přijal svých 30 nových zaměstnanců, jako metařů – hasičů, jejichž pracovní náplní bylo krom hašení ohňů, výcvik s tehdejší hasičskou technikou a 13 let ještě zemetání ulic.

Později i v ostatních městech republiky vznikaly profesionální hasičské sbory, které během doby prošly řadou změn.

K založení prvního dobrovolného hasičského sboru došlo ve Velvarech na Kladensku v roce 1864. Jejich význam spočíval jednak v boji proti ohni, ale během národního uvědomování proti rakouskouherskému tlaku vzrůstal jejich národní uvědomovací význam a charakter. Setkávání a cvičení těchto učňů vedlo k zvyšování vzdělanosti a všeobecné národní osvěty. Význam a popularitu dobrovolných hasičských sborů v naší zemi dokládá fakt, že dnes skoro v každé vesnici existuje jejich jednotka. K tak velkému rozmachu přispěl i v roce 1876 vydaný „řád policie v příčině ohně v království Českém“ (zákon ze dne 25. května 1876), který nařizoval podrobnosti v oblasti prevence proti požárům, organizaci

a pravomoc při zásahu a trestní postih za skutky pro oheň nebezpečné. Na tento první předpis v podstatě volně navazuje stávající zákon o požární ochraně, přijatý v roce 1985.

Postupná specializace a vyčlenění represe a prevence

Hasičské jednotky, později jednotky požární ochrany mají za hlavní úkol boj s ohněm, tzv. represi. Tento pojem se dodnes užívá, jeho zlidovělým ekvivalentem je spojení „mokří hasiči“. V průběhu vývoje bylo nebezpečí požáru předmětem různých právních výnosů preventivního charakteru, které vydávali a kontrolovali městští, později i státní úředníci. S technickým vývojem, rozvojem nauky o vlastnostech materiálů (zejména požární odolnosti) a dalších, s požáry souvisejících vědních oborů, se z těchto úředníků stali specialisté. Jejich hlavní náplní práce je prevence. Vzhledem k tomu, že tito úředníci také vyšetřují příčiny požárů a zdolávání požárů, byla jejich činnost dlouho chápána jako součást policejní práce. Historicky je požární ochrana ve většině zemí začleněna do působnosti ministerstev vnitra. Jako optimální se jeví, aby specialisté státní správy i samosprávy pro vlastní státní správu a dozor a prevenci pracovali a byli začleněni přímo v organizacích, které se zdoláváním požárů zabývají. Tento model, který slučuje veřejnou správu a jednotky požární ochrany jako výkonné složky, byl přijat i zákonem o Hasičském záchranném sboru ČR.

Rozšiřování úkolů hasičů od zdolávání požárů k reakci na mimořádné události obecně

To, jak se v průběhu let vyvíjela práce hasičů, svědčí i vývoj názvu této profese. V Praze se tak z metařů stali první hasiči, později požárníci a v dnešní době opět hasiči - záchranáři. Slovo hasič již dnes plně nevystihuje tuto profesi, protože hašení požárů zabírá asi jen třetinu jejich zásahové činnosti. Dnešní hasiči představují ohledně pracovní náplně nejvšestrannější složku. Tradiční hašení požárů doplňují výjezdy k dopravním nehodám, ekologickým haváriím, haváriím s nebezpečnými látkami (chemickými, radiologickými i biologickými), práce na vodní hladině i pod ní (potápěči), práce ve výšce a nad volnou hloubkou prováděné specialisty včetně leteckých záchranářů využívajících vrtulníky, živelní pohromy (povodně, vichřice, sesuvy půdy či zemětřesení v zahraničí) i mimořádné události záměrně způsobené člověkem (v poslední době frekventované nebezpečí teroristických útoků a použití zbraní hromadného ničení).

1.2 Právní předpisy požární ochrany

- se závazností na celém území: zákon č. 133/1985 Sb., zákon č. 238/2000 Sb., nařízení vlády č. 172/2001 Sb., nařízení vlády č. 352/2003 Sb., vyhláška č. 246/2001 Sb., vyhláška č. 247/2001 Sb.
- nařízení krajů

Zákon č. 133/1985 Sb., o požární ochraně, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o požární ochraně“) prostřednictvím ukládání povinností ministerstvům a jiným správním úřadům, právnickým osobám a fyzickým osobám a dále vyjádřením působností a postavení orgánům státní správy i samosprávy a postavení a povinností jednotek požární ochrany vytváří podmínky pro účinnou ochranu života a zdraví občanů a majetku před požáry a pro poskytování pomoci při živelních pohromách a jiných mimořádných událostech.

Zákon č. 238/2000 Sb., o Hasičském záchranném sboru České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, upravuje organizaci, řízení a úkoly Hasičského záchranného sboru ČR, včetně práv a povinností příslušníků.

Nařízení vlády č. 172/2001 Sb., k provedení zákona o požární ochraně, ve znění nařízení vlády č. 498/2001 Sb., rozpracovává v podrobnostech povinnost krajů a obcí vést stanovenou dokumentaci požární ochrany. Obsahuje konkrétní druhy dokumentace a její obsah.

Nařízení vlády č. 352/2003 Sb., o posuzování zdravotní způsobilosti zaměstnanců jednotek hasičských záchranných sborů podniků a členů jednotek sborů dobrovolných hasičů obcí nebo podniků.

Vyhláška č. 246/2001 Sb., o stanovení podmínek požární bezpečnosti a výkonu státního požárního dozoru (vyhláška o požární prevenci) stanovuje podrobnosti k plnění povinností právnických osob a fyzických osob a ke způsobu výkonu státního požárního dozoru.

Vyhláška č. 247/2001 Sb., o organizaci a činnosti jednotek požární ochrany, ve znění vyhlášky č. 226/2005 Sb., řeší jednotky požární ochrany – plošné pokrytí, vnitřní organizaci a vybavení, řízení, podmínky akceschopnosti, zásady velení a činnosti hasičů při zásahu a odbornou způsobilost a odbornou přípravu příslušníků.

Nařízení krajů – vydává rada kraje

poplachový plán kraje

podmínky k zabezpečení: plošného pokrytí území kraje jednotkami požární ochrany, zdrojů vody k hašení požárů a tyto zdroje určuje,

požární ochrany v době zvýšeného nebezpečí vzniku požáru,
požární ochrany v budovách zvláštního významu,
požární ochrany při akcích, kterých se zúčastňuje větší počet
osob.

2

2.1 Činnosti se zvýšeným, vysokým a bez požárního nebezpečí

- *povinnosti právnických a podnikajících fyzických osob*
- *obecné povinnosti fyzických osob*
- *druhy odborné způsobilosti osob na úseku požární ochrany*

Činnosti se zvýšeným, vysokým a bez požárního nebezpečí

Činnosti provozované právnickými osobami a podnikajícími fyzickými osobami (dále jen „právnické osoby“) se začleňují podle míry požárního nebezpečí do tří kategorií:

1. činnosti se zvýšeným požárním nebezpečím,
2. činnosti s vysokým požárním nebezpečím,
3. činnosti bez zvýšeného požárního nebezpečí.

Každý druh činnosti je zákonem o požární ochraně definován prostřednictvím specifických charakteristik, které vyjadřují míru nebezpečnosti z hlediska požární ochrany. Způsob určování charakteristik a začleňování činností řeší vyhláška o požární prevenci.

Povinnosti právnických osob

Rozsah povinností je odlišný podle toho, jaké činnosti a ve které kategorii jsou konkrétním provozovatelem vykonávány. Povinnosti zákon o požární ochraně přiřazuje provozovateli činností, nikoliv majitelům objektů (až na výjimky).

Za plnění povinností na úseku požární ochrany u právnických osob odpovídá statutární orgán a u podnikající fyzické osoby tyto osoby nebo jejich odpovědný zástupce.

Shodné povinnosti provozovatelů činností všech tří kategorií činností:

- Obstarávat a zabezpečovat v potřebném množství a druzích požární techniku, věcné prostředky požární ochrany a požárně bezpečnostní zařízení se zřetelem na požární nebezpečí provozované činnosti a udržovat je v provozuschopném stavu. U vyhrazené

požární techniky, věcných prostředků požární ochrany a požárně bezpečnostních zařízení, kromě výrobků stanovených podle zvláštních právních předpisů, lze instalovat a používat pouze schválené druhy.

Potřebné množství a druhy požární techniky, věcných prostředků požární ochrany nebo požárně bezpečnostních zařízení vyplývá z požárně bezpečnostního řešení stavby nebo z obdobné dokumentace, která je součástí projektové dokumentace, ověřené stavebním úřadem podle zvláštního předpisu nebo je stanoveno v jiném právním předpisu. Není-li k dispozici uvedená dokumentace, postupuje se dle požadavků stanovených vyhláškou o požární prevenci – zejména stanovením určitého počtu věcných prostředků požární ochrany na plochu - § 2 odst. 5 vyhlášky o požární prevenci. U činností se zvýšeným nebo s vysokým požárním nebezpečím mohou být stanovené počty rozšířeny, např. na základě schválené dokumentace požární ochrany.

U všech instalovaných požárně bezpečnostních zařízení a věcných prostředků požární ochrany (např. přenosné hasicí přístroje) se provádí kontrola provozuschopnosti jednou za rok, pokud výrobce, ověřená projektová dokumentace nebo podrobnější dokumentace nestanoví lhůty kratší, a prokazuje se dokladem o kontrole provozuschopnosti.

- Vytvářet podmínky pro hašení požárů a pro záchranné práce, zejména udržovat volné příjezdové komunikace a nástupní plochy pro požární techniku, únikové cesty a volný přístup k nouzovým východům, k rozvodným zařízením elektrické energie, k uzávěrům vody, plynu, topení a produktvodům, k věcným prostředkům požární ochrany a k ručnímu ovládnutí požárně bezpečnostních zařízení.

Podmínkami pro hašení požárů a pro záchranné práce se rozumí souhrn organizačních a popřípadě i technických opatření, umožňujících při využití existujících předpokladů, zejména stavebně technických, provedení rychlého a účinného zásahu, evakuace osob, zvířat a materiálu a záchranných prací. K tomu je zapotřebí:

- zřetelně označit číslo tísňového volání (150 hasiči, 112 jednotné evropské číslo tísňového volání, 155 zdravotnická záchranná služba, 158 Policie ČR),
- umožnit přístup ke spojovacím prostředkům (zabezpečení jejich provozuschopnosti a použitelnosti pro účely tísňového volání),
- dodržovat trvale průjezdné šířky příjezdových komunikací nejméně 3 m k objektům, k nástupním plochám pro požární techniku a ke zdrojům vody, určeným pro hašení; zajištění této povinnosti je značně problematické zejména

v obytné zástavbě, kdy parkující motorová vozidla zcela znemožňují příjezd zasahujících vozidel,

- provést značení a umožnit použití nástupních ploch pro požární techniku a požárních výtahů; nástupní plocha slouží k nástupu požárních jednotek a požární techniky k protipožárnímu zásahu, požární výtah zajišťuje rychlou dopravu požárních jednotek a požární techniky do všech podlaží objektu - jeho provoz musí být po stanovenou dobu v průběhu požáru bezpečný,
- zajistit trvalou použitelnost vnitřních a vnějších zásahových cest (např. požární výtahy, požární žebříky) a trvale volný přístup k zařízení pro zásobování požární vodou,
- označit rozvodná zařízení elektrické energie, hlavní vypínače elektrického proudu, uzávěry vody, plynu, produktovodů, uzávěry rozvodů ústředního topení.

K provedení evakuace osob, zvířat a materiálu a provedení záchranných prací zajišťují právnické osoby a podnikající fyzické osoby, aby:

- byly označeny nouzové (únikové) východy, evakuační výtahy a směry úniku osob ve všech objektech, kde se při provozovaných činnostech může vyskytovat veřejnost nebo osoby v pracovním poměru nebo obdobném pracovním vztahu; toto označení nemusí být provedeno v objektech s východy do volného prostoru, které jsou zřetelně viditelné a dostupné z každého místa,
- byly trvale volně průchodné komunikační prostory (chodby, schodiště apod.), které jsou součástí únikových cest tak, aby nebyla omezena nebo ohrožena evakuace nebo záchranné práce,
- chráněné únikové cesty a všechny jejich součásti nebyly využívány způsobem, zvyšujícím požární riziko, tj. aby se v těchto prostorech nevyskytovaly hořlavé látky a předměty.

- Dodržovat technické podmínky a návody, vztahující se k požární bezpečnosti výrobků nebo činností.

Jedná se o dodržování nejen právních předpisů, ale i např. návodů od výrobců a dovozců.

- Označovat pracoviště a ostatní místa příslušnými bezpečnostními značkami, příkazy, zákazy a pokyny ve vztahu k požární ochraně, a to včetně míst, na kterých se nachází věcné prostředky požární ochrany a požárně bezpečnostní zařízení.

- Pravidelně kontrolovat, prostřednictvím odborně způsobilé osoby, technika požární ochrany nebo preventisty požární ochrany, dodržování předpisů o požární ochraně a neprodleně odstraňovat zjištěné závady.

Pravidelné kontroly dodržování předpisů o požární ochraně se zabezpečují formou preventivních požárních prohlídek prověřováním dokladů o plnění povinností stanovených předpisy o požární ochraně.

- Umožnit orgánu státního požárního dozoru provedení kontroly plnění povinností na úseku požární ochrany, poskytovat mu požadované doklady, dokumentaci a informace, vztahující se k zabezpečování požární ochrany v souladu se zákonem o požární ochraně a ve stanovených lhůtách splnit jím uložená opatření.

Požární kontrola s výjimkou komplexní kontroly nemusí být oznamována předem. Na vyzvání kontrolního pracovníka je kontrolovaná osoba povinna předložit všechny doklady, kterými je možné doložit plnění povinností na úseku požární ochrany.

- Poskytovat bezúplatně orgánu státního požárního dozoru výrobky nebo vzorky nezbytné k provedení požárně technické expertizy ke zjištění příčiny vzniku požáru.
- Bezodkladně oznamovat územně příslušnému operačnímu středisku hasičského záchranného sboru kraje každý požár vzniklý při činnostech, které provozují, nebo v prostorách, které vlastní nebo užívají.
- Právnícké osoby a podnikající fyzické osoby nesmí vypalovat porosty. Při spalování hořlavých látek na volném prostranství jsou povinny, se zřetelem na rozsah této činnosti, stanovit opatření proti vzniku a šíření požáru. Spalování hořlavých látek na volném prostranství, včetně navrhovaných opatření, jsou povinny předem oznámit územně příslušnému hasičskému záchrannému sboru kraje, který může stanovit další podmínky pro tuto činnost, popřípadě může takovou činnost zakázat.
- Vlastník nebo uživatel zdrojů vody pro hašení požárů je povinen tyto udržovat v takovém stavu, aby bylo umožněno použití požární techniky a čerpání vody pro hašení požárů.

V tomto a následujícím případě se může jednat jak o právnickou osobu, tak fyzickou osobu.

- Vlastník nebo uživatel lesů v souvislých lesních porostech o celkové výměře vyšší než 50 hektarů je povinen zabezpečit v době zvýšeného nebezpečí vzniku požáru, nad rámec povinností stanovených v § 5 zákona o požární ochraně, opatření pro včasné zjištění požáru v lesích a proti jeho rozšíření pomocí hlídkové činnosti a potřebným množstvím sil a prostředků požární ochrany, pokud tak neučiní Ministerstvo zemědělství podle zvláštního zákona.

Shodné povinnosti provozovatelů činností se zvýšeným požárním nebezpečím a s vysokým požárním nebezpečím

Ve smyslu zejména § 6, § 13, § 15 a § 16 zákona o požární ochraně jsou právnické osoby provozující činnosti se zvýšeným požárním nebezpečím a s vysokým požárním nebezpečím dále povinny:

- Stanovit organizaci zabezpečení požární ochrany s ohledem na požární nebezpečí provozované činnosti.

Stanovením organizace si provozovatel činnosti upravuje vlastní organizační systém, nezbytný pro plnění povinností. Vždy obsahuje přiřazení úkolů na úseku požární ochrany k určeným funkcím s uvedením požadované odborné kvalifikace nebo způsobilosti a dále např. příkazy, zákazy, pokyny, požadavky na údržbu, kontroly a opravy technických zařízení, systém provádění preventivních požárních prohlídek, stanovení požadavku na provádění cvičného požárního poplachu, zajištění požární ochrany v době sníženého provozu a mimopracovní době.

- Prokazatelným způsobem stanovit a dodržovat podmínky požární bezpečnosti provozovaných činností, případně technologických postupů a zařízení, nejsou-li podmínky provozování činností a zabezpečování údržby a oprav zařízení stanoveny zvláštním právním předpisem.

Podmínky požární bezpečnosti se stanoví k zabránění vzniku požáru a k ochraně osob, zvířat a majetku v případě vzniku požáru a k zamezení jeho šíření. Prokazatelně se vyhodnotí např. vyskytující se možné zdroje zapálení, požárně technické charakteristiky, základní charakteristiky požární bezpečnosti staveb a technologií. Na základě vyhodnocení se stanoví podmínky požární bezpečnosti, např. oprávnění a povinnosti osob, potřebný počet preventivních požárních hlídek, požadavky na bezpečný pobyt a pohyb osob, způsob zabezpečení volných únikových cest. Podmínky požární bezpečnosti se zapracují do příslušných druhů dokumentace požární ochrany uvedených v § 27 vyhlášky o požární prevenci. Za rozsah a způsob stanovení podmínek požární bezpečnosti odpovídá zpracovatel

(osoba odborně způsobilá nebo technik požární ochrany), přičemž vychází ze stavu vědeckých a technických poznatků známých v době jejich stanovení. Za splnění tohoto požadavku se považuje dodržení podmínek stanovených normativními požadavky.

- Zajišťovat údržbu, kontroly a opravy technických a technologických zařízení způsobem a ve lhůtách stanovených podmínkami požární bezpečnosti nebo výrobcem zařízení.

Podmínky požární bezpečnosti mohou být uvedeny v návodech od výrobce nebo dovozce – tyto musí provozovatel dodržovat přímo. Nebo mohou být uvedeny v nezávazných předpisech např. v ČSN, pak je může provozovatel využívat a zapracovat si tyto podmínky do své dokumentace nebo si je může stanovit sám, přičemž musí dodržet stanovenou míru bezpečnosti. Stanovené podmínky musí být dodržovány.

- Stanovit z hlediska požární bezpečnosti požadavky na odbornou kvalifikaci osob pověřených obsluhou, kontrolou, údržbou a opravami technických a technologických zařízení, pokud to není stanoveno zvláštními právními předpisy, a zabezpečit provádění prací, které by mohly vést ke vzniku požáru, pouze osobami s příslušnou kvalifikací.

Tento bod navazuje na předchozí. V případě, kdy neexistuje právní předpis ani pokyn od výrobce ke stanovení podmínek požární bezpečnosti je provozovatel povinen si je stanovit sám.

- Mít k dispozici požárně technické charakteristiky vyráběných, používaných, zpracovávaných nebo skladovaných látek a materiálů, potřebné ke stanovení preventivních opatření k ochraně života a zdraví osob a majetku.

Zde se jedná o požárně technické charakteristiky, které ovlivňují požární bezpečnost. Nejedná se prostý výčet všech požárně technických charakteristik všech vyskytujících se materiálů.

- Zřídit preventivní požární hlídku v prostorách s nejméně třemi zaměstnanci, ve kterých provozují činnosti se zvýšeným/vysokým požárním nebezpečím a v případech, kdy tak stanoví nařízení kraje nebo obecně závazná vyhláška obce.

Počet členů preventivní požární hlídky není stanoven a stanovuje se dle místních podmínek. Je nutné zohlednit zejména případnou absenci jednotlivých členů preventivní požární hlídky (dovolená, nemoc, služební cesta apod.) a jejich fyzickou a psychickou zdatnost včetně odpovídající znalosti provozu.

- Zpracovávat předepsanou dokumentaci požární ochrany, plnit podmínky požární bezpečnosti v ní stanovené a udržovat ji v souladu se skutečným stavem. (Viz blok I-PO 3.1.)
- Zabezpečit pravidelné školení zaměstnanců o požární ochraně a odbornou přípravu zaměstnanců, zařazených do preventivních požárních hlídek, jakož i preventistů požární ochrany. (Viz blok I-PO 3.2.)

Povinnosti provozovatelů činností s vysokým požárním nebezpečím

Ve smyslu § 6a zákona o požární ochraně jsou právnické osoby a podnikající fyzické osoby, provozující činnosti s vysokým požárním nebezpečím, **dále** povinny:

- Prostřednictvím **odborně způsobilé osoby zabezpečit posouzení požárního nebezpečí** z hlediska ohrožení osob, zvířat a majetku a plnění dalších povinností na úseku požární ochrany.

Posouzení požárního nebezpečí činností s vysokým požárním nebezpečím může zpracovat pouze odborně způsobilá osoba. Předkládá se před započítím činnosti místně příslušnému hasičskému záchrannému sboru kraje, který jej schvaluje formou správního rozhodnutí.

Zvláštní povinnosti majitelů zdrojů vod a lesů

Zdolávání požárů bylo vždy považováno z principu za veřejný zájem a vždy bylo spojeno se spotřebou vody. Současně platný zákon č. 274/2001 Sb., o vodovodech a kanalizacích pro veřejnou potřebu a o změně některých zákonů (zákon o vodovodech a kanalizacích) ve znění pozdějších předpisů, také obsahuje zmíněný princip dokonce ve dvou ustanoveních. § 8 zákona o vodovodech a kanalizacích, který stanoví „Práva a povinnosti vlastníka vodovodu a kanalizace“ obsahuje ustanovení odst. 9, ve znění: „(9) *Vlastník vodovodu i provozovatel vodovodu jsou povinni umožnit přístup k vodovodu a umožnit bezplatný odběr vody jednotkám požární ochrany při likvidaci požáru.*“ § 20 téhož zákona, který řeší „Vodné a stočné“, pak obsahuje ustanovení odst. 7, ve znění „(7) *Povinnost platit vodné a stočné se nevztahuje na jednotky požární ochrany při požárním zásahu.*“

Obdobně zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon) ve znění pozdějších předpisů, v ustanovení § 8 odst. 3 písm. c) umožňuje jednorázový odběr povrchových nebo podzemních vod pro účely při mimořádných událostech a požárech bez

povolení vodoprávního úřadu, v § 101 odst. 4 je odběr vody pro požární účely z povrchových zdrojů osvobozen od plateb správcům vodních toků a konečně v § 82 odst. 2 jsou osvobozeny od poplatku za odběr vody z podzemních zdrojů finančním úřadům odběry vody nepřesahující 6000 m³ za kalendářní rok nebo nepřesahující 500 m³ za měsíc.

Majitelé lesů mají za povinnost zajišťovat požární ochranu ve svých lesích. Aby to bylo reálné, je k tomuto účelu jednotkami požární ochrany využíván tzv. systém letecké hasičské služby, v rámci kterého Ministerstvo zemědělství, v jehož působnosti je většina lesních porostů v ČR, smluvně zajišťuje personál a letecké prostředky Ministerstva vnitra a soukromých provozovatelů letecké techniky pro provádění hlídkové činnosti a hašení lesních požárů. Pokud majitel lesa není schopen si zajistit požární ochranu v lese sám, má za povinnost využívat tohoto systému.

3

3.1 Dokumentace požární ochrany

- *druhy dokumentace podle vyhlášky č. 246/2001 Sb.*
- *zpracovávání dokumentace*
- *schvalování dokumentace*

Dokumentací požární ochrany **se stanovují podmínky** požární bezpečnosti provozovaných činností a **prokazuje se plnění** některých povinností, stanovených předpisy o požární ochraně.

Dokumentaci požární ochrany tvoří:

1. dokumentace o začlenění do kategorie činností se zvýšeným požárním nebezpečím nebo s vysokým požárním nebezpečím (§ 28 vyhlášky o požární prevenci),
2. stanovení organizace zabezpečení požární ochrany (§ 30 vyhlášky o požární prevenci),
3. požární řád (§ 31 vyhlášky o požární prevenci),
4. požární poplachové směrnice (§ 32 vyhlášky o požární prevenci),
5. požární evakuační plán (§ 33 vyhlášky o požární prevenci),
6. dokumentace zdolávání požárů (§ 34 vyhlášky o požární prevenci),

7. řád ohlašovny požárů (§ 35 vyhlášky o požární prevenci),
8. tematický plán a časový rozvrh školení zaměstnanců a odborné přípravy preventivních požárních hlídek a preventistů požární ochrany (§ 36 vyhlášky o požární prevenci),
9. dokumentace o provedeném školení a odborné přípravě preventivních požárních hlídek a preventistů požární ochrany (§ 36 vyhlášky o požární prevenci),
10. požární kniha (§ 37 vyhlášky o požární prevenci),
11. dokumentace o činnosti a akceschopnosti jednotky požární ochrany, popřípadě požární hlídky (§ 19 vyhlášky č. 247/2001 Sb., o jednotkách požární ochrany),
12. další dokumentace obsahující podmínky požární bezpečnosti, zpracovávaná a schvalovaná, popř. vedená podle zvláštních předpisů, (§ 27 vyhlášky o požární prevenci) např.:
 - požárně bezpečnostní řešení stavby, které je nedílnou součástí dokumentace pro stavební řízení ve smyslu stavebního zákona,
 - bezpečnostní dokumentace podle zákona o prevenci závažných havárií,
 - bezpečnostní listy podle zákona o chemických látkách a chemických přípravcích,
 - doklady prokazující dodržování technických podmínek a návodů vztahujících se k požární bezpečnosti výrobků nebo činností (§ 38 vyhlášky o požární prevenci),
 - rozhodnutí a stanoviska správních úřadů, týkající se požární bezpečnosti při provozovaných činnostech.

Dokumentaci požární ochrany uvedenou pod body 1. až 8. schvaluje statutární orgán právnické osoby nebo jím pověřený vedoucí zaměstnanec, podnikající fyzická osoba nebo její odpovědný zástupce před zahájením činnosti, k níž se dokumentace vztahuje.

Dokumentace požární ochrany uvedená pod body 1. až 8. se kontroluje jednou za rok nebo po každém požáru anebo po každé provedené změně, která měla vliv na její obsah.

Požadavky, stanovené na některé druhy dokumentace požární ochrany, uvedené pod body 1. až 11., mohou být zpracovány do jiné organizační nebo provozní dokumentace vedené právnickou osobou nebo podnikající fyzickou osobou.

Ukládá se takovým způsobem, aby byla dostupná osobám a zaměstnancům jichž se týká, jakož i orgánům státního požárního dozoru. Musí být vedena takovým způsobem, aby v případě požáru bylo možné prokázat plnění povinností, stanovených zákonem.

3.2 Školení a odborná příprava zaměstnanců o požární ochraně

Povinnost školení zaměstnanců o požární ochraně se vztahuje na všechny fyzické osoby, které jsou v pracovním nebo jiném obdobném poměru k právnické osobě nebo podnikající fyzické osobě. Školení se provádí zvlášť pro vedoucí zaměstnance a pro ostatní zaměstnance.

Pro fyzické osoby, které se příležitostně zdržují na pracovištích právnických osob nebo podnikajících fyzických osob, se školení o požární ochraně zabezpečuje, jestliže tyto osoby vykonávají činnosti se zvýšeným požárním nebezpečím nebo s vysokým požárním nebezpečím nebo přicházejí do styku s těmito činnostmi.

Školení zaměstnanců se provádí pro zaměstnance, kteří přímo vykonávají činnosti se zvýšeným požárním nebezpečím nebo s vysokým požárním nebezpečím a dále pro ty, kteří se mohou vyskytovat na pracovištích, kde se provozují činnosti se zvýšeným požárním nebezpečím nebo s vysokým požárním nebezpečím nebo kterých se mohou dotýkat podmínky požární bezpečnosti, stanovené pro činnosti se zvýšeným požárním nebezpečím nebo s vysokým požárním nebezpečím. Současně nesmí být opomenuta řídicí linie vedoucích zaměstnanců.

Školení zaměstnanců o požární ochraně se provádí při nástupu do zaměstnání a při každé změně pracoviště nebo pracovního zařazení zaměstnance, pokud se tím mění i obsah jeho předchozího školení o požární ochraně.

Školení se opakuje nejméně jednou za 2 roky.

Školení vedoucích zaměstnanců o požární ochraně se provádí při nástupu do funkce.

Školení se opakuje jednou za 3 roky.

Školení osob, pověřených zabezpečováním požární ochrany v době sníženého provozu a v mimopracovní době, se zabezpečuje před zahájením činnosti a opakuje se nejméně jednou za rok.

Školení osob, které vykonávají činnosti se zvýšeným požárním nebezpečím a s vysokým požárním nebezpečím na pracovištích právnických osob nebo podnikajících fyzických osob a nejsou k nim v pracovním poměru nebo obdobném pracovním vztahu, se provádí v rozsahu školení zaměstnanců.

Školení o požární ochraně pro osoby, které se příležitostně zdržují na pracovištích právnických osob nebo podnikajících fyzických osob provozujících činnosti se zvýšeným požárním nebezpečím nebo s vysokým požárním nebezpečím, nebo které s těmito činnostmi

přicházejí do styku, se zabezpečuje v nezbytném rozsahu a způsobem stanoveným provozovatelem těchto činností v dokumentaci požární ochrany.

Odborná příprava zaměstnanců zařazených do preventivních požárních hlídek se provádí před zahájením činnosti se zvýšeným požárním nebezpečím nebo s vysokým požárním nebezpečím. U opakovaných činností se provádí nejméně jednou za rok.

Na odbornou přípravu osob, které jsou zařazeny do preventivních požárních hlídek a nejsou zaměstnanci právnické osoby nebo podnikající fyzické osoby, se vztahují stejné požadavky jako na odbornou přípravu zaměstnanců zařazených do preventivních požárních hlídek.

Odborná příprava preventistů požární ochrany se provádí před zahájením jejich činnosti a opakuje se nejméně jednou za rok.

Rozsah a obsah školení a odborné přípravy určuje právnická osoba nebo podnikající fyzická osoba tematickým plánem a časovým rozvrhem. Rozsah a obsah musí odpovídat vykonávaným činnostem a pracovním zařazením zaměstnanců.

Znalosti, získané při školení zaměstnanců, odborné přípravě preventivních požárních hlídek a odborné přípravě preventistů požární ochrany, se ověřují v rozsahu a způsobem určeným v dokumentaci požární ochrany, např. v dokumentaci o školení a odborné přípravě preventivních požárních hlídek a preventistů požární ochrany.

4

4.1 Úkoly státního požárního dozoru

- *územní a stavební řízení*
- *odborné činnosti*
- *kontrolní činnosti*

Státní požární dozor se vykonává jako:

- kontrola dodržování povinností stanovených předpisy o požární ochraně (jedná se o průběžný dohled státu nad dodržováním povinností),
- posuzování dokumentace zpracované dle stavebního zákona (posuzuje se dokumentace ke stavbě ve smyslu stavebního zákona),

- ověřování, zda byly dodrženy podmínky požární bezpečnosti staveb (ověřuje se provedení stavby v souladu s ověřenou projektovou dokumentací v rámci stavebního řízení),
- schvalování posouzení požárního nebezpečí činností s vysokým požárním nebezpečím,
- zjišťování příčin vzniku požáru (zjišťuje se nejen příčina požáru ale také kdo je odpovědný za vzniklý požár, tzn. za vzniklou škodu, přičemž se postupuje v součinnosti s Policií ČR),
- kontrola připravenosti a akceschopnosti jednotek požární ochrany (jedná se o průběžný dohled státu nad dodržováním povinností u jednotek požární ochrany obcí a podniků),
- ukládání opatření k odstranění zjištěných nedostatků a kontrola plnění těchto opatření (uplatňuje se při kontrolní činnosti).

4.2 Orgány vykonávající státní požární dozor

- *kompetence, druhy opatření*

Dotčenými orgány státní správy na úseku požární ochrany a orgány vykonávající státní požární dozor jsou:

- místně příslušný **hasičský záchranný sbor kraje** s výjimkou posuzování výrobků a funkčnosti systémů vyhrazených požárně bezpečnostních systémů,
- **Ministerstvo vnitra – generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR** pouze posuzováním dokumentace podle stavebního zákona a ověřováním dodržení podmínek požární bezpečnosti staveb u staveb, které se mají uskutečnit na území dvou nebo více krajů, nebo u staveb, které si vyhradí.

Příslušníci pověřeni plněním úkolů na úseku požární ochrany jsou povinni zachovávat mlčenlivost o skutečnostech, které v obecném zájmu nebo v zájmu zúčastněných osob mají zůstat utajeny před nepovolanými osobami. Povinnost mlčenlivosti trvá i po skončení pracovního poměru nebo po splnění úkolu.

Příslušníci jsou oprávněni provádět potřebná zjištění a služební úkony, nahlížet do příslušné dokumentace a požadovat potřebnou součinnost. Při provádění úkonů jsou

oprávnění ke vstupu do objektů a zařízení, ke vstupu na nemovitost na dobu nutnou k řádnému provedení těchto činností.

5

5.1 Organizace, působnost a úkoly HZS ČR

- *postavení, působnost a úkoly MV-GŘ HZS ČR*
- *postavení, působnost a úkoly HZS krajů*
- *územní odbory, stanice a jednotky HZS krajů*
- *operační a informační střediska HZS ČR*

Hasičský záchranný sbor České republiky

Organizace, působnost a úkoly HZS ČR jsou stanoveny zákonem č. 238/2000 Sb., o Hasičském záchranném sboru České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o HZS ČR“). Dále zákon stanoví, že ve sboru působí příslušníci ve služebním poměru a stanoví práva a povinnosti těchto příslušníků. Zákon stanoví, že HZS ČR je složen z generálního ředitelství HZS ČR, 14 HZS krajů, střední odborné a vyšší odborné školy. Dále opravňuje generální ředitelství HZS ČR a HZS krajů zřizovat svá vzdělávací, technická a účelová zařízení.

MV-generální ředitelství Hasičského záchranného sboru České republiky

Zákon o HZS ČR stanoví, že generální ředitelství HZS ČR je součástí Ministerstva vnitra (je jedním z útvarů MV), v jeho čele stojí generální ředitel, který řídí 14 HZS krajů. Toto řízení je založeno jako metodické, s prvky přímého řízení. MV-GŘ HZS ČR plní úkoly ministerstva vnitra na úseku požární ochrany vyplývající ze zákona č. 133/1985 Sb., ale i další úkoly vyplývající z jiných zákonů, zejména ze zákona č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a změně některých zákonů ve znění pozdějších předpisů a zákona č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon).

Hasičské záchranné sbory krajů

HZS krajů jsou samostatnými organizačními složkami státu (mají vlastní právní subjektivitu) a jsou napojeny na rozpočtovou kapitolu Ministerstva vnitra. Řídí v kraji výkon požární ochrany a ochrany před dalšími mimořádnými událostmi, zabezpečují řadu úkolů

státní správy s působností v požární ochraně, integrovaném záchranném systému, krizovém řízení, civilním nouzovém plánování a ochraně obyvatelstva. V jejich čele stojí ředitel.

Územní odbory, stanice a jednotky HZS krajů

HZS krajů se člení na územní odbory (zpravidla bývalé HZS okresů), které vykonávají na území okresů nebo větším (některé územní odbory jsou slučovány) správní a organizační činnosti jménem HZS kraje (protože jsou jeho organizačním článkem, tedy nemají právní subjektivitu). Na územních odborech HZS krajů se zatím soustřeďuje vlastní operační řízení pro dané území (většinou okres) a jsou u nich funkční operační střediska, která se ale postupně utlumují a převádí na krajskou úroveň.

Základním článkem HZS ČR jsou stanice HZS krajů. Na území ČR je jich 238 a až na výjimky jsou v obcích s rozšířenou působností. Na stanicích jsou dislokovány jednotky HZS krajů (mají zde výjezdovou, technickou a sociální základnu). Pod pojmem jednotka HZS kraje je třeba si představit síly a prostředky HZS ČR určené k výjezdu k mimořádným událostem. Dle velikosti se jednotky dělí na čtyři (2 a více družstev), družstvo (6 hasičů s technikou), družstvo o sníženém početním stavu (4 hasiči s technikou) a skupinu (2 - 3 hasiči s technikou). Nejběžněji využívané je družstvo o sníženém početním stavu - tyto síly a prostředky jsou základním systémovým prvkem plošného pokrytí území krajů jednotkami požární ochrany. Pro účely mezikrajové pomoci při rozsáhlých mimořádných událostech a pro mezinárodní pomoc se zřizuje speciální jednotka požární ochrany zvaná odřad, která se může skládat z jednotek požární ochrany, složek IZS a odborníků (fyzických osob).

Operační a informační střediska HZS ČR

Operační a informační střediska (dále jen „OPIS“) zřizuje MV-GŘ HZS ČR a HZS krajů. HZS krajů pro území kraje zřizují krajské OPIS a popř. další územně příslušná OPIS pro vymezené části kraje. Síť územně příslušných OPIS dříve kopírovala teritorium okresů, ale v současné době jsou již tato OPIS pozvolna slučována a centralizována. Jsou vybavena technickým zařízením s nepřetržitou obsluhou pro příjem tísňových volání na linku 150 (a u krajských OPIS i 112). Obsluha OPIS (operační důstojníci a operační technici) zabezpečuje nejen vyhodnocení přijatých tísňových volání a vyslání potřebných sil a prostředků jednotek požární ochrany k oznámené mimořádné události, ale zabezpečuje i tzv. operační úroveň řízení, což je mj. koordinace nasazování sil a prostředků, informační podpora veliteli zásahu a zprostředkování plnění jeho požadavků, které vznese z místa zásahu.

5.2 Síly a prostředky požární ochrany mimo HZS ČR

- *sbory dobrovolných hasičů a jednotky SDH obcí*
- *profesionální a dobrovolné jednotky HZS podniků*
- *požární hlídky*

Sbory dobrovolných hasičů a jednotky SDH obcí

Jednotka sboru dobrovolných hasičů obce (dále jen „jednotka SDH obce“) je zřizována obcí jako její organizační složka pro zabezpečení území obce před požáry a jinými mimořádnými událostmi. Zřízení jednotky SDH obce je zakotveno v zákoně o požární ochraně, a obce mohou mít i několik jednotek sboru dobrovolných hasičů. Financování jednotky SDH obce provádí obec ze svého rozpočtu za využití příspěvků z kraje a ze státního rozpočtu formou účelových dotací.

Členové jednotek SDH obcí svou činnost v jednotce zpravidla nevykonávají jako své zaměstnání. Členové těchto jednotek (jako organizační složky obce) jsou většinou (ale není to podmínkou ani pravidlem) zároveň i členy občanských sdružení působících na úseku požární ochrany, mezi něž patří Sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezska s nejmasovější členskou základnou (včetně dětí i starších osob) kolem 300 tisíc osob, Česká hasičská jednota (asi 4 100 členů) a Moravská hasičská jednota (asi 3 500 členů). Tato občanská sdružení vykonávají obecně prospěšnou činnost jak v oblasti výchovy a přípravy nových potencionálních hasičů z řad dětí i mládeže, tak i při rozvíjení hasičských dovedností v rámci soutěží a udržování historických tradic hasičského hnutí. Z právního hlediska je třeba si uvědomit rozdíl mezi „Sbořem dobrovolných hasičů obce“ jako organizačním článkem výše zmiňovaných občanských sdružení (založených na základě zákona o sdružování občanů) a mezi „jednotkou sboru dobrovolných hasičů obce“ jako organizační složkou obce (zřízenou na základě zákona o PO).

Profesionální a dobrovolné jednotky HZS podniků

Některé právnické osoby či podnikající fyzické osoby mají takovou míru požárního nebezpečí, že je jim HZS ČR ze zákona oprávněn nařídít zřízení jednotky HZS podniku. Její zřízení a druh v podniku určí HZS kraje dle výsledku posouzení požárního nebezpečí, nebo dokumentace zdolávání požáru. Tvoří ji zaměstnanci podniku, kteří tuto činnost vykonávají na plný úvazek v HZS podniku, v případě menšího požárního nebezpečí se připouští vytvořit jednotku sboru dobrovolných hasičů podniku (SDH podniku) se zaměstnanců vykonávajících v podniku jinou práci. Zřízení a provoz těchto jednotek hradí daný podnik. V současné době

existuje kolem 100 profesionálních jednotek HZS podniků a přibližně 250 jednotek SDH podniků, ve kterých působí téměř 5 000 profesionálních a dobrovolných hasičů.

Požární hlídky

Je-li to zdůvodnitelné z hlediska nižšího požárního rizika, může HZS kraje stanovit obci nebo právnické osobě povinnost zřídit místo jednotky SDH obce nebo jednotky SDH podniku požární hlídku. Ta má za úkol především ohlásit mimořádnou událost, zapojit se do záchranných a likvidačních prací zejména prvotními opatřeními (evakuace) a jako subjekt s místní znalostí poskytovat informační podporu veliteli zásahu přijíždějící jednotky PO. Na požární hlídku se vztahují stejná ustanovení právních předpisů jako na jednotku požární ochrany.

5.3 Kategorie jednotek požární ochrany

- *zásahy jednotek SDH obcí mimo území obce*
- *kategorie jednotek PO*

Zákon o požární ochraně dělí jednotky požární ochrany do 6 kategorií z hlediska jejich územní či místní působnosti, dále zda jsou veřejné či podnikové, a pak z hlediska zabezpečení jejich výjezdu (doba výjezdu).

Zásahy jednotek SDH obcí mimo území obce

Zákon o požární ochraně stanoví, že všechny jednotky PO bez ohledu na jejich zařazení mohou být nasazeny i mimo území svého zřizovatele. Základním kritériem pro rozdělení jednotek SDH obcí do kategorií je skutečnost, zda jsou k zásahům i mimo území svého zřizovatele předurčeny plánovaně anebo je s nimi plánovaně počítáno pouze pro katastr vlastní obce. Obce, které zřizují jednotky SDH obce s územní působností větší, než je území vlastní obce, zákon o požární ochraně označuje jako „**vybrané obce**“ a uvedené jednotky PO názvem „**jednotky SDH vybraných obcí**“. Na činnost těchto jednotek jsou poskytovány dotace ze státního rozpočtu.

Kategorie jednotek PO

Pro účely plošného pokrytí se jednotky požární ochrany dělí na jednotky:

a) s územní působností zasahující i mimo území svého zřizovatele

- kategorie **JPO I** - jednotka hasičského záchranného sboru kraje s územní působností zpravidla do 20 minut jízdy z místa dislokace a dobou výjezdu do 2 minut,
- kategorie **JPO II** - jednotka sboru dobrovolných hasičů obce s členy, kteří vykonávají službu jako svoje hlavní nebo vedlejší povolání, s územní působností zpravidla do 10 minut jízdy z místa dislokace a dobou výjezdu do 5 minut,
- kategorie **JPO III** - jednotka sboru dobrovolných hasičů obce s členy, kteří vykonávají službu v jednotce požární ochrany dobrovolně, s územní působností zpravidla do 10 minut jízdy z místa dislokace a dobou výjezdu 10 minut.

b) s místní působností zasahující na území svého zřizovatele

- kategorie **JPO IV** - jednotka hasičského záchranného sboru podniku s dobou výjezdu do 2 minut,
- kategorie **JPO V** - jednotka sboru dobrovolných hasičů obce s členy, kteří vykonávají službu v jednotce požární ochrany dobrovolně s dobou výjezdu do 10 minut,
- kategorie **JPO VI** - jednotka sboru dobrovolných hasičů podniku s dobou výjezdu do 10 minut.

V dohodě se zřizovatelem mohou být tyto jednotky využívány k zásahům i mimo svůj územní obvod.

5.4 Vzdělávací a metodické úkoly HZS ČR

- *odborná příprava a způsobilost hasičů*
- *zdravotní způsobilost*
- *usměrňování výkonu služby*

Odborná příprava a způsobilost hasičů

Podmínky pro získávání odborné způsobilosti a způsoby odborné přípravy příslušníků HZS ČR, zaměstnanců v jednotkách HZS podniků a SDH podniků a členů jednotek SDH obcí jsou stanoveny v § 72 zákona o požární ochraně a v § 34 až 40 vyhlášky č. 247/2001 Sb., o organizaci a činnosti jednotek požární ochrany, ve znění vyhlášky č. 226/2005 Sb.

Odborná příprava zahrnuje teoretickou přípravu, praktický výcvik, tělesnou přípravu a taktická cvičení. Je prováděna za účelem:

- a) splnění podmínek odborné způsobilosti pro výkon zastávané funkce v jednotce PO, které se ověřují zkouškou a prokazují osvědčením,
- b) získání specializace k výkonu speciální činnosti (např. pro práce ve výšce a nad volnou hloubkou, obsluha motorových pil),
- c) zrychlení získání praktických zkušeností u nováčků, začleňovaných do jednotek PO,
- d) udržování a prohlubování potřebných znalostí a dovedností hasičů formou
 - pravidelné odborné přípravy v době výkonu služby,
 - fyzické přípravy, jako povinné, každoročně ověřované součástí pracovní náplně a pracovní doby všech příslušníků HZS ČR,
 - vytváření podmínek pro požární sport a organizováním soutěží v požárním sportu a soutěží s prvky záchranářských činností.

Na zabezpečování odborné přípravy se podílí školská zařízení (VŠB-TU v Ostravě, SOŠ PO a VOŠ PO Frýdek-Místek) a vzdělávací zařízení požární ochrany, kterými jsou zejména odborná učiliště požární ochrany MV-generálního ředitelství HZS ČR a Institut ochrany obyvatelstva Lázně Bohdaneč.

Rozhodující podíl odpovědnosti za odbornou způsobilost a přípravu mají:

- MV-GŘ HZS ČR ve věcech všeobecné metodiky a odborné způsobilosti profesionálních příslušníků a zaměstnanců jednotek PO a vybraných skupin členů jednotek PO (velitelé, strojníci a technici speciálních služeb všech jednotek PO),
- HZS krajů směrem k velitelům a strojníkům jednotek SDH obcí a SDH podniků,
- velitelé jednotek HZS podniků vzhledem k zaměstnancům jejich podniku.

V rámci své metodické odpovědnosti vydává MV-GŘ HZS ČR, obvykle formou pokynů generálního ředitele a náměstka ministra vnitra (dále jen „pokyny“), následující interní akty z oblasti odborné způsobilosti a přípravy:

- normy znalostí, kterými stanovuje minimální požadavky na znalosti a dovednosti hasičů, které jsou nezbytné pro výkon jejich funkce a splnění úkolů stanovených jednotkám PO. Normy znalostí stanovují jednotný základ pro přípravu a posuzování osnov kurzů, pro přípravu plánů pravidelné odborné přípravy a pro vydávání konspektů odborné přípravy,

- pokyny k odborné způsobilosti příslušníků HZS ČR i zaměstnanců HZS podniků, které stanovují zásady k získávání ověřování a osvědčování odborné způsobilosti pro příslušnou funkci nebo služební zařazení a příslušné odborné kurzy,
- pokyny, které stanovují systém odborné přípravy v jednotkách SDH obcí nebo podniků,
- učební osnovy odborných i specializačních kurzů,
- konspekty a teze odborné přípravy, které jsou metodickou pomůckou pro provádění pravidelné odborné přípravy,
- pokyny, které stanovují základní zaměření pravidelné odborné přípravy ve všech jednotkách PO v příslušném roce,
- pokyny, které stanovují provádění prověřovacích a taktických cvičení prováděných jednotkami PO a v součinnosti s IZS,
- pokyny, které stanovují provádění tělesné přípravy příslušníků HZS ČR a ověřování jejich fyzické způsobilosti,
- pokyny k provádění sportovních soutěží organizovaných v rámci HZS ČR,
- pravidla požárního sportu, která stanovují provádění jednotlivých disciplín a hodnocení dosažených výkonů,
- pravidla soutěží organizovaných ve cvičeních s prvky záchranařských činností, například ve vyprošťování zraněných osob z havarovaných vozidel,
- pokyny k provádění mistrovství HZS ČR v požárním sportu a ostatních sportů zařazených do tzv. služební tělesné přípravy a k zabezpečení reprezentace hasičů ČR na mezinárodních soutěžích.

Zdravotní způsobilost

Zdravotní způsobilost příslušníků HZS ČR se posuzuje a platí pro ni ustanovení zákona o Hasičském záchranném sboru ČR a zákona o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů.

Zdravotní způsobilost členů jednotek HZS podniků, jednotek SDH obcí a jednotek SDH podniků se posuzuje dle nařízení vlády č. 352/2003 Sb., o posuzování zdravotní způsobilosti zaměstnanců jednotek hasičských záchranných sborů podniků a členů jednotek sborů dobrovolných hasičů obcí nebo podniků (dále jen „nařízení“).

Při tvorbě nařízení bylo přihlédnuto ke skutečnosti, že požadavky na zdravotní způsobilost členů nebo zaměstnanců podniků nemohou být naprosto stejné jako u příslušníků HZS ČR, protože výchozí pozice není srovnatelná. Pro členy jsou požadavky na zdravotní způsobilost stanoveny tak, aby ze služby v jednotkách dobrovolných hasičů nebyl ze zdravotních důvodů zbytečně vyřazován příliš velký počet osob, a při tom byl zajištěn jejich standardní zdravotní stav a jeho pravidelná kontrola.

Zaměstnanci podniků a členové jednotek SDH podniků byli podřizováni zdravotním preventivním prohlídkám i před tímto nařízením. Podniky již preventivní zdravotní prohlídky zajišťovaly nebo jim byly nařizovány orgánem ochrany veřejného zdraví podle směrnice Ministerstva zdravotnictví PP-265-20.11.67, o posuzování zdravotní způsobilosti k práci, ve znění pozdějších předpisů.

Zdravotní způsobilost členů jednotek PO se posuzuje při preventivních zdravotních prohlídkách - vstupních, periodických, mimořádných a výstupních. Rozsah vyšetření je určen obecně v závislosti na pracovní zátěži hasičů podle vykonávané činnosti odpovídající zastávané funkci, kterou udává příloha č. 1 nařízení v kategoriích I až IV. Kategorie mají za účel odstupňovat zdravotní hodnocení a je v nich uvedena stručná charakteristika činnosti hasiče v určité funkci, aby si vyšetřující lékař udělal představu o charakteru pracovní zátěže hasiče. Členové jednotek SDH obcí jsou zařazeni v kategorii IV. Zvláštní pozornost při hodnocení zdravotní způsobilosti je věnována členům - nositelům dýchací techniky, kteří jsou hodnoceni podle kategorie I. Jejich vyšetření je však obsahově i termínově odlišné (u vstupních prohlídek) od zaměstnanců podniků. Nositel dýchací techniky je chápán nejen tak, že používá uvedený ochranný prostředek, ale především jako člen, který pracuje při zásahu v podmínkách náročnějších na zdravotní stav (malá viditelnost, horko, prach, velké zatížení plic a oběhového aparátu, stres).

Periodické zdravotní prohlídky jsou vyžadovány tak, aby je bylo možné spojit s preventivními prohlídkami hrazenými ze zdravotního pojištění. Výstupní preventivní zdravotní prohlídka se týká pouze členů, kteří vykonávají službu v jednotce jako své zaměstnání, před skončením pracovního nebo jiného obdobného poměru. Jejím účelem je zjistit takové změny zdravotního stavu, u kterých lze předpokládat, že k nim došlo vlivem činnosti související s výkonem funkce v jednotce PO.

Usměrňování výkonu služby

V jednotce HZS kraje a jednotce HZS podniku působí chemická služba, strojní služba, spojová služba, informační služba a technická služba.

Plnění úkolů speciálních služeb v určených jednotkách PO je v základu stanoveno vyhláškou č. 247/2001 Sb., o organizaci a činnosti jednotek požární ochrany, ve znění vyhlášky č. 226/2005 Sb. Pro usměrňování výkonu v těchto službách jsou vydávány tzv. „řády výkonu služby“ a úkoly jednotka PO zabezpečuje podle „řádu“. Řády výkonu služeb musí vycházet a navazovat na základní, formou pokynů vydané dokumenty, kterými jsou:

- Bojový řád jednotek PO, který stanovuje taktické postupy při zásazích, související zásady bezpečnosti práce apod.,
- Cvičební řád jednotek PO, který stanovuje jednotné postupy při provádění bojových rozvinutí při výcviku a při zásahu.

Řády výkonu služeb upravují jednotný výkon služeb a stanoví základní úkoly při zabezpečení provozuschopnosti, používání, zkoušení a kontrolách, údržbě a skladování věcných prostředků jednotlivých služeb. Řády vymezují v některých případech také jednotné používání prostředků služeb u zásahu při likvidaci požárů a mimořádných událostech. K plnění úkolů speciálních služeb podle řádů určuje příslušný ředitel HZS kraje (HZS podniku) příslušníky HZS ČR nebo občanské zaměstnance v souladu s organizačním řádem.

Pokud se s problematikou jednotlivých služeb setkávají jednotky SDH obcí, řídí se příslušnými pokyny vydanými MV-GŘ HZS ČR, které jsou pro tyto jednotky v oblasti služeb závazné. HZS ČR organizuje pro jejich potřeby příslušná s řády související školení, instrukčně metodická zaměstnání a praktický výcvik.

6

6.1 Plošné pokrytí území ČR jednotkami požární ochrany

- *nařízení krajů k plošnému pokrytí území krajů*
- *požární poplachové plány krajů*

Plošné pokrytí území ČR jednotkami PO

Všechny jednotky PO jsou organizovány na základě zákona o požární ochraně tak, aby zajistily tzv. plošné pokrytí území celé republiky. Poskytnutí pomoci jednotkami PO není na celém území stejné, ale v závislosti na vyhodnoceném požárním nebezpečí každého z katastrálních území. Poskytnutí pomoci jednotkami PO je organizováno tak, aby k ní došlo

v době od 7 minut do 20 minut od vyhlášení poplachu předurčeným jednotkám PO podle následující tabulky uvedené jako příloha zákona o požární ochraně:

Základní tabulka plošného pokrytí		
Stupeň nebezpečí území obce		Počet jednotek PO a doba jejich dojezdu na místo zásahu
I	A	2 JPO do 7 min a další do 1 JPO do 10 min
	B	1 JPO do 7 min a další do 2 JPO do 10 min
II	A	2 JPO do 10 min a další do 1 JPO do 15 min
	B	1 JPO do 10 min a další do 2 JPO do 15 min
III	A	2 JPO do 15 min a další do 1 JPO do 20 min
	B	1 JPO do 15 min a další do 2 JPO do 20 min
IV	A	1 JPO do 20 min a další do 1 JPO do 25 min

Poznámka: 1 JPO - jedna jednotka PO; 2 JPO - dvě jednotky PO; min - minut.

Předurčené jednotky jsou jednotky HZS krajů a jednotky SDH obcí s místní a územní působností. Pokud je to možné a existuje k tomu vůle u podniků, využívají se k plošnému pokrytí i jednotky HZS podniků. Tabulkou je zaručena pomoc nejen v čase, ale i ve velikosti sil a prostředků jednotek PO. Uvedený systém jednotek PO zaručuje, že počet jednotek PO zabezpečujících zásahy na jednotlivých katastrálních územích je optimalizován.

Nařízení krajů k plošnému pokrytí území krajů

Kraje odpovídají za požární ochranu realizovanou plošným pokrytím území kraje jednotkami PO a vydávají proto nařízení, kterými jsou vytvářeny podmínky pro zabezpečení plošného pokrytí území kraje jednotkami PO a další nařízení, kterými jsou zabezpečovány potřebné zdroje vody apod.

Požární poplachové plány krajů

Společně s výše uvedenými nařízeními o vytvoření podmínek pro plošné pokrytí je obvykle vydáván požární poplachový plán kraje, který je v podstatě přehledem jednotek a jejich předurčením pro území a obsahuje i další potřebné údaje. Tento dokument je nejdůležitějším dokumentem pro operační a informační střediska HZS ČR, neboť je v něm stanoveno, které jednotky se pro případ požáru či jiné mimořádné události v té či oné

konkrétní obci plánovitě vysílají na místo zásahu. Tento dokument je vydáván formou nařízení kraje, což je forma právního předpisu, aby byla zdůrazněna jeho závaznost.

S nepříliš utěšenou ekonomickou situací se počty jednotek PO zařazených do plošného pokrytí spíše snižují. O počtech vyjíždějících hasičů je možné uvést přesnější čísla jen u profesionálních hasičů, u dobrovolných jednotek lze počty členů odhadovat na základě toho, že vyjíždějící jednotka má mít alespoň 4 osoby tedy snížený stav. Počet vyjíždějících členů jednotky SDH obce (zejména kategorií JPO V) nezřídka závisí na denní době. Nejvíce členů vyjíždí večer a v noci, během dne mají problémy s uvolňováním ze zaměstnání či pracují mimo svoji obec.

Ke konci roku 2007 disponují HZS krajů 237 jednotkami PO zajišťovanými 6 529 hasiči (směnnost), reálně působících jednotek SDH obcí kategorie JPO II je 184, 1 358 jednotek kategorie JPO III. Do plošného pokrytí bude rozhodující zařazení téměř 5 800 jednotek kategorie JPO V, jejichž akceschopnost je z výše uvedených důvodů někdy problematická.

Technické vybavení profesionálních a zejména dobrovolných hasičů je morálně i fyzicky opotřebované, celkový deficit k roku 2007 se odhaduje na více než 10 mld. Kč. Základní technika (především cisternové automobilní stříkačky - CAS) je morálně i fyzicky zastaralá z důvodu proslé životnosti (průměrné stáří 12,5 roku u HZS ČR, 23 let u SDH obcí), více jak 40 % CAS u HZS krajů a 90% CAS u SDH obcí je starší 16 let, tj. krajní životnosti po generálních opravách, a neměla by se z důvodů bezpečnosti objevovat na silnicích. Speciální technika pro záchranné a likvidační práce při chemických a ekologických haváriích chybí. Více jak 70 % zásahů jednotek PO tvoří zásahy vyžadující záchranné práce. Základní požární technika již dávno není jen pro hašení požárů, ale kromě ní je nutná technika speciální.

6.2 Mezikrajská a mezinárodní spolupráce v požární ochraně

- *statistiky požární ochrany*

Mezikrajská a mezinárodní spolupráce v požární ochraně

HZS krajů si navzájem vypomáhají při velkých mimořádných událostech vysíláním odřadů (každý HZS kraje je schopen vyslat do čtyř hodin odřad o cca 25 hasičích, existují odřady požární, povodňové, chemické a speciální), případně zálohováním požárních stanic sousedního kraje, které vyslaly své jednotky k velké mimořádné události. Tato spolupráce je zakotvena v součinnostních dohodách sousedících HZS krajů, tyto dohody by měly být

součástí požárního poplachového plánu kraje. Častější spolupráce je méně formálního charakteru a realizují ji přes hranice kraje OPIS obou HZS krajů v rámci plošného pokrytí; dvě sousedící obce a jejich jednotky SDH obce hranice krajů neomezují při pomoci.

Složitější je obdobná výpomoc na úrovni státních jednotek PO přes mezistátní hranice. K tomu je nutná dohoda mezi sousedícími územně správními celky, v případě ČR takové dohody uzavírají kraje. Vzájemná výpomoc skutečně existuje a zejména v některých pohraničních pohořích a hůře dostupných oblastech má značný význam. Úzká spolupráce existuje zejména mezi HZS ČR a polskými a slovenskými hasičskými sbory, v rámci které byly vydány společné metodické pokyny, které rozpracovávají mezistátní smlouvy o přeshraniční pomoci. HZS ČR se pravidelně účastní společných mezinárodních cvičení v zahraničí a obdobná cvičení pořádá i v tuzemsku, zejména v příhraničních krajích.

Určitou formou spolupráce jsou také sportovní akce hasičů. Ve vnitrostátním i mezinárodním rámci se organizuje celá řada soutěží i mistrovství v požárním sportu, hasičských či záchranářských odbornostech (např. vyprošťování z havarovaných vozidel). MV-GŘ HZS ČR požární sport podporuje nejen proto, že zvyšuje odbornou a fyzickou připravenost hasičů, ale účast dobrovolných hasičů na těchto soutěžích má význam jako kolektivizující prvek a ocenění jejich činnosti. Hasičské soutěže jsou také vítanou příležitostí předávat si navzájem zkušenosti a navázat potřebné kontakty.

Statistiky požární ochrany

MV-GŘ HZS ČR provozuje a garantuje od roku 1992 PC program Statistické sledování událostí (dále jen „SSU“), který umožňuje sběr a zpracování souboru údajů o požární ochraně a integrovaném záchranném systému. Program SSU splňuje legislativou dané požadavky, a to zejména:

- evidovat a vyhodnocovat všechny požáry a další mimořádné události, ke kterým vyjíždějí jednotky PO,
- podchytit veškerou činnost jednotky PO u zásahu, její časové zaneprázdnění a použití techniky,
- zachovat návaznost na odvětvovou klasifikaci ekonomických činností, odpovídající odvětvové klasifikaci Evropských společenství (NACE), ale také na statistiky Policie ČR, Českého statistického úřadu apod.,

- poskytnout okamžitě objektivní informace pro odbornou i laickou veřejnost, při zachování výstupů jak ve formě přehledných tabulek, tak ve formě výstupních dat vytříděných podle individuálně zadaných podmínek,
- poskytnout podklady k ekonomickým rozhodnutím a srovnáním údajů se zahraničím.

SSU slouží GŘ HZS ČR a jednotlivým HZS krajů a hl. m. Prahy zejména pro optimalizaci operačního řízení, pro systemizaci a plošné pokrytí jednotkami PO a pro rozhodování v oblasti ekonomických analýz. Protože vychází i z poznatků zásahů všech složek IZS, slouží i těmto složkám v rozhodovacích procesech.

Do SSU zadávají informace velitelé zásahů likvidujících mimořádné události a jejich následky, pracovníci operačních středisek a pracovníci zabývající se zjišťováním příčin vzniku požárů.

V SSU je více než 200 položek různých druhů, které je možné jakkoli kombinovat. Celkově jsou za dobu sledování událostí v databázi desítky miliony údajů, s nimiž se aktivně pracuje. Jen od roku 2000 do roku 2007 likvidovaly jednotky PO v České republice (často ve spolupráci s dalšími složkami IZS) téměř 0,8 miliónu mimořádných událostí. Za toto období bezprostředně zachránily nebo evakovaly téměř 180 000 osob (to se rovná např. počtu obyvatel města Liberec) a jen při požárech uchránily materiální hodnoty za více než 52 miliard Kč.

Základní výstupy z SSU vydává MV-GŘ HZS ČR formou Statistické ročenky za kalendářní rok. Tato ročenka je pravidelně počátkem 2. čtvrtletí kalendářního roku zveřejňována v odborném časopise požární ochrany, integrovaného záchranného systému a ochrany obyvatelstva „112“.

Na základě údajů programu SSU poskytuje GŘ HZS ČR pravidelně jedenkrát ročně některé statistické údaje pro World Fire Statistics Centre v Londýně. Jde o údaje srovnatelné s některými dalšími zeměmi světa. Údaje slouží pro „OSN - Komisi pro lidská sídla“ k dalšímu využití a také jednotlivým zemím např. pro srovnání sledovaných ukazatelů. Údaje slouží také pro komerční sféru, mají význam zejména pro pojišťovny a mezinárodní zajišťovny.

Předpokládá se rovněž, že metodika ČR pro sledování některých statistických údajů z katastrof či mimořádných událostí, by mohla být pro evropské země předmětem zájmu při sjednocování terminologie a vypracování jednotného výkladového slovníku. Některé návrhy byly již předloženy na jednání Asociace hasičských důstojníků (FEU) evropských zemí a projednány na konferenci společné s CTIF v roce 2005. Cílem je pokračovat ve sjednocení

některých terminologií, metodik a postupně vytvářet evropskou databázi pro společně dohodnuté ukazatele.

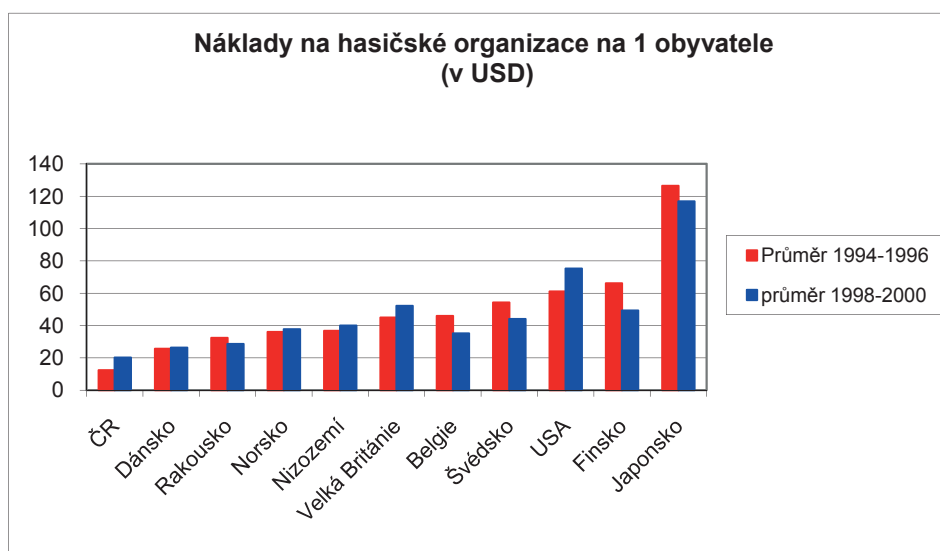
6.3 Zdroje financování požární ochrany

- vybrané údaje z rozpočtové kapitoly Ministerstva vnitra;
- pojišťovny a požární daň

Zdroje financování požární ochrany

Financování požární ochrany je vícezdrojové. Podílí se na něm veřejné rozpočty, nejvíce státní rozpočet financováním HZS ČR a obce financováním jednotek SDH obcí. Stát dále přispívá obcím neinvestičními dotacemi na udržení akceschopnosti jednotek PO, odbornou přípravu, věcné vybavení a zásahy mimo území obce a v omezené míře i investičními dotacemi na nákup nové požární techniky. Právnícké a podnikající fyzické osoby se na financování požární ochrany podílejí komplexním zabezpečením jednotek HZS podniků, nesou také náklady na některá nařízená preventivní opatření. Prostředky vynakládané na požární ochranu v porovnání s vyspělými státy je možné srovnat na následujícím grafu.

Graf č. 1

Pozn.: Odezvou na teroristický útok v USA 11. září 2001 bylo razantní zvýšení rozpočtu hasičů

Vybrané údaje z rozpočtové kapitoly Ministerstva vnitra

Rozhodující část nákladů na požární ochranu v ČR nese stát potažmo rozpočtová kapitola Ministerstva vnitra. Při posuzování následujících údajů je třeba mít na paměti, že HZS ČR zajišťuje také úkoly v oblasti ochrany obyvatelstva (včetně prostředků), integrovaného záchranného systému, krizového řízení a civilního nouzového plánování. Celkové rozpočtové výdaje HZS ČR v roce 2007 činily 8,255 mld. Kč.

Z rozpočtové kapitoly Ministerstva vnitra jsou každoročně uvolňovány dotace pro zabezpečení akceschopnosti jednotek SDH obcí včetně obměny základní zásahové požární techniky. Oproti částkám uvolňovaným do roku 2006 došlo od roku 2007 ke značnému zvýšení těchto částek a byly zavedeny i další dotační tituly, např. pro rok 2008 je uvolněno 100 mil. Kč pro neinvestiční výdaje jednotek SDH obcí souvisejících se zajištěním jejich akceschopnosti (dříve v průměru 53 mil. Kč), 100 mil. Kč na obměnu základní zásahové požární techniky (dříve v průměru 10 mil. Kč), 200 mil. Kč pro obměnu cisternových automobilových stříkaček, které po 5 letech užívání u HZS ČR budou předány do užívání jednotkám SDH obcí, mimořádný dotační titul ve výši 300 mil. Kč pro jednotky kategorie JPO V na pořízení ochranných oděvů pro hasiče a zásahové hasičské obuvi.

Pojišťovny a požární daň

Mezi zdroji k financování požární ochrany výrazně chybí spoluúčast pojišťovacího sektoru, který přitom na práci hasičů určitým způsobem profituje.

V období mezi světovými válkami byla v tehdejším Československu otázka financování požární ochrany řešena v roce 1935 přijetím zákona 79 o hasičském příspěvku při požárním pojištění. Všechny pojišťovací ústavy a spolky (pojišťovny) české i zahraniční zabývající se pojištěním pro případ požáru dostaly za povinnost odvádět 3 % ze svého hrubého příjmu z požárního pojištění. Tento příspěvek byl odváděn Ministerstvu vnitra k vytváření zvláštního fondu, ze kterého byly peníze poskytovány městům úměrně k tomu, kolik zde bylo vybráno pojišťovnami. Peníze z příspěvku byly používány na nákup a opravu hasičských potřeb obecních i dobrovolných a k podporování těch členů hasičských sborů, působících v tomto obvodu, kteří utrpěli úraz v hasičské službě, nebo onemocněli následkem své profese. Z tohoto fondu byla poskytována podpora pozůstalým, pokud zemřelý významně přispíval k jejich výživě a smrt nastala následkem úrazu, či onemocnění ze služby. Obdobná úprava byla zavedena i v jiných evropských státech. Např. v Německu přežila takzvaná „požární daň“, odváděná pojišťovacími ústavami v sazbách podle rizikovosti území celé dvacáté století a existuje dodnes.

V České republice byla forma požární daně již několikrát navrhována pod názvem „příspěvek pro zábranu škod“, naposledy v roce 2006, ale vždy byla poměrně těsně Poslaneckou sněmovnou ČR zamítnuta. Vzhledem k situaci požární ochrany je to významný problém, jedná se o systémové řešení investičního poddimenzování jednotek PO.

7

7.1 Úkoly orgánů kraje

- *úkoly krajského úřadu*
- *vydávání nařízení kraje k požární ochraně radou kraje*
- *podmínky k zabezpečení požární ochrany*
- *činnost zastupitelstva kraje v oblasti požární ochrany*

Krajský úřad:

- projednává koncepci požární ochrany v kraji,
- vytváří podmínky pro dislokaci a vybavení jednotek hasičského záchranného sboru,
- organizuje s hasičským záchranným sborem kraje požární ochranu v období stavu ohrožení státu a válečného stavu,
- hradí, k zabezpečení plošného pokrytí území kraje jednotkami požární ochrany, náklady jednotkám sborů dobrovolných hasičů vybraných obcí.

Rada kraje:

- vydává nařízením kraje požární poplachový plán kraje,
- stanoví nařízením kraje podmínky k zabezpečení:
 - plošného pokrytí území kraje jednotkami požární ochrany,
 - zdrojů vody k hašení požárů a tyto zdroje určuje,
 - požární ochrany v době zvýšeného nebezpečí vzniku požáru,
 - požární ochrany v budovách zvláštního významu,
 - požární ochrany při akcích, kterých se zúčastňuje větší počet osob.

Kraj:

- projednává roční zprávu o stavu požární ochrany v kraji,

- k zabezpečení plošného pokrytí území kraje jednotkami požární ochrany přispívá hasičskému záchrannému sboru kraje na financování jeho potřeb a obcím na financování potřeb jejich jednotek sborů dobrovolných hasičů obcí.

7.2 Mechanismus dotací na zabezpečení akceschopnosti, pořízení a obnovu požární techniky pro jednotky SDH vybraných obcí

K zabezpečení plošného pokrytí území kraje jednotkami požární ochrany hradí krajské úřady jednotkám SDH vybraných obcí výdaje spojené se zásahy mimo jejich územní obvod. Krajské úřady se dále podílí na financování jejich akceschopnosti a pořízení a obnově techniky.

K těmto účelům vyčleňuje Ministerstvo vnitra účelovou dotaci ve výši cca 100 mil. Kč na rok. Mechanismus rozdělení je následující: MV-GŘ HZS ČR rozdělí na základě informací soustředěných HZS kraji o kategoriích, počtech jednotek SDH obcí a počtech jejich zásahů mimo katastr své obce rozdělení částky mezi kraje. Dotace je poté předána do krajů a je vedena na samostatném účtu pro uvedený účel v rozpočtu krajského úřadu. HZS krajů následně podrobně analyzují údaje o jednotlivých SDH obcích, zejména z hlediska počtu hasičů, kteří procházeli povinnými kursy. Na základě toho předloží ředitel HZS kraje krajskému úřadu rozpis částek pro jednotlivé obce. Krajský úřad může prostředky navýšit (nemůže je celkově snížit) a částky obcím převede na základě rozpisu.

8

8.1 Samostatná působnost obce – úkoly v požární ochraně

- *preventivně výchovná činnost a zabezpečení velkých akcí*

Obec v samostatné působnosti např.:

- zřizuje jednotku sboru dobrovolných hasičů obce a udržuje její akceschopnost,
- zabezpečuje materiální a finanční potřeby jednotky sboru dobrovolných hasičů obce a požární ochrany,
- zabezpečuje a hradí pro členy jednotky sboru dobrovolných hasičů obce preventivní zdravotní prohlídky,
- zpracovává stanovenou dokumentaci požární ochrany,
- zřizuje ohlašovnu požárů a další místa, odkud lze hlásit požár,

- zabezpečuje zdroje vody pro hašení požárů a jejich trvalou použitelnost,
- organizuje preventivně výchovnou činnost,
- obecně závaznou vyhláškou vydává požární řad obce a stanoví podmínky k zabezpečení požární ochrany při akcích, kterých se zúčastní větší počet osob.

8.2 Přenesená působnost obce – úkoly obecních (městských) úřadů

- *účast členů jednotky SDH obce na odborné přípravě*
- *zajišťování úkolů PO při ohrožení státu a válečném stavu*

Účast členů jednotky SDH obce na odborné přípravě

„Členové dobrovolných jednotek požární ochrany jsou povinni se zúčastňovat v určeném rozsahu odborné přípravy. Zúčastňují-li se odborné přípravy členové dobrovolných jednotek požární ochrany ve své pracovní době, považuje se to za překážku na straně zaměstnance z důvodu jiných úkonů v obecním zájmu.“ Toto ustanovení zákona o požární ochraně má usnadnit některým vybraným členům jednotek SDH obce uvolnění pro účast na odborné přípravě formou neplaceného volna, pokud nelze zajistit odbornou přípravu jinak. Ve své podstatě však zaručuje pouze to, že nikdo nemůže použít účast pracovníka na odborné přípravě za důvod výpovědi ze zaměstnání.

K tomu by měl přihlížet obecní úřad při sestavování své jednotky. Má totiž zabezpečovat účast velitelů a strojníků jednotky SDH obce na odborné přípravě k získání odborné způsobilosti a ověření této způsobilosti, a to nejpozději do 12 měsíců od jejich ustavení do funkce. I v případě dobré součinnosti s HZS kraje se lze jen velmi těžko vyhnout určitým kolizím doby odborné přípravy, která se provádí pro více osob, s pracovní dobou některých účastníků. Slova „povinnost zúčastňovat“ jsou chápána jako vyjádření nevyhnutelnosti odborné přípravy a mají význam především jako omezení formálnosti pro výběr členů jednotky SDH obce, nemá smysl zařazovat do jednotky SDH obce osoby, kterým proto zaměstnavatel nevytvoří podmínky.

Za přípravu dalších členů jednotky SDH obce odpovídá velitel jednotky. Témata pravidelné odborné přípravy stanovené velitelem dobrovolné jednotky PO na výcvikový rok dobrovolné jednotky PO vycházejí ze Základního zaměření pravidelné odborné přípravy jednotek PO a příslušníků HZS ČR, který vydává MV-GŘ HZS ČR. Pravidelná odborná příprava v kalendářním roce probíhá v minimálním rozsahu 40 hodin. U jednotek SDH obcí

kategorie JPO II se doporučuje minimálně 40 % (16 hodin) pravidelné odborné přípravy členů dobrovolných jednotek PO vykonávat ve spolupráci s HZS kraje na stanicích HZS kraje.

Zajišťování úkolů PO při ohrožení státu a válečném stavu

Po vzniku profesionální armády je dosud právní situace civilního sektoru pro přípravu na válku poměrně složitá a málo přehledná. Lze však vycházet z několika pramenů a odvodit povinnosti subjektů, působících v požární ochraně takto: „Seznam opatření pro Národní systém reakce na krizi“ předpokládá, že jednotky požární ochrany kat. JPO I až JPO III budou za válečného stavu posíleny pracovními silami, věcnými prostředky a nezbytnými dodávkami pro plnění úkolů požární ochrany. To nečiní problém u JPO I, které jsou v sestavě HZS krajů.

U jednotek požární kategorie JPO IV. až VI. se předpokládá totéž s výjimkou posílení pracovními silami a předpokládá se, že budou vedle požární ochrany na území obce zajišťovat úkoly civilní ochrany.

Občané České republiky mají dle branného zákona (č. 585/2004 Sb.) povinnost tzv. mimořádné služby, tedy postaru podléhají mobilizační povinnosti, pokud jsou vojáky v povinné záloze. Podle branného zákona se považuje zabezpečení úkolů obcí na úseku požární ochrany a zabezpečení nezbytné ochrany obyvatel za důvody důležitého zájmu bezpečnosti České republiky. Vojáka v povinné záloze, u něhož je v zájmu bezpečnosti České republiky důležité, aby mohl dále vykonávat své civilní zaměstnání, lze zprostit výkonu mimořádné služby (dále jen „zproštění“). Žádost o zproštění podává zaměstnavatel vojáka v povinné záloze u krajského vojenského velitelství. S přihlédnutím k výše uvedenému, lze dovodit, že o zproštění výkonu mimořádné služby cestou krajského vojenského velitelství musí požádat:

- a) HZS krajů, HZS podniků a obce, v jejichž jednotce SDH obce působí někteří členové v postavení zaměstnance pro profesionální hasiče,
- b) podniky, jejichž úkoly v požární ochraně plní jednotka SDH podniku pro členy této jednotky.

Obce by měly na krajská vojenská velitelství předat seznam členů jednotky SDH obce, kteří nejsou v zaměstnaneckém poměru k obci (a případně uvést jejich zaměstnavatele). Další opatření jsou pak v působnosti krajského vojenského velitelství, které může buď jednat se zaměstnavatelem, nebo zajistit po případné mobilizaci, aby tito členové jednotky SDH obce plnili svou brannou povinnost v této jednotce.

V procesu obranného plánování by měly všechny subjekty, které zřizují jednotky požární ochrany, uplatňovat seznamy věcných prostředků a potřebu nezbytných dodávek pro splnění konkrétních úkolů z plánů obrany.

Tyto seznamy spolu s dokumentací o zproštění výkonu mimořádné služby, která ze své povahy vyžaduje aktualizaci při všech personálních změnách, a plán preventivních opatření tvoří dokumentaci požární ochrany obce pro stav ohrožení státu a pro válečný stav.

8.3 Vybrané obecní úřady a jejich úkoly

- zdolávání mimořádné události mimo katastr obce
- nepřetržitá pohotovost družstva o sníženém početním stavu pro zásah mimo katastr obce

Zdolávání mimořádné události mimo katastr obce

Jak vyplynulo z kapitoly věnované plošnému pokrytí, s výjimkou jednotek SDH obcí kategorie JPO V, jsou všechny jednotky SDH obcí využívány i pro zásahy mimo katastr obce. Jednotky SDH obcí kategorií JPO II a JPO III jsou pro tyto zásahy předurčeny, přičemž předurčení provede HZS kraje tak, že obecnímu úřadu dané obce oznámí, že je vybraným obecním úřadem a projedná s krajem příslušné úpravy nařízení krajů o požárním poplachovém plánu kraje a o podmínkách zabezpečení plošného pokrytí kraje. Pro takto vybraný obecní úřad z toho vyplývá, že musí vytvořit podmínky pro akceschopnost své předurčené jednotky SDH obce. Podmínkami pro akceschopnost jednotky SDH obce se rozumí její připravenost k plnění úkolů (včetně úkolů civilní ochrany a ochrany obyvatelstva) po stránce:

- a) organizační (početní stav umožňující výjezd alespoň 1 družstva v požadovaném čase),
- b) odborné (ověřená způsobilost velitele a strojníka a pravidelné konání odborné přípravy pro další členy jednotky),
- c) technické (odpovídající technika v pojízdném, a podle zákona o provozu na pozemních komunikacích, způsobilém stavu, a použitelné potřebné věcné prostředky požární ochrany).

Nepřetržitá pohotovost družstva o sníženém početním stavu pro zásah mimo katastr obce

Pro některé obce je organizační připravenost alespoň jednoho družstva zejména v pracovní době ve všední den velkým objektivním problémem, protože družstvo má základní

složení (početní stav) velitel + pět hasičů (1 + 5). Z toho důvodu právní předpisy umožňují, aby bylo udržováno v nepřetržité pohotovosti jen redukované družstvo o zmenšeném početním stavu (1 + 3). I to bývá někdy problémem, který bývá řešen vzetím velitele a strojníka do pracovního poměru, přičemž tyto dva zabezpečují včasný výjezd k zásahu s tím, že se ostatní členové podle možností postupně připojují. O víkendech a ve večerních hodinách je situace jednodušší, přesto se udržování pohotovosti družstva 1 + 3 ekonomicky stimuluje. Odměna za pohotovost je v pracovní dny 15% a ve dnech pracovního klidu 25% průměrného hodinového výdělku, přičemž u členů samostatně výdělečně činných se sazby stanovují podle zvláštních předpisů. Popsaný systém ekonomické stimulace pracovní pohotovosti je ovšem určen pro jednotky kategorie JPO II.

9

9.1 Zřizování jednotky SDH obce

- *povinnost zřídit jednotku SDH obce a ohlašovnu požárů*
- *náhradní alternativy ke zřízení jednotky SDH obce*
- *dokumentace nutná ke zřízení jednotky SDH obce*

Povinnost zřídit jednotku SDH obce a ohlašovnu požárů

Povinnost zřídit jednotku SDH obce není závislá na velikosti obce. Obec jí není zproštěna ani tehdy, je-li na jejím katastru dislokována jednotka HZS kraje nebo jednotka HZS podniku. Této povinnosti může obec zbavit pouze HZS kraje v případě, že přihlédne k místním podmínkám a namísto zřízení jednotky SDH obce určí obec pouze ke zřízení požární hlídky podle § 69 odst. 1 písm. b) zákona o požární ochraně.

Ohlašovna požáru v původním významu (institut přístupu občana k telefonické lince) ztrácí s rozvojem sítí mobilních telefonů na významu, přesto je nutné alespoň řádně zveřejněným Řádem ohlašovny požárů stanovit základní pravidla způsobu ohlášení požáru. Za minimální splnění je považováno vyvěšení některých údajů na místě veřejně přístupném, zejména označení nejbližší veřejné telefonní stanice a zveřejnění tísňových čísel, čísla a dislokace operačního a informačního střediska HZS kraje a nejbližších jednotek požární ochrany, které v obci vždy zasahují v případě požáru (jsou v prvním stupni poplachu).

Náhradní alternativy ke zřízení jednotky SDH obce

Pokud obec nezřídí jednotku sboru dobrovolných hasičů obce, jsou povinny sdružit prostředky na společnou jednotku s HZS nebo obcí, jejichž jednotky požární ochrany jsou předurčeny požárním poplachovým plánem kraje k prvnímu zásahu pro uvedenou obec. Prostředky vynakládané obcí na tuto společnou jednotku požární ochrany musí být minimálně ve výši potřebné k zajištění akceschopnosti jednoho požárního družstva o sníženém stavu (§ 69 odst. 3 zákona o požární ochraně). Obdobně mohou sdružit prostředky 2 nebo více obcí k vytvoření společné jednotky různé kategorie.

Konečně může obec sdružit své prostředky na zřízení společné jednotky požární ochrany s některým s místních podniků (nebo s více podniky), který má obdobnou povinnost zřídit jednotku HZS podniku.

Vytváření společných jednotek požární ochrany má omezující podmínky:

- a) dvě nebo více obcí může zřídit společnou jednotku požární ochrany jen vytvořením svazku obcí podle zákona o obecním zřízení,
- b) se zřízením společné jednotky musí vyslovit souhlas HZS kraje,
- c) pokud je jedním z účastníků hasičský záchranný sbor kraje, schvaluje zřizování společné jednotky požární ochrany Ministerstvo vnitra.

Dokumentace nutná ke zřízení jednotky SDH obce

Z právního řádu a s ohledem na úkoly, které plní jednotka SDH obce, přichází v úvahu zřízení jednotky SDH obce ve formě organizační složky obce. Zřizovatel jednotku zřizuje zřizovací listinou. Ta může být nahrazena smlouvou o zřízení společné jednotky podle § 69 zákona o požární ochraně.

Z uvedeného vyplývá, že jednotka SDH obce je organizační složkou obce a potřebnou dokumentací k jejímu zřízení je zřizovací listina, jmenovací dekret velitele jednotky a seznam členů jednotky SDH obce spolu s doklady o jejich zdravotní způsobilosti pro výkon služby. Stejně se postupuje u obcí, které zřizují jen požární hlídku.

9.2 Souhrnný přehled dokumentace požární ochrany, kterou obec musí mít na základě právních předpisů

- *dokumentace vyplývající přímo ze zákona č. 133/1985 Sb. pro obce a právnické osoby*
- *dokumentace podle § 27 vyhlášky č. 246/2001 Sb.*

- *dokumentace podle § 1 nařízení vlády č. 172/2001 Sb.*

Obec plní obdobně povinnosti uložené zákonem o požární ochraně právnickým osobám v rozsahu odpovídajícím kategorii provozované činnosti podle míry požárního nebezpečí.

Obec vede další dokumentaci:

- dokumentace o zřízení jednotky sboru dobrovolných hasičů obce nebo společné jednotky požární ochrany,
- řád ohlašovny požárů,
- dokumentace k zabezpečení preventivně výchovné činnosti,
- požární řád obce (vydává se formou obecně závazné vyhlášky obce),
- dokumentace k zabezpečení požární ochrany při akcích, kterých se zúčastňuje větší počet osob (vydává se formou obecně závazné vyhlášky obce),
- dokumentace k zabezpečení úkolů požární ochrany pro období stavu ohrožení státu a válečného stavu,
- plán výkonu služby členů jednotek sboru dobrovolných hasičů vybraných obcí, a to včetně jejich pohotovosti mimo pracoviště.

Hasičský záchranný sbor, správní úřady a orgány samosprávy, jakož i právnické osoby a podnikající fyzické osoby při plnění úkolů podle zákona o požární ochraně spolupracují s občanskými sdruženími, veřejně prospěšnými organizacemi a jinými orgány a organizacemi působícími na úseku požární ochrany.

9.3 Ekonomické aspekty související s jednotkami SDH obcí

- pracovní právní aspekty postavení členů jednotky SDH obce
- povinné pořadí priorit ve využívání dotací
- investice
- možná hospodářská činnost jednotky SDH obce

Pracovní právní aspekty postavení členů jednotky SDH obce

Velitele jednotky sboru dobrovolných hasičů obce jmenuje a odvolává, po vyjádření hasičského záchranného sboru kraje k jeho způsobilosti vykonávat velitele, starosta obce. Přihlíží přitom k návrhu občanského sdružení působícího na úseku požární ochrany. Rovněž

musí vzít v úvahu případnou neslučitelnost funkce velitele jednotky s funkcí člena zastupitelstva obce, protože ta je neslučitelná s funkcemi, které jmenuje starosta obce.

Činnost v jednotce SDH obce při hašení požáru, provádění záchranných prací při živelních pohromách a jiných mimořádných událostech se považuje za výkon občanské povinnosti. Činnost při nařízeném cvičení nebo nařízené odborné přípravě je jiným úkonem v obecném zájmu ve smyslu zákoníku práce. Ke zvýšení akceschopnosti a zkvalitnění činnosti jednotky sboru SDH se mohou do této jednotky zařadit i osoby vykonávající tuto službu jako svoje zaměstnání, přičemž součástí mzdy jsou i příplatky za pohotovost. O tomto opatření rozhodne obec po projednání s HZS kraje.

Členům jednotky SDH obce za hašení požárů a záchranné práce při živelních pohromách a jiných mimořádných událostech poskytuje obec odměnu.

Povinné pořadí priorit ve využívání dotací

Krajské úřady poskytují na výdaje spojené se zásahy jednotky SDH obce mimo jejich územní obvod a na financování jejich akceschopnosti a pořízení a obnově techniky dotaci. Z dotace jsou hrazeny následující výdaje:

1. výdaje za uskutečněný zásah jednotky sboru dobrovolných hasičů obce na výzvu okresního operačního střediska mimo jejich územní obvod,
2. výdaje na udržení akceschopnosti jednotek PO kategorie JPO II a JPO III ve formě příspěvku:
 - a) na věcné vybavení, které zůstává majetkem obce (např. spojové prostředky, věcné prostředky požární ochrany apod.),
 - b) maximálně do výše 50 % mzdových výdajů a pojistného členům vykonávajících službu v jednotce JPO II v pohotovosti v místě svého bydliště nebo vykonávajících službu v jednotce jako svoje hlavní povolání,
 - c) na zajištění pohotovosti jednotky kategorie JPO II;
3. výdaje na odbornou přípravu velitelů a strojníků jednotek sborů dobrovolných hasičů obcí a preventistů požární ochrany obcí k dosažení odborné způsobilosti.

Dotaci podle bodu 1) až 3) je nutno čerpat ve stanoveném pořadí!

Investice a ostatní dotace

Pro pořízování prostředků požární ochrany a dalšího majetku potřebného pro jednotku SDH obce platí stejné předpisy jako pro jiný majetek obce včetně nutnosti provádět výběrové řízení.

Ministerstvo vnitra poskytuje od roku 2001 účelové dotace vybraným obcím v rámci reprodukce požární techniky pro jednotky PO (dále jen „účelová dotace“). K tomu zpracovalo na základě pokynů Ministerstva financí „Zásady pro poskytování účelové dotace“, ve kterých jsou stanovena „Kritéria pro vyhodnocení žádosti o poskytnutí účelové dotaci obci“. V rámci zásad jsou pevně stanoveny dvě omezující hranice, které musí být současně naplněny – účelová dotace může činit maximálně 50 % ceny nově pořízené techniky a přitom nemůže překročit 2 mil. Kč. V období let 2000 až 2010 přispělo MV dotacemi 323 obcím v celkové výši 648,7 mil. Kč.

Možná hospodářská činnost jednotky SDH obce

Povinnosti spojené s udržováním akceschopnosti jednotky SDH obce velmi zatěžují rozpočet obce. Zákon o požární ochraně proto umožňuje, aby obce mohly využívat jednotku SDH obce k poskytování pohotovostních služeb a jiných služeb nebo prací za úhradu nákladů (včetně mzdových nákladů). Omezujícími podmínkami je ustanovení, že výdělečné činnosti nesmí ohrožovat akceschopnost jednotky, což je zřejmě omezení pro maximální vzdálenost takové činnosti jednotky SDH obce od katastru, aby byly splnitelné časové limity dojezdu k mimořádné události.

Druhou omezující podmínkou je vágní ustanovení, že takové práce nebo služby by měly mít souvislost se základní náplní činnosti jednotky SDH obce. Nic však nebrání tomu (zákon to nezakazuje), aby členové jednotky vykonávali jménem obce i další činnosti, protože věcné prostředky požární techniky a technika jsou v majetku obce. Nesmí pouze docházet k jejímu zneužívání. V takovém případě by ale bylo nutné takové činnosti oddělit účetnictvím a zvolit jinou formu postavení pracujících členů jednotky SDH obce, než je organizační složka obce.

Poznámky:

Poznámky:

Poznámky:

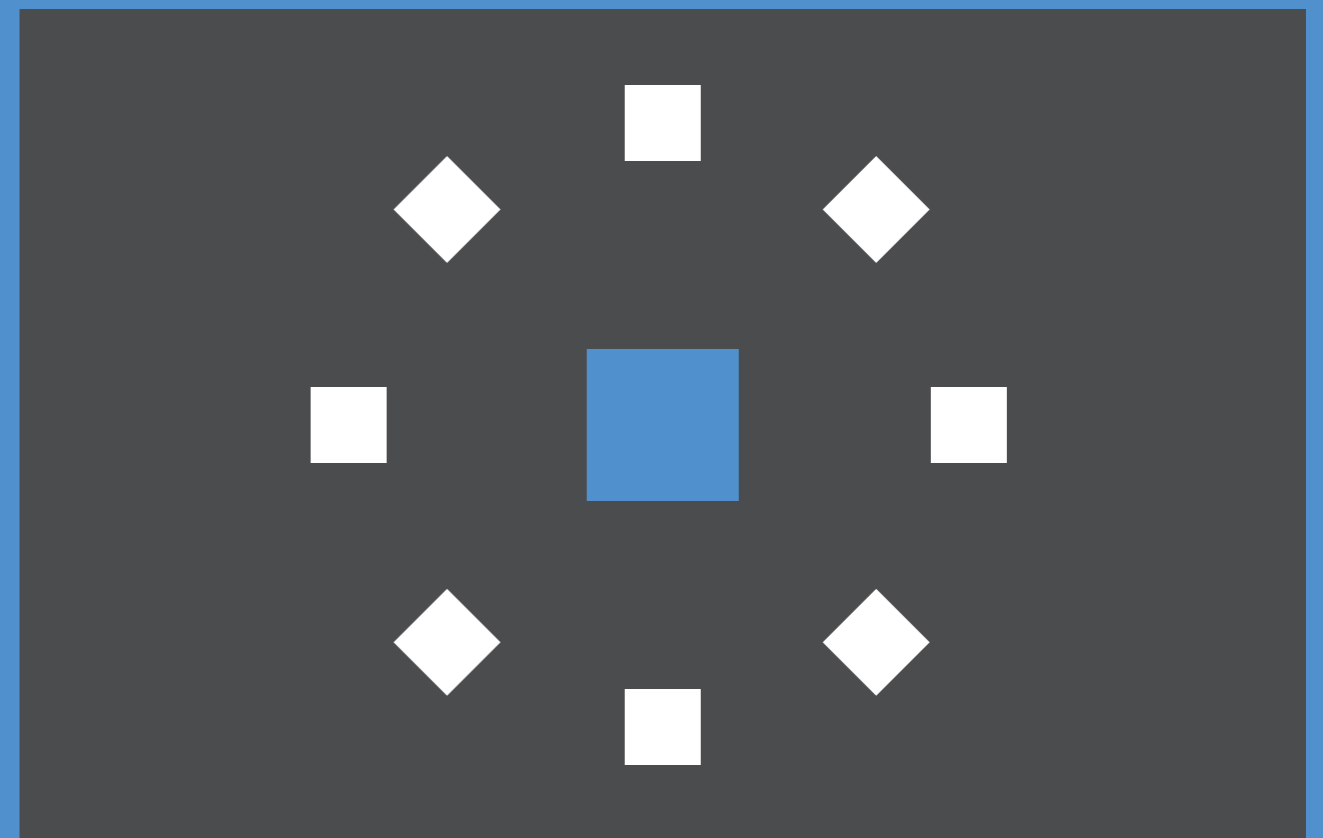
Název	Integrovaný záchranný systém a požární ochrana. Modul I
Autoři	Dr. Ing. Zdeněk Hanuška Ing. Květoslava Skalská Ing. Milan Dubský
Jazyková úprava	Mgr. Marianna Horná
Vydal	MV - generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR Kloknerova 26, 148 01 Praha 4
Tisk	Tiskárna Ministerstva vnitra, s. p. o. Bartůňkova 4, 149 01 Praha 4
Vydání	první
Rok vydání	2010
Náklad	400 výtisků
ISBN	978-80-86640-59-4

MINISTERSTVO VNITRA

Generální ředitelství
HASIČSKÉHO ZÁCHRANNÉHO SBORU
ČESKÉ REPUBLIKY

integrovaný záchranný systém a požární ochrana

PRAHA 2010

I
MODUL